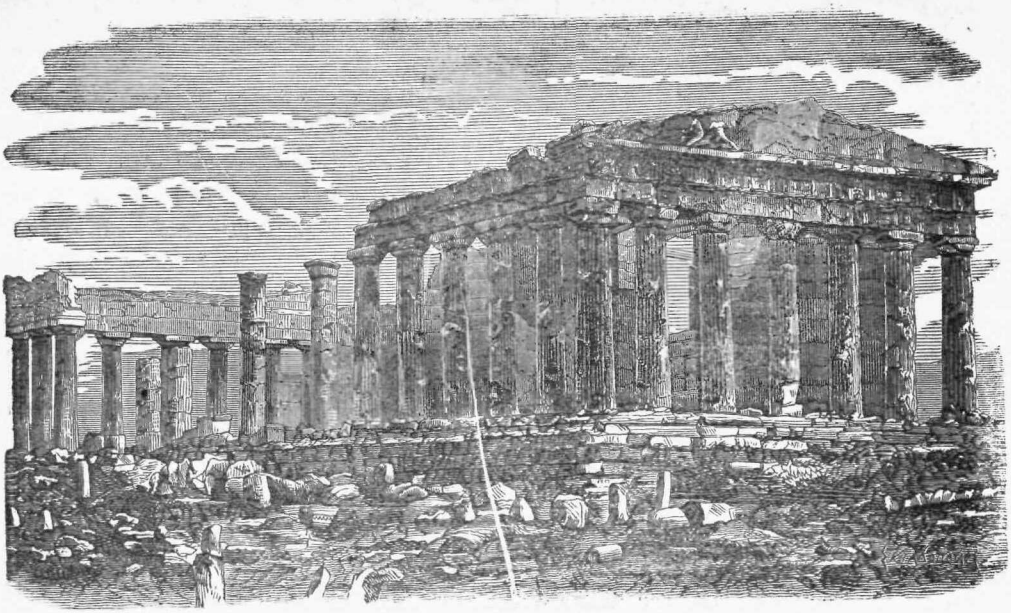

ΠΑΡΘΕΝΩΝ

ΕΤΟΣ Β'.—ΦΥΛΛ. Γ'. | ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1873 | ΑΡΙΘΜΟΣ 22.

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΗΝ

Οἱ ἐκ τῆς κηδείας ἐπανερχόμενοι νίπτονται ὅπως καθαρισθῶσι τοῦ μολύσματος,[1]) *κατ' ἀρχαιοτάτην συνήθειαν· «οἱ ἐπὶ τὴν οἰκίαν τοῦ πενθοῦντος ἀφικνούμενοι, λέγει ὁ Πολυδεύκης*[2]), *ἐξιόντες ἐκαθαίροντο, ὕδατι περιρραιρόμενοι, τὸ δὲ προὔκειτο ἐν ἀγγείῳ κεραμέῳ, ἐξ ἄλλης οἰκίας κεκομισμένον, τὸ δὲ ὄστρακον ἐκαλεῖτο ἀρδάνιον*[3])», «*ἔθος ἦν λέγει καὶ ὁ τοῦ Ἀριστοφάνους σχολιαστὴς*[1]), *μετὰ τὸ ἐκκομισθῆναι τὸ σῶμα, καθαρμοῦ χάριν ἀπολούεσθαι τοὺς οἰκείους τοῦ τεθνεῶτος.» Ἀλλὰ καὶ ἐν Ῥώμῃ παρομοία συνήθεια ἦν ἐν χρήσει*[2]).

Ἐν Κρήτῃ μετὰ τὴν κηδείαν ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀποθανόντος ὅλοι οἱ συγγενεῖς καὶ οἷοι δήποτε ἄλλοι, καὶ ἐκεῖ κάμνουσι τὰ πορθόρια ἢ πορθιάτικα. Εἶναι δὲ ταῦτα δεῖπνον ἐκ κυάμων συγκείμενον, ἑκάστου τῶν δαιτυμόνων φέροντος μέρος εἰς τὸ συμπόσιον· κατ' ἐξαίρεσιν δὲ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην καταλύεται ἔλαιον καὶ νηστήσιμος ἂν ἦναι ἡ ἡμέρα. Εἴς τινα δὲ πεδινὰ χωρία τῆς Κρήτης οἱ συγγενεῖς παύουσι τὰς ἐργασίας των, καὶ μετὰ τὸ περίδειπνον, εἰς ὃ μόνον ζυμαρικὰ φέ-

1) Πρωτόδικος, σ. 13. — Κοραῆ, Ἄτακτα τ. II σ. 404 κε.—Pouqueville, Voyage en Grèce t. VI p. 147.
2) Πολυδευκ., Η. 7. 65.
3) Βλ. καὶ Ἡσυχ., λ. Ἀρδάνιον.—Ἀριστοφάν., Ἐκκλησ. 1033.

1) Σχολ. Ἀριστοφ. Νεφ. 838.
2) Becker, Gallus τ. III σ. 378.

ρουσι, παίζουσι τὰ παλαίθια (ἀμάδες).

Τὴν δὲ ἑσπέραν τῆς κηδείας καὶ τὰς ἑπομένας δύο παρατίθεται δεῖπνον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ θανόντος εἰς ἅπαντας τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους, ἕκαστος δὲ τῶν δαιτυμόνων εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ φέρῃ φαγητὸν [1]), διότι ἀπαγορεύεται νὰ ἀνάπτηται πῦρ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ τεθνεῶτος [2])· εἰς τὴν τράπεζαν ἐστρωμμένην κατὰ γῆς κάθηνται πρῶτοι οἱ ἱερεῖς καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ πρεσβύτεροι καὶ οὕτω καθεξῆς ἀναλόγως τῆς ἡλικίας· ἀρχίζουσι δὲ τὸ φαγητὸν μετὰ τὴν εὐλογίαν τοῦ ἱερέως, λέγοντες Ὁ Θεὸς συγχωρέσοι καὶ ἐλεήσοι τὴν ψυχήν του [3]). Τὸ δεῖπνον τοῦτο λέγεται παρηγοριὰ [4]), διότι οἱ προσερχόμενοι παρηγοροῦσι τοὺς τεθλιμμένους εἰς τὴν οἰκίαν [5]), ὅπως διὰ τοὺς ἀρχαίους λέγει ὁ Λουκιανὸς [6]) «καὶ πάρεισιν οἱ προσήκοντες, καὶ τοὺς γονέας παραμυθοῦνται τοῦ τετελευτηκότος.» Καὶ ἡ μὲν παρηγορὶὰ εἶναι τῶν ἀρχαίων τὸ περίδειπνον «ἡ ἐπὶ τοῖς ἀποθανοῦσιν ἑστίασις» τελούμενον μετὰ τὴν ταφὴν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀποθανόντος ἢ τοῦ πλησιεστάτου συγγενοῦς [7].) Τὰ δὲ πορθόρια μᾶλλον ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἀναφερομένους τάφους, ἤτοι ἐπικήδεια δεῖπνα [1]), οὐχ ἧττον δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις ἐτελοῦντο συμπόσια ἐν τῷ μεταξὺ τῆς ταριχεύσεως καὶ τῆς ταφῆς [2]), καὶ παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς μετὰ τὴν κηδείαν [3]), ἐκτὸς δὲ τούτων παρὰ τοῖς Ἑβραίοις [4]), τοῖς Σλάβοις [5]), τοῖς Σκώττοις [6]), τοῖς Γάλλοις [7]), κλπ.

Τὰ ὑπὲρ τῶν τεθνεώτων μνημόσυνα καίτοι ἀντιμαχόμενα πρὸς τὰ δόγματα τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἥτις δὲν παραδέχεται καθαρτήριον [8]), τελοῦνται ὅμως ἀκριβῶς κατὰ προσδιωρισμένας ἐποχάς, ἐπειδὴ νομίζεται ὅτι μεγάλως τὴν ψυχὴν τῶν ἀποθανόντων βλάπτει ἡ τούτων ἔλλειψις. Τὸ τῶν μνημοσύνων ἔθος εὑρίσκομεν καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα· «ἀγύρται καὶ μάντεις, λέγει ὁ Πλάτων [9]),

1) Κατὰ τὸν Guys (Voyage litteraire en Gr. 1776 t. I. p. 289) εἰς τὸν πλησιέστερον συγγενῆ ἀνατίθεται ἡ περὶ τοῦ δείπνου φροντίς.

2) Stephanopoli, Voyage on Grèce t. II ch. 37 (Les funerailles ἐν Μάνῃ) p. 35.

3) Stephanopoli, ἐνθ. αν.

4) Λευκίας, Ἀνατροπὴ κλπ. σ. 30.—ὁ Vreto (Melanges néohellèniques p. 35.) ἐσφαλμένως συγχέει τὴν παρηγοριὰν μὲ τὴν μακαρίαν.—Bybilakis ενθ. αν. σ. 67. — Neigebaurer u. Aldenhoven, Handbuch für Reisende in Griechenl. σ. 231.

5) Πρωτόδικος, σ. 16.

6) Λουκιαν, π. πένθους § 24.

7) Πολυδευκ., Η'. 66, 146. ς'. 101.—Ἐτυμολογ. Μεγ. σ. 699, 43.—Ἀρτεμιδωρ., Ὀνειροκριτ. Ε. 82.—Ἀθην., Η. σ. 344 6. Ζ. σ. 290 c. Πρβλ. Cicer., de legg. II 22. — Le Bas, Monuments recouv. par la comm. de Morée t. II. p. 207—215.—Varro apud Nonnius p. 549. —Hieronym., Opera t. IV p. 265 h (Colonn. 1616) «Moris est lugentibus, ferre cibos et praeparare convivium, quae Graeci περίδειπνα vocant, et a nostris vulgo appellantur parentalia.—Περὶ τῶν περιδείπνων παρὰ Ῥωμαίοις βλ. ἐν ἐκτάσει Marquardt, Römische Privatalterth. τ. I. σ. 382.

1) Ἰλιάδ. Ψ. 29.

αὐτὰρ ὁ (Ἀχιλλεὺς) τάφον μενοεικέα δαίνυ.
πολλοὶ μὲν βόες ἀργοὶ ὀρέχθεον ἀμφὶ σιδήρῳ
σφαζόμενοι, πολλοὶ δ' ὄϊες καὶ μηκάδες αἶγες·
πολλοὶ δ' ἀργιόδοντες ὗες θαλέθοντες ἀλοιφῇ,
εὐόμενοι τανύοντο διὰ φλογὸς Ἡφαίστοιο·
πάντῃ δ' ἀμφὶ νέκυν κοτυλήφοτον ἔρρεεν αἷμα.

Ἰλιάδ. Ω. 801.

αὐτὰρ ἔπειτα
εὖ συναγειρόμενοι δαίνυντ' ἐρικυδέα δαῖτα
δώμασιν ἐν Πριάμοιο, διοτρεφέος βασιλῆος.
Ὡς οἵγ' ἀμφίεπον τάφον Ἕκτορος ἱπποδάμοιο.

2) Wilkinson, Manners and custom of the ancient Egyptians, vol. II. p. 356.

3) Feydeau, Usages funèbres et sepultures t. I. p. 268 et suiv.

4) Ἱερεμ., Ις'. Θ'. 40.—Ἰεζεκιὴλ ΚΔ. 17.

5) Chodzko, Contes Slaves p. 331.

6) Ἐν τῇ Μνηστῇ τοῦ Λαμερμοὺρ ὁ Walter-Schott περιγράφει τὰς κραιπάλας αἵτινες εν Σκωττίᾳ ἐγίνοντο μετὰ τὴν ταφὴν εὐγενοῦς.

7) Περὶ τῶν ἐπικηδείων δείπνων, τῶν τελουμένων ἐν πολλαῖς ἐπαρχίαις τῆς Γαλλίας πρὸ τοῦ πτώματος βλ. Laprade, Erreurs et prejugés bes paysans. ἐν L'Illustration t. XIX σ. 11.

8) Ὁ Tournefort (Voyage du Levant t. II p.) λέγει τοῦτο περὶ Ἀρμενίων. Πρβλ. καὶ Voltaire, Dictionnaire philosophique. art. Purgatoire.

9) Πλατ., Πολιτ. Β'. § 7.—(t. II p. 364 b. e. 365 a ed. st.)

ἐπὶ πλουσίου θύρας ἰόντες πείθουσιν ὡς ἔστι παρὰ σφίσι δύναμις ἐκ θεῶν πορίζομένη θυσίαις τε καὶ ἐπῳδαῖς, εἴτε τι ἀδίκημά του γέγονεν αὐτοῦ ἢ προγόνων, ἀκεῖσθαι μεθ' ἡδονῶν τε καὶ ἑορτῶν... βίβλων δὲ ὅμαδον παρέχονται Μουσαίου καὶ Ὀρφέως, Σελήνης τε καὶ Μουσῶν ἐγγόνων, ὥς φασι, καθ' ἃς θυηπολοῦσι, πείθοντες οὐ μόνον ἰδιώτας ἀλλὰ καὶ πόλεις, ὡς ἄρα λύσεις τε καὶ καθαρμοὶ ἀδικημάτων διὰ θυσιῶν καὶ παιδιᾶς ἡδονῶν εἰσὶ μὲν ἔτι ζῶσιν, εἰσὶ δὲ καὶ τελευτήσασιν, ἃς δὴ τελετὰς καλοῦσιν, αἳ τῶν ἐκεῖ κακῶν ἀπολύουσιν ἡμᾶς, μὴ θύσαντας δὲ δεινὰ περιμένει.» Τὴν δοξασίαν ταύτην ὑπαινίσσονται καὶ οἱ ἑξῆς στίχοι τοῦ Ὁμήρου [1]).

Στρεπτοὶ δέ τε καὶ Θεοὶ αὐτοί,
τῶν περ καὶ μείζων ἀρετὴ τιμή τε βίη τε.
Καὶ μὲν τοὺς θυέεσι καὶ εὐχωλῆς ἀγανῇσιν
λοιβῇ τε κνίσῃ τε παρατρωπῶσ' ἄνθρωποι
λισσόμενοι, ὅτε κέν τις ὑπερβήῃ καὶ ἁμάρτῃ.

Ὅτι καὶ παρ' Ἑβραίοις ἡ τοιαύτη ὑπῆρχε πρόληψις ἐξάγομεν ἐκ τῆς βίβλου τῶν Μακκαβαίων, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ὁ Ἰούδας ἔπεμψεν ἐκ τῶν λαφύρων τοῦ πολέμου δεκακισχιλίας ἀργυρᾶς δραχμὰς διὰ τὰ ἁμαρτήματα τῶν τεθνεώτων [2]).

Τὰ μνημόσυνα τελοῦνται τὴν τρίτην, ἐννάτην, καὶ τεσσαρακοστὴν ἡμέραν μετὰ τὸν θάνατον, πρὸς δὲ εἰς τὸ τέλος τῆς τριμηνίας, τῆς ἑξαμηνίας καὶ τοῦ ἔτους [3]). Μετὰ τὴν τοῦ ἔτους παρέλευσιν γίνονται μνημόσυνα ὑπὲρ ὅλων τῶν τεθνεώτων τῆς οἰκογενείας τὴν πρώτην μὲν παρασκευὴν τῆς ἀπόκρεω διὰ τοὺς λαϊκοὺς τὴν δευτέραν δὲ παρασκευὴν διὰ τοὺς ἱερωμένους, καὶ κατὰ τὴν παρασκευὴν τῆς Πεντηκοσ, τῆς ἥτις καὶ Ρουσαλιοῦ λέγεται, καὶ περὶ ἧς ὁμιλοῦμεν ἰδιαιτέρως [4]). Γενικῶς δὲ αἱ τοιαῦται παρασκευαὶ λέγονται τῶν ψυχῶν ἢ ψυχοπαράσκευα [1]). Αἱ ἱεροτελεστίαι λέγονται συλλειτουργα, ὅταν πολλοὶ ἱερεῖς τελοῦσι τὴν λειτουργίαν, καὶ δεσποτικὴ λειτουργία, ὅταν εἰς τὴν τελετὴν παρίσταται καὶ ἀρχιερεύς. Ἐκτὸς τούτων συνήθη εἶναι καὶ τὰ σαρανταλειτουργα, ἤτοι διανομὴ τεσσαράκοντα ἀρτίσκων, κηρίων καὶ λιβάνου, εἰς τεσσαράκοντα ἱερεῖς ὅπως τελέσωσι δεήσεις ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀποθανόντος.

Αἱ τοιαῦται τελεταὶ ἦσαν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐν χρήσει· τὰ τρίτα, ὧν μνείαν ποιοῦνται πολλοὶ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς [2]) παραγγέλλονται καὶ ὑπὸ τῶν Ἀποστολικῶν κανόνων: «Ἐπιτελείσθω δὲ τρίτα τῶν κοιμωμένων ἐν ψαλμοῖς.» Τὴν ἐννάτην ἡμέραν (ἔνατα) παρετίθετο συμπόσιον μεγαλείτερον παρ' Ἕλλησιν [3]), ὡς καὶ παρὰ Ῥωμαίοις [4]). Ἀντὶ δὲ τῆς τεσσαρακοστῆς, ὡς παρ' ἡμῖν γίνεται, «τοῖς τετελευτηκόσιν ἤγετο ἡ τριακοστὴ διὰ θανάτου ἡμέρα, καὶ ἐλέγετο τριακὰς [5])» ὅτε καὶ τῇ Ἑκάτῃ προσεφέροντο δεῖπνα [6]). Τὰ δὲ εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους τελούμενα, ἀναλογοῦσι πρὸς τῶν ἀρχαίων τὰ γενέσια [7]).

Κατὰ τὰ μνημόσυνα διανέμονται κόλυβα, ἅτινα σπερνὰ [8]) καὶ συγχώρια [9]) λέγονται διότι ἕκαστος τρώγων ἐξ αὐτῶν εὔχεται εἰς τὸν Θεὸν νὰ συγχωρήσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀποθανόντος. Ἡ χρῆσις τῶν κολλύβων εἶναι ἀρχαία καὶ ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ βυζαντι-

1) Ἰλιάδ. Ι. 497. κε.
2) Μακκαβ. Β. ιδ. 40. 43.
3) Πρβλ. καὶ Ricaut, Hist. de l' église Grecque 1610 p. 299.
4) Βλ. Ἀνατολικὴν Ἐπιθεώρησιν. Σύγγραμμα περιοδικόν. Ἔτος Α'. σ. 97—101.

1) Πρβλ. Ricaut, l. c. (2 ψυχοπαράσκευα.)
2) Ἀριστοφαν., Λυσιστρ. 613. — Ἰσαῖος, π. Μενεκλ. κλήρου σ. 11 —Πολυδευκ., Η. 146.
3) Ἰσαῖος, π. Κιρρ. κλήρου § 39.
4) Plaut., Aulul. II. 45. Pseudal. III, 2. 4 κε.—(novem dialia.) — Becker, Gallus t. III. σ. 378. (γ' ἔκδ.)
5) Ἡσυχ., λ. Τριακάς. — Βλ. καὶ Πολυδευκ., Α. 66.
6) Ἀθην., Ζ. σ. 325. α. — Boeckh, Corpus Inscriptionum Graecarum t. I. p. 550. n, 1034, 12.
7) Ἀμμων., π. Ὁμηρ. λέξεων λ. γενέσια.
8) Ricaut, Hist. de l'église grecque. 1610 p. 299.—Η. λ. σπερνὰ συνειθίζεται ἐν Πελοποννήσῳ πρὸ πάντων.
9) Εὐλαμπίου, Ἀμάραντος σ. VII.

νοῦ Νικηφόρου τοῦ Καλλίστου [1]), συγγραφέως ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας· ἡ δὲ παράδοσις ἐν τῷ συναξαρίῳ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, ὧν ἡ μνήμη τελεῖται τὴν πρώτην ἑβδομάδα τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς, ἀναφέρει ὅτι τὸ πρῶτον ἐγνώσθησαν κατ' ἔμπνευσιν τῶν ἁγίων τούτων ἐπὶ τῶν χρόνων Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου. Ἡ λέξις εἶναι ἀρχαία· «κόλλυβος, σμικρὸς ἀρτίσκος» ἑρμηνεύει ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους [2]) τρωγάλια δὲ ὁ Ἡσύχιος ἐξηγεῖ.

Τὰ κόλλυβα κατασκευάζονται ἐκ καλῶς κεκαθαρισμένου σίτου βραζομένου εἰς χύτραν ἔνθα τίθενται καὶ φύλλα λεμονέας ὅπως μεταδώσωσι ἄρωμά τι· τὸν οὕτω βεβρασμένον σῖτον ἀναμιγνύουσι μὲ πεφρυγμένον σήσαμον καὶ θέτοντες αὐτὸν εἰς πολλὰ μικρὰ πινάκια, κοσμοῦσι διὰ κόκκων ῥόδου, ἀμυγδάλων, ἀσταφίδων, πετροσελίνων καὶ τῶν τοιούτων καὶ τὸν ἀποστέλλουσιν εἰς διαφόρους γείτονας, οἵτινες τρώγουσι συγχωροῦντες τὸν νεκρόν· εἰς τοὺς γείτονας στέλλουσι προσέτι καὶ χυλὸν, εἶδος ἀφεψήματος κατασκευαζομένου ἐκ τοῦ ζωμοῦ τῶν κολλύβων καὶ ἀλεύρου, σησάμου σταφίδων, καὶ μέλιτος [3]). Ἐν δὲ τῇ Κάσσῳ [4]), καὶ τῇ Κρήτῃ [5]) κατασκευάζουσι πήτταν (ψυχόπηττα, ἄρτος) ἣν ἐμβάπτοντες ἐντὸς μέλιτος διανέμουσι μετὰ τῶν κολλύβων τοῖς γείτουσι.—Μέγα μέρος τοῦ σίτου θέτουσιν εἰς μέγα δίσκον (πλαδένα ἐκ τοῦ ἁπλᾶς), καὶ κοσμοῦσι μετὰ μεγάλης φιλοκαλίας διὰ σακχαρικῶν, ῥόδων, ἀμυγδάλων, πετροσελίνου, κιναμώμου, πεφρυγμένων ἐρεβίνθων, κλπ. τὸν δὲ δίσκον τοῦτον φέρουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὸν διανέμουσι μετὰ τὸ τέλος τοῦ μνημοσύνου. [1]) Οἱ περιηγηταὶ Somnini καὶ Saint-Sauveur περιγράφουσιν ὡς ἑξῆς τοιαύτας προσφορὰς κολλύβων ἐπὶ τῶν τάφων θετομένων· «Φέρουσιν, λέγει ὁ πρῶτος [2]), εἰς τὸν τάφον συχνὰς προσφορὰς, πλακούντων, οἴνου, ὀρύζης, καρπῶν καὶ τῶν τοιούτων, ἐστολισμένας δι' ἀνθέων καὶ ταινιῶν· ἐκεῖ τὰς διανέμουσι καὶ τὰς τρώγουσι, καὶ τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ φαγητοῦ, ἐξ οὗ ἔτι καὶ νῦν προσπαθοῦσι νὰ προσφέρωσιν εἰς τὸν νεκρὸν, καλεῖται κόλιβα.» «Ἀνὰ πᾶσαν τριμηνίαν, λέγει ὁ ἕτερος [3]), φέρουσιν ἐπὶ τοῦ τάφου ἐψημένον σῖτον, ἄρτους, πλακοῦντας, οἶνον καὶ ἔλαιον· προσεκάλουν θρηνοῦντες τὸν νεκρὸν, νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸ φαγητόν· ὁ δὲ παπᾶς τῆς ἐκκλησίας ἔνθα ἦν ὁ νεκρὸς τεθαμμένος δὲν ἔλειπε νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς περιστάσεως.» Αἱ πληροφορίαι αὗται, αἵτινες εἰσὶν ὀλίγον παραμεμορφωμέναι ἕνεκα ἀγνοίας τῶν καθ' ἡμᾶς ἐθίμων, ἀναφέρονται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν δοξασίαν, καθ' ἣν οἱ νεκροὶ τρώγουσιν ἐκ τῶν εἰς αὐτοὺς προσφερομένων, περὶ ἧς ἐκτενῆ ποιούμεθα λόγον ἐν τοῖς περὶ Βρυκολάκων καὶ ἐν τοῖς περὶ Ῥουσαλιοῦ.

Οἱ Ἰνδοὶ εἶχον ἔθιμον, ἀνάλογον πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν κολλύβων. Οἱ νόμοι τοῦ Μανοὺ διατάσσουσι πρὸς τιμὴν καὶ ἀνάπαυσιν τῶν νεκρῶν προσφορὰν ἐξ ὀρύζης ἢ ἐξ ἄλλου εἴδους ὀσπρίων ἢ ὕδατος ἢ γάλακτος, μετὰ ῥιζῶν καὶ καρπῶν, ἣν ἀφ' οὗ τιμήσῃ τοὺς Θεοὺς, τούς τε οὐρανίους καὶ ἐφεστίους, τοὺς ἁγίους, τοὺς νεκροὺς καὶ ζῶντας, νὰ τρώγῃ ὁ οἰκοδεσπότης μετὰ τῶν περὶ αὐτόν [4]). Τὸ δ' ἔθιμον τοῦ μοιράζειν κόλλυβα ἐθίζεται καὶ ἐν Ἀλβανίᾳ [5]).

1) Νικηφορ., Καλλιστ., Ἐκκλησιαστ. Ἱστορ. Χ. 12.—Ὁ Wachsmuth (ἐνθ. ἀν. σ. 112) νομίζει ὅτι συμβολικῶς ἐκφράζει τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν, συμπεραίνων τοῦτο ἐκ τοῦ ἑξῆς χωρίου τοῦ Εὐαγγελίου (Ἰωάν., ΙΒ'. 24.) «Ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει.»

2) Εἰς Πλούτ. 768.

3) Πρωτόδικος, σ. 16.

4) Αὐτ. σ. 17.

5) Byblakis, σ. 69.

1) Tournefort, Voyage du Levant. t, I. p. 193 κε.—Théotoky, Détails sur Corfou. p. 54.

2) Sonnini, Voyage en Gr. et en Turquie 1801 t. II. p. 153.

3) St Sauveur, Voyage historique etc. dans les isles. an. VII (1799) t. II. p. 55—56.

4) Lois de Manou, livre XI. — traduction Loiseleurs Deslongchamps p. 186—187.

5 Hahn, albanesische Studien t. I σ. 151.

Ἀνάλογος συνήθεια εἶναι ἡ μακαρία, οἶνος μετὰ διπύρων καὶ ἀρτίσκων [1]), ἢ μετὰ τυρῶν καὶ ἄρτου [2]), διανεμόμενος ἐν ταῖς ἐκφοραῖς. Ἡ λέξις εἶναι ἀρχαία καὶ κατὰ τὸν Ἀρποκρατίωνα [3]) ἐσήμαινε τὰ νεωστὶ ἀληλεσμένα ἄλφιτα, μέλιτι ἀναδεδευμένα καὶ ἀσταφίσι καὶ χλωροῖς ἐρεβίνθοις μεμιγμένα, ἃ τοῖς τὰ ἱερὰ τελοῦσιν ἔναμον. Παρὰ δὲ τοῖς χωρικοῖς, πλὴν τῶν ἄλλων, ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια τοῦ ποιεῖν κρεωδαισίαν τὴν πλησιεστέραν ἐπίσημον ἑορτὴν, τὴν ἐγγίζουσαν πρὸς τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν συμπληροῦται ἔτος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ οἰκείου αὐτῶν, ὅτε φέρουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν κρέας, ὀπτὸν συνήθως, καὶ ἄρτον εἰς τεμάχια ἐντὸς κανῶν, καὶ οἶνον, καὶ διανέμουσι πᾶσι κοινῶς τοῖς συνεκκλησιασθεῖσιν, ἵνα συγχωρήσωσι τὸν τελευτήσαντα [4]).

〰

Ὁ θάνατος ἐπὶ ξένης γῆς θεωρεῖται τὸ μέγιστον τῶν δυστυχημάτων. Πολλὰ δημοτικὰ ᾄσματα οἰκτείρουσι τὸν ἀποθνήσκοντα εἰς τὴν ξενιτειάν, ὅπου οὔτε προσηκόντως τελοῦνται τὰ ἐπικήδεια οὔτε αὐτὴ ἡ ταφὴ γίνεται ὡς πρέπει: Ἰδοὺ πῶς δύο τούτων ἐκφράζονται

Παρακαλῶ σε, Κύριεμου καὶ προσκυνῶ σε Θέ'μου,
τοῦ ξένου δός του ξενιτειὰ κι' ἀρρώστια μὴ τοῦ [δίνεις,
τί ἡ ἀρρώστια θέλει στρώματα, θέλει προσκεφα- [λάδια,
θέλει μανοῦλα 'ς τὸ πλευρὸ, γυναῖκα 'ς τὸ κεράλι,
θέλει κι' ἀρσενικὸ παιδὶ κρύο νερὸ νὰ φέρνῃ.
Ἐγὼ τὸ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου εἰς ἕνα πεθαμμένο
Τὸν πῆγαν καὶ τὸν ἔθαψαν σὰν τὸ σκυλλί 'ς τὸν τάφο
Δίχως θυμιάμα καὶ κερὶ, δίχως παπᾶ καὶ ψάλτη 5.

1) Κοραῆς, εἰς Ἡλιοδωρ., Αἰθιοπικά· τ. II σ. 75.

2) Πρωτόδικος, σ. 14. — Πρβλ. καὶ Ricaut, Hist. de l'église grecque 1610 p. 298. «Enfin (μετὰ τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν) chacun mange un morceau du pain, et boit un verre de vin, en souhaitant du repos à l'âme de leur ami, et de la consolation à la famille affligée.»

3) Ἀρποκρατίων, λ. Νεήλατα.

4) Πρωτόδικος, σ. 17.

5) Ζαμπελ., Ἄσματα Δημοτικὰ σ. 726. — Passow, σ. 249 ἀρ. 341.

καὶ:

Θέ'μου μεγαλοδύναμε, μεγάλο τ' ὄνομά σου
τοῦ ξένου δός του ξενιτειὰ, κι' ἀρρώστια μὴ του [δίνεις·
τ' ἡ ἀρρώστια θέλει στρώματα, θέλει προσκε- [φαλάδια,
θέλει μανάδες κι' ἀδερφαὶς, ἀδέρφια, κι' ἀξαδέρφια·
Νὰ εἶχα τὸν οὐρανὸ χαρτὶ τὴ θάλασσα μελάνι,
γιὰ νὰ γράφα τὰ ντέρτια μου καὶ τὰ παράπονά μου.
Μὰ τί εἶδαν τὰ ματάκια μου, μὰ τί εἶδαν τὰ καϋ- [μένα,
τοὺς ξένους πῶς τοὺς θάφτουνε, τοὺς ξένους πῶς [τοὺς πᾶνε,
χωρὶς λιβάνι καὶ κερὶ, χωρὶς παπᾶ καὶ ψάλτη 1.)

Ὅταν τις ἀπέθνησκε εἰς ξένην χώραν, πρώτιστον τῶν συγγενῶν καθῆκον ἐνομίζετο ἡ ἀνακομιδὴ τῶν ὀστῶν τοῦ τεθνεῶτος, ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ πτώματος ἡ εἰς τὴν πατρῴαν γῆν μετακόμισις, ἐὰν ἡ χώρα, ἐν ᾗ ἀπέθανεν, ἀπεῖχεν ὀλίγον διάστημα. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀποθνήσκοντες, ὡς ἐνθερμοτέραν εὐχὴν τὴν εἰς τὴν πατρίδα ταφὴν αὐτῶν ἐξέφραζον.

Δημήτριος ὁ Χαριτόπουλος, Ἕλλην ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος γράφων ἐν Ζακύνθῳ (7 Ἰουνίου 1708) τὴν διαθήκην του, ἀπευθύνει τὰς ἑξῆς παρακλήσεις πρὸς τὸν ἀδελφόν του: «Καὶ ἂν δώσῃ ὁ πανάγαθος καὶ πανοικτίρμονας Θεὸς νὰ ἐλευθερωθῇ τὸ δυστυχισμένο γένος μας ἀπὸ τὸν τρομερὸ, καὶ ἀπάνθρωπο, καὶ ἀντίχριστο, καὶ ἀνελεήμονον Ἀγαρηνὸν, νὰ ξεθάψῃ τὰ κόκκαλά μου, καὶ τὰ κόκκαλα τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ μας Φιλοθέου, ποῦ τὰ ἔχω κρυμμένα μὲ μία σακκούλα στὴ σπηλιὰ, ποῦ ἐγνωρίζει, καὶ νὰ τὰ θάψῃ μαζὶ καὶ κοντὰ στὰ κόκκαλα τῶν γονιῶν μας εἰς τὴν ἐκκλησιὰ τῆς πατρίδος μας· μὰ τὸ ξαναλέγω, 'σὰν ἐλευθερωθῇ, καὶ ὄχι τώρα 'ποῦ εἴμαστε σκλάβοι. Καὶ ἂν κάμῃ ἔτσι νὰ χῃ τὴν εὐχὴ τοῦ Φιλοθέου καὶ ἐμένα, ἀλλέως τὴν κατάρα μας· γιατὶ ἔτσι μὲ ὥρκισε 'ς τὸ Εὐαγγέλιο ὁ μακαρίτης Φιλόθεος ὡσὰν ἐξεψύχου. 2)» Ἐν τινι δη-

1) Χασώτης, Συλλογὴ τῶν κατὰ τὴν Ἤπειρον δημοτ. ᾀσμάτων. σ. 86.

2) Χρυσαλλὶς τ. III. σ. 525. — Κ. Ν. Σάθα, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλὰς 1869. σ. 411.—Ὁ

μοτικῷ ἀνεκδότῳ ἄσματι τῆς Μάνης, μήτηρ τις λέγει πρὸς τὴν κόρην της Προτιμῶ νὰ ξενιτευθῇς, καὶ εἰς ξένην νὰ ταφῇς χώραν, ἢ νὰ κάμω ὅ τι θέλεις.

Καλλι' ἔχου νὰ ξενητευθῇς,
κι' ἀλλοῦδε νὰ ξενοθαφτῇς,
πάρα νὰ τὸν ἐδώξουμε,
τὸ ξέν' ἀπὸ τὸ σπίτι μας.

Ἐν γένει δὲ εὑρίσκομεν τοιαύτας ἰδέας ἐπικρατούσας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι [1]) *καὶ τοῖς Ἑβραίοις* [2]).

Ἐτέλουν δὲ τακτικῶς καὶ τὰ μνημόσυνα τῶν οὕτως ἀποθνησκόντων, ὁ Fauriel *μάλιστα ἀναφέρει ἔθιμόν τι, ὅπερ ἂν καὶ ἀρχαῖον φαίνεται* [3]), *δὲν εἶναι ὅμως ἤδη ἐν χρήσει. Ὅταν τις ἀποθάνῃ εἰς τὰ ξένα, λέγει οὗτος* [1]), *θέτουσιν ἐπὶ τῆς νεκρικῆς κλίνης ὁμοίωμά τι αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἁρμόζουσι τινὰ τῶν ἐνδυμάτων τοῦ θανόντος· καὶ εἰς τὸ ὁμοίωμα ἐκεῖνο θρηνοῦσιν, ὡς θὰ ἐθρήνουν ἂν ἀληθὲς πτῶμα πρὸ αὐτῶν εἶχον. Τὰ εἰς παρομοίας περιστάσεις ἐκφωνούμενα μυρολόγια εἶναί πως τῶν ἄλλων θλιβερώτερα· καὶ νομίζουσι μεγάλην δυστυχίαν, ὅταν συγγενής τις ἀποθάνῃ μακρὰν εἰς ξένην γῆν, διότι δὲν δύνανται νὰ περισυνάξωσιν ἡμέραν τινὰ τὰ λείψανά του, ὅπως εἰς τὸν κοινὸν τῶν πατέρων τάφον τὰ καταθέσωσιν. Ὅμοιον ἔθιμον ἀπαντᾷ καὶ παρ' Ἀλβανοῖς* [2]).

Οἱ Ἕλληνες τρέφουσιν ἄκρον σεβασμὸν εἰς τὰ λείψανα τῶν προγόνων, καὶ μετ' ἐπιμελείας φυλάττουσιν αὐτὰ ἐν ἐπίτηδες σάκκοις μετὰ τὴν ἀνασκομιδήν [3]). *Οἱ κάτοικοι τῆς Πράγας, ὅταν ἡ ἀτυχὴς αὕτη πόλις ἐπωλήθη εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, ἔκαυσαν τὰ λείψανα τῶν πατέρων των, ὅπως μὴ ἀτιμασθῶσιν ὑπὸ τῶν Τούρκων· ἰδοὺ πῶς δημοτικόν τι ᾆσμα περιγράφει τὴν συγκινητικὴν ταύτην πρᾶξιν:*

Βλέπεις ἐκείνην τὴν φωτιά, μαῦρον καπνὸν ποῦ [βγάνει;
ἐκεῖ καίγονται κόκκαλα, κόκκαλα ἀντρειωμένων,

ποιητὴς Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης, δημοσιεύων τὴν διαθήκην ταύτην, λέγει. «Ἡ ὡς κ θαύματος διασωθεῖσα διαθήκη τοῦ Δημητρίου Χαριτοπούλου, περιουσία ἀνεκτίμητος καὶ πολιτικὸν εὐαγγέλιον περιέχον εν τῇ ἁπλοϊκωτέρᾳ αὐτοῦ διατυπώσει τὸ σύμβολον τῆς ἐθνικῆς πίστεως κλπ.» (Ἀθανάσης Διάκος. 1867. σ. 163. 174—175.)

1) Κατὰ τὸν Πλούταρχον (Ἀγησιλ. 40) λακωνικὸν ἔθος ἦτο «τῶν μὲν ἄλλων ἐπὶ ξένης ἀποθανόντων αὐτοῦ τὰ σώματα κηδεύειν καὶ ἀπολείπειν, τὰ δὲ τῶν βασιλέων οἴκαδε κομίζειν.» Οὕτω μετηνέχθη τὸ λείψανον τοῦ Ἀγησιλάου ἐξ Αἰγύπτου εἰς Σπάρτην (Πλουταρχ., Ἀγησιλ. 40 — Corn. Nep., Agesil., VIII, 7.) Ἐπίσης τὰ τοῦ Φιλοποίμενος (Πλουταρχ., Φιλοποιμ., 21.—Justin., XXXII. i, 6 κε.) τὰ ὀστᾶ τοῦ Κίμωνος (Πλουταρχ., Κιμ. 19. 4.— Ἡροδοτ., ς. 103.—Παυσαν., Α, κε'. 11) τοῦ Θησέως (Πλουταρχ., Θησ. 36. Κιμ. 8.— Διοδωρ., Σικελ., IV. 62) τοῦ Θεμιστοκλέους (Θουκυδ., Α. 138.—Πλουταρχ., Θεμιστ. 32. — Nep., Themist. X. 5.) τοῦ Εὐμένους (Πλουταρχ., Εὐμεν. 19.—Nep., Eumen. XII, 4) Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ (Πλουταρχ., Δημητρ., 53) καὶ ἄλλων· τὸ αὐτὸ λέγεται παρ' Ὁμήρῳ περὶ Σαρπηδόνος (Ἰλιάδ Π. 666 κε.)

2) «Ποιήσεις με ἐπ' ἐμὲ ἐλεημοσύνην καὶ ἀλήθειαν, λέγει ὁ Ἰακὼβ τῷ Ἰωσήφ, τοῦ μὴ θάψαι με ἐν Αἰγύπτῳ· ἀλλὰ κοιμηθήσομαι μετὰ τῶν πατέρων μου, καὶ ἄρεῖς με ἐξ Αἰγύπτου, καὶ θάψεις με ἐν τῷ τάφῳ αὐτῶν.» (Γενεσ., ΜΖ, 29 κε.—Βλ. καὶ Μθ. 29 κε. καὶ Ν. 21 «καὶ συναναίσεται τὰ ὀστᾶ μου ἐντεῦθεν μεθ' ὑμῶν.»)

3) Ὅμοιον ἴσως εἶναι τὸ ἀρχαῖον τῶν κενοταφίων ἔθιμον, καὶ τῆς προθέσεως τῶν ὀστῶν. «ἐπεὶ δ' ἐκομίσθη τὰ ὀστᾶ τοῦ ἀδελφοῦ, οὐ προῦθετο, οὐδ' ἔθαψεν, λέγει ὁ Ἰσαῖος (π. Ἀστυφίλου κλήρου· α'. 7.)

1) Fauriel, Chauts populaires de la Grèce. t. I. p. XLI.

2) Hahn, Albanesische Studien t. I. σ. 152.

3) Ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων, ἤτοι ἡ τῶν ὀστῶν ἐκ τοῦ τάφου ἀνόρυξις γίνεται συνήθως μετὰ τὴν λῆξιν τριῶν ἐτῶν ἀπὸ τῆς ταφῆς, καὶ κοινῶς λέγεται ξέχωσμα καὶ ἄνοιγμα (τὸν ξεχώσανε τὸν νεκρό.) Γίνεται δὲ ἡ ἀνόρυξις ἐπὶ παρουσίᾳ ἱερέως τινός, ὅστις φροντίζει περὶ τῆς ἐπιμελοῦς συλλογῆς τῶν ὀστῶν. Ταῦτα συλλέξαντες καὶ καθαρίσαντες τοῦ ἐπικολλήσαντος χώματος, θέτουσιν ἐντὸς λευκοῦ ὑφάσματος καὶ μετ' αὐτοῦ ἐντὸς κιβωτίου ἐκ ξύλου κυπαρισσίνου, ἀφ' οὗ πρότερον πλύνουσι δι' εὐώδους μέλανος οἴνου, φέρουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου, τελεσθέντος μνημοσύνου, ἀσπάζονται πάντες οἱ συγγενεῖς τὸ κρανίον, καὶ τελευταῖον καταθέτουσιν αὐτὰ οὕτως ἔχοντα ἐν τῷ κοιμητηρίῳ (Πρωτόδικος σ. 17. 18) ἢ μᾶλλον χωνευτηρίῳ. Ἐκεῖ δὲ παρατηροῦσιν ἐὰν ἀποσυνετέθη καθ' ὁλοκληρίαν τὸ σῶμα ἢ οὔ, ἐξ οὗ, ὡς ἐν τοῖς περὶ Βρυκολάκων εἴπομεν, ἐξάγουσιν περὶ τῶν ἀρετῶν ἢ κακιῶν τοῦ θανόντος.

ποῦ τὴν Τουρκιὰ τρομάξανε καὶ τὸ βεζίρι κάψαν.
Ἐκεῖ 'ναι κόκκαλα γονιοῦ, ποῦ τὸ παιδὶ τὰ καίει.
νὰ μὴν τὰ βροῦνε Λιάπιδες Τοῦρκοι μὴν τὰ πα-
[τήσουν 1).

Ὅτι τοιαῦτα αἰσθήματα ἐπεκράτουν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐξάγομεν ἐκ τῶν γνωστοτάτων τοῦ Αἰσχύλου στίχων:

Ὦ πατδες Ἑλλήνων ἴτε
ἐλευθεροῦται πατρίδα.....
θήκας τε προγόνων 2).

〰

Τὸ πένθος ἐπὶ τῷ θανάτῳ συγγενοῦς (θλίψις) διαρκεῖ πλειότερον ἢ ὀλιγώτερον χρόνον, κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς συγγενείας, καὶ τὴν στοργὴν, ἣν πρὸς αὐτὸν ἔτρεφον· συνήθως διαρκεῖ ἓν ἔτος διὰ τοὺς ἐγγυτέρω τῷ γένει ὄντας, ὡς γονεῖς, σύζυγον καὶ τέκνα, τρεῖς μῆνας διὰ τοὺς ἀπωτέρω, καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας διὰ τοὺς φίλους καὶ σχετικούς 3). *Οἱ πενθοῦντες τρέφουσι μακρὸν τὸν πώγωνα* 4), *καὶ μελανειμμονοῦσιν, ὡς καὶ οἱ ἀρχαῖοι* 5), *καὶ ὅλα τὰ ἔθνη σχεδὸν ἐποίουν καὶ ποιοῦσι* 6). *Αἱ δὲ γυναῖκες καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ἔτους διαμένουσιν οἴκαδε, ἂν δὲ σπουδαία ἀνάγκη τύχῃ νὰ ἐξέλθωσιν, ἐξέρχονται διὰ μελανοῦ πέπλου κεκαλυμμέναι* 1) *δὲν πορεύονται εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀπέχουσι πάσης διασκεδάσεως, οὔτε ᾄσματα ψάλλουσι· Αἱ ἐσθῆτες των εἰσὶ μέλαιναι, καὶ ἐν τῇ ἀτημελήτῳ ἐνδυμασίᾳ των ἐκδηλοῦσι τὴν ψυχικὴν αὐτῶν θλίψιν. Τὴν τοιαύτην παρὰ ταῖς γυναιξὶ τῆς θλίψεως ἐκδήλωσιν ἄριστα εἰκονίζουσι τὰ ἑξῆς δημοτικῶν ᾀσμάτων τεμάχια:*

Νὰ πῆτε τῆς ἀγάπης μου τῆς ἀγαπητικῆς μου
νὰ μὴν ἀλλάξῃ τὴ Λαμπρὴ 's τὴν ἐκκλησιὰ μὴν
[πάῃ,
νὰ μὴν τὰ πλέξῃ τὰ μαλλιὰ, νὰ μὴν τὰ ῥίξῃ πίσω,
νὰ μὴν τὰ βάλλῃ τὰ φλωριὰ νὰ μὴν τὰ καμαρώσῃ,
γιατ' εἶναι ὁ Μῆτρος ἄρρωστος καὶ θέλει ν' ἀπε-
[θάνῃ 2.)

καὶ:

Ν' ἀγκουρμαστῶ τὴν Λούκαινα, τὴν μαύρη τὴν
[Διαλέττα,
πῶς κλαίει, πῶς μυρολογᾷ, πῶς χύνει μαῦρα δά-
[κρυα,
Σὰν τὴν τρυγόνα χλίβεται, σὰν τὸ παπὶ μαδιέται,
σὰν τοῦ κοράκου τὰ φτερὰ μαυρίζ'ἡ φορεσιά της 3).

καὶ:

Τοὺς κλαῖνε χώραις καὶ χωριὰ τοὺς κλαῖνε βι-
[λαέτια,
τοὺς κλαίει ἡ τσούπρα τοῦ παπᾶ, αὐτὴ ἡ μαυρομ-
[ματοῦσα,
αὐτ' ἡ φεγγαρομέτωπη καὶ χαμηλοβλεποῦσα,
μὲ τὰ μαλλάκια ξέπλεγα τὰ χέρια σταυρωμένα.
Σὰν τὴν τρυγόνα θλίβεται, σὰν τὸ παπὶ μαδιέται 4).

καὶ:

Νὰ μὴν ἀλλάξῃ τὴ Λαμπρὴ καὶ τὰ φλωριὰ μὴ
[βγάλῃ *)
καὶ νὰ μὴν πλέξῃ τὰ μαλλιὰ 's τὴν ἐκκλησιὰ μὴν
[πάῃ 5).

Συνήθεις δὲ αἱ ἐκφράσεις

Σὰν τοῦ κοράκου τὸ φτερὸ βάφει τὴ φορεσιά της 6).

1) Ugo Foscolo, Parga. p. 443. — Ζαμπελ., σ. 641.—['Αραβαντινοῦ] Χρονογραφία τῆς Ἠπείρου, τ. II σ. 205.—Passow, σ. 163.
2) Αἰσχυλ., Περσ. 402. 405.
3) Πρωτόδικος, σ. 17.—Vréto, Mel. néohell. p. 36.
4) Ὁ Λάκων Νικήτας Νηφάκης κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἑκατονταετηρίδα ζήσας, ἰδοὺ τί λέγει περὶ τῶν Μανιατῶν, ὅταν θέλωσι νὰ ἐκδικηθῶσι τὸν θάνατον φονευθέντος συγγενοῦς του:

Δὲν θέλουν νὰ ἀλλάξουσι δὲν θέλουν νὰ πλυθοῦσι,
καὶ μήτε μπαρμπερίζονται ἂν δὲν δικαιωθοῦσι.
Τοὺς βλέπεις μὲ τὰ γένεια καὶ καταλερωμένους.
σὰν βρυκολάκους ἄγριους καὶ παντ'ἀρματωμένους.

('Ιστορία τῆς Μάνης ὅλης, στ. 259. κε.—Ἐν G. L. Maurer, Das Griechische Volk. t III σ. 101.) — Καὶ ἐν Σερβίᾳ τὸ μὴ κείρεσθαι τὸν πώγωνα θεωρεῖται σημεῖον πένθους (Dora d'Istria Les femmes en Orient, livr. III ep 2 t. σ. 207 μετάφρ. Αἰμ. Σκουζέ.)
5) Εὐριπιδ., Ἑλεν, 1087. Ἰφιγ. Αὐλ. 1438. — Ἰσαῖος., π. Νικοστράτου κλήρου σ. 71. — Πλουταρχ., Περικλ. 38. — Περὶ τῶν Ῥωμαίων βλ. Juvenal., X. 245.—Propert. V. 7. 28. — Macrob., Saturn. III xv. 4. — Tacit., Annal. III. 2.
6) Πρβλ. Carmeli, Storia di varj costumi sacri e profani dagli antichi fino a noi parvenuti 1761 t. I. σ. 207 κε. βιβλ. I κεφ. 12. Del vestir nero nella morte di alcuno.
1) Πρωτόδικος, σ. 17.
2) Passow, Carmina popularia p. 123.
3) Passow, σ. 49.
4) Ζαμπελ., σ. 661.—Passow, σ. 140.
*) Κακὴ γραφή, ἀντὶ β ά λ ῃ.
5) Ζαμπελ., σ. 630.—Passow, σ. 28.
6) Ζαμπελ., σ. 650. — Marcellus, Chants du peuple en Grèce t. I. p. 186.—Fauriel, Chants popul. t. II. p. 188.—Passow, p. 189. 255.

καὶ:

Σὰν περδικούλα (ἢ τρυγόνα) θλίβεται καὶ σὰν παπὶ [μαδιέται 1).

Ἐν Κρήτῃ ὅμως καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις τοῦ Αἰγαίου πελάγους νήσοις κείρουσιν αἱ χῆραι τὴν κόμην, δι' ὃ καὶ ἡ ὑβριστικὴ προσφώνησις κουρεμμένη θεωρεῖται καὶ βαρεῖα κατάρα. Αἱ χῆραι δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἔκειρον τὴν κόμην, εἰς δήλωσιν πένθους 2).

Ἄρκεται προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι συνδέονται μὲ τὰς περὶ νεκρῶν δοξασίας ὧν ἱκανὰς ἐν ταῖς περὶ βρυκολάκων ἐξεθέσαμεν· ἐκτὸς τούτων, ἐν Ἀντιπάρῳ, ὅταν ἀποθάνῃ ἄνθρωπος, τὴν πρώτην, τὴν δευτέραν καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν οὐδεὶς τολμᾷ νὰ πατήσῃ ἔξω τοῦ κατωφλίου εὐθὺς μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς ἀνατολῆς 3), καὶ τοῦτο διότι νομίζουσιν ὅτι αἱ ψυχαὶ πλανῶνται τὴν νύκτα καὶ κακοποιοῦσιν ὅντινα ἀπαντήσωσιν.

Ἐν Σύρᾳ πιστεύουσιν ὅτι δὲν πηγαίνει σὲ καλὸ ἅμα σκουπίσωσι τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ ἀπέθανέ τις πρὶν ἢ παρέλθωσι τρεῖς ἡμέραις τούτων δὲ παρελθουσῶν σκουπίζουσι καὶ θάπτουσι τὰ σαρώματα 4). Ἐν ᾧ τουναντίον ἀλλαχοῦ εὐθὺς ἅμα ἐκφέρωσι τὸν νεκρὸν καθαρίζουσιν ὅλην τὴν οἰκίαν 5).

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ.

1) Αὐτ.
2) Εὐριπιδ., Ἑλεν. 1187—1188.
3) Πανδώρα, τ. Ζ'. σ. 299. Βαλλήνδα τὸ ἐν Ὠλιάρῳ (Ἀντιπάρῳ) σπήλαιον.
4) Παρ' Α. Χούμη(ἐκ Σύρας.
5) Wachsmuth, Das alte Griechenland im neuen. σ. 120. — Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἀναφέρει ὡς γινόμενον ἐν Ἀθήναις.

ΑΠΟΚΡΥΦΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

III

Τὸ πρωτευαγγέλιον τοῦ Ἰακώβου ἱκανοποίησε τὴν περιέργειαν τῶν πιστῶν διδάξαν εἰς αὐτοὺς τὰς περὶ Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης, Ἰωσὴφ καὶ Μαρίας μέχρι τῆς τοῦ Σωτῆρος γεννήσεως παραδόσεις. Ἀλλὰ πῶς ἔζησε ὁ Σωτὴρ κατὰ τὴν παιδικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν; Τὰς περὶ τούτου παραδόσεις εὑρίσκομεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον Θωμᾶ τοῦ Ἰσραηλίτου.

Τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θωμᾶ ὀνομαστὶ μὲν ἀναφέρει ὁ Ὠριγένης, μνημονεύει δὲ ὁ Εἰρηναῖος περικοπῆς ὑπαρχούσης ἐν τῷ βιβλίῳ λέγων· «πρὸς δὲ τούτοις ἀμύθητον πλῆθος ἀποκρύφων καὶ νόθων γραφῶν, ἃς αὐτοὶ ἔπλασαν, παρεισφέρουσιν εἰς κατάπληξιν τῶν ἀνοήτων καὶ τὰ τῆς ἀληθείας μὴ ἐπισταμένων γράμματα. Προσπαραλαμβάνουσι δὲ εἰς τοῦτο, κακεῖνο τὸ ῥαδιούργημα, ὡς τοῦ κυρίου παιδὸς ὄντος καὶ γράμματα μανθάνοντος, καὶ τοῦ διδασκάλου αὐτῷ φήσαντος καθὼς ἔθος ἐστὶν, εἰπὲ ἄλφα, ἀποκρίνασθε τὸ ἄλφα· πάλιν δὲ τὸ βῆτα τοῦ διδασκάλου κελεύσαντος εἰπεῖν, ἀποκρίνασθαι τὸν κύριον, Σοί μοι πρότερον εἰπὲ τί ἐστι τὸ ἄλφα καὶ τότε σοι ἐρῶ τί ἐστι τὸ βῆτα. Καὶ τοῦτο ἐξηγοῦντας ὡς αὐτοῦ μόνον τὸ ἄγνωστον ἐπισταμένου, ὃ ἐφανέρωσεν ἐν τῷ τόπῳ τοῦ Ἄλφα.» Τοῦτο διηγεῖται τὸ κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον εἰς τὸ ἕβδομον κεφάλαιον. Ἐπίσης δὲ ὀνομαστὶ μνημονεύεται καὶ εἰς τὰ ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Ὠριγένην φιλοσοφούμενα. Ὥστε ἦτο γνωστὸν ἤδη περὶ τὰ μέσα τῆς δευτέρας ἑκατονταετηρίδος μ. χ. Βραδύτερον δὲ μνημονεύεται ὑπὸ πολλῶν ἄλλων.

Ἀλλ' ἆρά γε τὸ νῦν σωζόμενον κείμενον εἶναι αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μνημονευόμενον. Ὁ μὲν συγγραφεὺς τῶν Φιλοσοφουμένων ἀποδίδει εἰς τοὺς Ναασσηνοὺς ἤτοι τοὺς Γνωστικούς· ὁ δὲ Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος ἀποδίδει εἰς τοὺς Μανιχαίους.

λέγων ἐν τῇ IV Κατηχήσει αὐτοῦ, «ἔγραψαν καὶ Μανιχαῖοι κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον, ὅπερ ὥσπερ εὐωδία τῆς εὐαγγελικῆς προσωνυμίας διαφθείρει τὰς ψυχὰς τῶν ἁπλουστέρων·» καὶ ἐν τῇ Κατηχήσει VI· «μηδεὶς ἀναγινωσκέτω τὸ κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον· οὐ γάρ ἐστιν ἑνὸς τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἀλλ' ἑνὸς τῶν κακῶν τριῶν τοῦ Μάνη μαθητῶν.» Βραδύτερον δὲ, καθόσον ὁ χρόνος προέβαινε, μετὰ περισσοτέρας ἐπιεικείας λαλοῦσι περὶ τούτου· μολονότι δὲν καταλέγουσιν αὐτὸ μεταξὺ τῶν ὠφελίμων πρὸς ἀνάγνωσιν. Ἡ ἀποδιδομένη εἰς τὸν μεγάλον Ἀθανάσιον Σύνοψις ἐπίτομος τῆς θείας γραφῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης, κατατάσσει αὐτὸ μεταξὺ τῶν ἀντιλεγομένων. Καὶ ὑπάρχει μὲν ἀντίῤῥησις ἂν ἡ γραφὴ ἀντιλεγόμενα εἶναι ὀρθὴ, καὶ ἂν δὲν εἶναι ὀρθοτέρα ἡ γραφὴ ἀπόκρυφα ἀλλὰ, νομίζομεν, ὅτι ἡ ἀντίῤῥησις δὲν εἶναι σπουδαία. Ἡ πραγματεία αὕτη κατατάσσει πρῶτον τὰ κανονικὰ βιβλία τῆς παλαιᾶς διαθήκης· ἔπειτα τὰ ἀντιλεγόμενα, καὶ τελευταῖον τὰ ἀπόκρυφα· τὰ κανονικὰ βιβλία τῆς Νέας διαθήκης, ἔπειτα τὰ ἀντιλεγόμενα καὶ παραλείπει τὰ ἀπόκρυφα· φαίνεται ὅτι τὸ κεφάλαιον τῶν ἀποκρύφων ἢ ἐπίτηδες ἐξεβλήθη ἢ κατὰ λάθος παρελείφθη εἰς τὰ χειρόγραφα· ἀλλ' ὅπως δήποτε ἡ γραφὴ ἀντιλεγόμενα εἶναι ὀρθή· διότι ἰδοὺ πῶς ἔχει τὸ κεφάλαιον.

Τῆς νέας πάλιν διαθήκης ἀντιλεγόμενα ταῦτα· Περίοδος Πέτρου, Περίοδος Ἰωάνου, Περίοδος Θωμᾶ, εὐαγγέλιον κατὰ Θωμᾶ, Διδαχὴ Ἀποστόλων, Κλημέντια, ἐξ ὧν μετεφράσθησαν ἐκλεχθέντα τὰ ἀληθέστερα καὶ θεόπνευστα. Ταῦτα τὰ ἀναγινωσκόμενα.

Ἐκ τῶν ἐκφράσεων αὐτῶν φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ τῶν ἀντιλεγομένων. Διότι ἀληθῶς τὰ Κλημέντια τοὐλάχιστον μέχρι τινος ἐθεωροῦντο κανονικὰ, καὶ τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν ἀποκρύφων δὲν μνημονεύονται ποσῶς ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ· καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀναφέρεται εἰς ἐκεῖνα ἡ κατωτέρω περίοδος· «ταῦτα πάντα ἐξετέθησαν μὲν ὅσον πρὸς εἴδησιν, παραγεγραμμένα δὲ εἰσὶ πάντως καὶ νόθα καὶ ἀπόβλητα. Καὶ οὐδὲν τούτων, τῶν ἀποκρύφων μάλιστα, ἔγκριτον ἢ ἐπωφελές·» δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀποκαλῇ οὕτω τὰ βιβλία ἐκεῖνα ἐν οἷς συγκαταλέγεται καὶ ἡ ἐκλογὴ τῶν ἀληθεστέρων καὶ θεοπνεύστων ἐκ τῶν Κλημεντίων. Ὥστε προφανῶς ὑπάρχει χάσμα, ὑπάρχει παράλειψις ἀπαριθμήσεως τῶν ἀποκρύφων εὐαγγελίων εἰς ἃ ἀναφέρονται τὰ κατωτέρω κυρίως· τὰ δὲ ἀριθμούμενα εἶναι τὰ ἀντιλεγόμενα καὶ ἀναγινωσκόμενα ἀλλὰ μὴ ἀναγνωριζόμενα ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας. Πρὸς περισσοτέραν ἐπίῤῥωσιν τῆς γνώμης ἡμῶν παραθέτομεν καὶ τὸ ἑξῆς τεμάχιον ἐκ τῆς τριακοστῆς ἐννάτης ἑορταστικῆς ἐπιστολῆς, ἀναμφισβητήτως γνησίας, τοῦ Ἀθανασίου. Ἀφοῦ ἀπηρίθμησε τὰ κανονικὰ τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης βιβλία ἐπιφέρει· «ἀλλ' ἕνεκά γε πλείονος ἀκριβείας προστίθημι καὶ τοῦτο γράφων ἀναγκαίως, ὡς ὅτι ἐστὶ καὶ ἕτερα βιβλία τούτων ἔξωθεν, οὐ κανονιζόμενα μὲν, τετυπωμένα δὲ παρὰ τῶν πατέρων ἀναγινώσκεσθε τοῖς ἄρτι προσερχομένοις καὶ βουλομένοις κατηχεῖσθαι τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον·... καὶ διδαχὴ καλουμένη τῶν Ἀποστόλων καὶ Ποιμήν.» Ἡ διδαχὴ λοιπὸν τῶν Ἀποστόλων ἡ κατατασσομένη ἀνωτέρω μεταξὺ τῶν ἀναγινωσκομένων ἀλλ' ἀντιλεγομένων θεωρεῖται καὶ ἐνταῦθα ὡς ἀναγινωσκομένη ἀλλ' ἀνήκουσα εἰς τὰ ἔξωθεν.

Πῶς λοιπὸν ἐν ᾧ ἀποδίδεται εἰς τοὺς Ναασηνοὺς ἡ σύνταξις τοῦ κατὰ Θωμᾶν εὐαγγελίου ἢ εἰς τοὺς Μανιχαίους, ἐνῷ μετὰ ἀγανακτήσεως ὁμιλοῦσι περὶ αὐτοῦ κατ' ἀρχὰς, ἔπειτα ἤρχισε ν' ἀναγινώσκεται ὑπὸ τῶν χριστιανῶν καὶ νὰ θεωρεῖται μόνον ὡς ἀντιλεγόμενον; Ὑποθέτομεν ὅτι ἐγράφησαν δύο κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλια· τὸ μὲν ὑπὸ τῶν Ναασσηνῶν, περὶ οὗ λαλεῖ ὁ Ὠριγένης, τοῦ ὁποίου χρῆσιν ἐποιοῦντο καὶ οἱ Μανιχαῖοι, διότι ἐγράφη πολὺ πρὸ τῆς αἱρέσεως τοῦ Μάνη· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ἐκτὸς τῶν αἱρετικῶν

αὐτοῦ δογμάτων περιεῖχεν ἐν τῷ μεταξὺ καὶ παραδόσεις τοῦ παιδικοῦ βίου τοῦ Σωτῆρος, οἱ χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι παραλείψαντες τὰς αἱρετικάς φλυαρίας συνήθροισαν τὰς βιογραφικὰς εἰδήσεις καὶ ἀπετέλεσαν ἕτερον κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον, ἐν τῷ ὁποίῳ οὐδεμία αἱρετικὴ διδασκαλία ὑπάρχει· ἀλλ' ἐπὶ αἱρετικῶν εὐαγελίων καὶ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα διαπλάττονται πρὸς τὸ ἐνισχύειν τὴν αἵρεσιν, διὸ πολλαὶ ἐκ τῶν εἰδήσεων αὐτοῦ καὶ ἰδίως ὁ τρόπος τῆς ἐκφράσεως, δύνανται νὰ δώσωσι ἀφορμὴν εἰς αἱρετικὰς δοξασίας· οὐχ' ἧττον ὅμως ἡ χρῆσις τοῦ εὐαγγελίου τούτου παρὰ τοῖς χριστιανοῖς ὀρθοδόξοις οὐδὲν ἄλλο ἐσκόπει ἢ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς περιεργείας τῶν πιστῶν.

Τὸ σήμερον λοιπὸν σωζόμενον κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον εἶναι περίληψις οὕτως εἰπεῖν τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου καὶ αἱρετικοῦ· ἢ μᾶλλον δύο ἐγένοντο περιλήψεις ἀμφότεραι σωζόμεναι σήμερον καὶ ἀποτελοῦσαι μόλις τὸ τρίτον τοῦ ἀρχαίου ὅπερ συνέκειτο καθὰ ἀναφέρει Νικηφόρος ἐκ 1300 στίχων.

Ὁ τίτλος τῶν δύο τούτων περιλήψεων ἔχει, τῆς μιᾶς μὲν «Θωμᾶ ἰσραηλίτου φιλοσόφου ῥητὰ εἰς τὰ παιδικὰ τοῦ κυρίου» τῆς δὲ «Σύγγραμμα τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Θωμᾶ περὶ τῆς παιδικῆς ἀναστροφῆς τοῦ κυρίου» Ἡ πρώτη τῶν περιλήψεων ἀπαρτίζεται ἐκ ΙΘ'. κεφαλαίων ἡ δὲ δευτέρα ἐξ ΙΑ'. μόνον. Ἡ γλῶσσα εἶναι πολλαχοῦ οἰκτρὰ, οἰκτροτέρα δ' ἐγένετο ὑπὸ τῶν ἀγραμμάτων ἀντιγραφέων.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα κεφάλαιά τινα.

II «Τοῦτο τὸ παιδίον, Ἰησοῦς, πενταέτης γενόμενος παίζων ἦν ἐν διαβάσει ῥύακος καὶ τὰ ῥέοντα ὕδατα συνήγαγεν εἰς λάκκους καὶ ἐποίει αὐτὰ εὐθέως καθαρὰ, καὶ λόγῳ μόνον ἐπέταξεν αὐτά. Καὶ ποιήσας πηλὸν τρυφερὸν ἔπλασεν ἐξ αὐτοῦ στρουθία ιβ' καὶ ἦν σάββατον ὅτε ταῦτα ἐποίησεν, ἦσαν δὲ καὶ ἄλλα παιδία παίζοντα σὺν αὐτῷ. Ἰδὼν δέ τις Ἰουδαῖος ἃ ἐποίει ὁ Ἰησοῦς ἐν σαββάτῳ παίζων, ἀπῆλθε παραχρῆμα καὶ ἀνήγγειλε τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ἰωσήφ· Ἰδοὺ τὸ παιδίον σου ἐστὶν ἐπὶ τὸ ῥυάκιον, καὶ λαβὼν πηλὸν ἔπλασε πουλία ιβ'. καὶ ἐβεβήλωσε τὸ σάββατον. Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰωσὴφ ἐπὶ τὸν τόπον καὶ ἰδὼν ἀνέκραξεν αὐτῷ λέγων· Διατί ταῦτα ποιεῖς ἐν σαββάτῳ, ἃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς συγκροτήσας τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἀνέκραξε τοῖς στρουθίοις καὶ εἶπεν αὐτοῖς, — ὑπάγετε. Καὶ πετασθέντα τὰ στρουθία ὑπῆγον κράζοντα. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ἐθαμβήθησαν, καὶ ἀπελθόντες διηγήσαντο τοῖς πρώτοις αὐτῶν ἅπερ εἶδον πεποιηκότα τὸν Χριστόν.»

III Ὁ δὲ υἱὸς Ἄννα τοῦ γραμματέως ἦν ἑστὼς ἐκεῖ μετὰ τοῦ Ἰωσὴφ καὶ λαβὼν κλάδον ἰτέας ἐξέχεε τὰ ὕδατα, ἃ συνήγαγεν ὁ Ἰησοῦς. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὸ γινόμενον ἠγανάκτησε, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν, Ἄδικε, ἀσεβῆ, καὶ ἀνόητε, τί ἠδίκησαν σὲ οἱ λάκκοι καὶ τὰ ὕδατα; Ἰδοὺ νῦν καὶ σὺ ὡς δένδρον ἀποξηρανθῆς καὶ οὐ μὴ ἐνάγκῃς φύλλα οὔτε ῥίζαν οὔτε καρπόν. Καὶ εὐθέως ὁ παῖς ἐκεῖνος ἐξηράνθη ὅλος. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ἰωσήφ. Οἱ δὲ γονεῖς τοῦ ξηρανθέντος ἐβάστασαν αὐτὸν, θρηνοῦντες τὴν νεότητα αὐτοῦ καὶ ἤγαγον πρὸς τὸν Ἰωσὴφ καὶ ἐνεκάλουν αὐτὸν ὅτι τοιοῦτον ἔχεις παιδίον, ἐργαζόμενον τοιαῦτα.»

IV. Εἶτα πάλιν ἐπορεύετο διὰ τῆς κώμης καὶ παιδίον τρέχον διερράγη εἰς τὸν ὦμον αὐτοῦ· καὶ πικρανθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· οὐκ ἀπελεύσει τὴν ὁδόν σου. Καὶ παραχρῆμα πεσὼν ἀπέθανεν. Ἰδόντες δέ τινες τὸ γινόμενον εἶπον πόθεν τοῦτο τὸ παιδίον ἐγεννήθη, ὅτι πᾶν ῥῆμα αὐτοῦ ἔργον ἐστὶν ἕτοιμον; Καὶ προσελθόντες οἱ γονεῖς τοῦ τεθνεῶτος τῷ Ἰωσὴφ, κατεμέμφοντο λέγοντες· Σὺ τοιοῦτον παιδίον ἔχων οὐ δύνασαι μεθ' ἡμῶν οἰκεῖν ἐν τῇ κώμῃ, ἢ δίδασκε αὐτῷ εὐλογεῖν καὶ μὴ καταρᾶσθαι· τὰ γὰρ παιδία ἡμῶν θανατοῖ.

V. Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰωσὴφ

τὸ παιδίον κατ' ἰδίαν ἐνουθέτει αὐτὸν λέγων· Ἵνα τι τοιαῦτα κατεργάζει, καὶ πάσχουσιν οὗτοι καὶ μισοῦσιν ἡμᾶς καὶ διώκουσιν; Εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ οἶδα ὅτι τὰ ῥήματά σου ταῦτα οὐκ εἰσὶ σά, ὅμως σιγήσω διὰ σὲ, ἐκεῖνοι δὲ οἴσουσι τὴν κόλασιν αὐτῶν. Καὶ εὐθέως οἱ ἐγκαλοῦντες αὐτὸν ἀπετυφλώθησαν.»

VII. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐν τῇ γειτονίᾳ τοῦ Ἰωσὴφ νοσῶν τι νήπιον ἀπέθανε, καὶ ἔκλαιεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ σφόδρα· Ἤκουσε δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι πένθος μέγα καὶ θόρυβος γίνεται καὶ ἔδραμε σπουδαίως· καὶ εὑρὼν τὸ παιδίον νεκρὸν ἥψατο τοῦ στήθους αὐτοῦ καὶ εἶπε· Σοὶ λέγω βρέφος μὴ ἀποθάνῃς ἀλλὰ ζῆσον, καὶ ἔστω μετὰ τῆς μητρός σου. Καὶ εὐθὺς ἀναβλέψας ἐγέλασεν. Εἶπε δὲ τῇ γυναικί. Ἆρον αὐτὸ καὶ δὸς γάλα καὶ μνημόνευέ μου. Καὶ ἰδὼν ὁ παρεστὼς ὄχλος ἐθαύμασε, καὶ εἶπον· Ἀληθῶς τὸ παιδίον τοῦτο ἢ θεὸς ἦν ἢ ἄγγελος θεοῦ, ὅτι πᾶς λόγος αὐτοῦ ἔργον ἐστὶν ἕτοιμον. Καὶ ἐξῆλθον ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν παίζων μετὰ τῶν ἑτέρων παίδων.»

Ἡ δευτέρα περίληψις εἶναι πολὺ βραχυτέρα τῆς πρώτης ἀπαρτίζεται ἐξ ἕνδεκα μόνον κεφαλαίων καὶ τούτων περιληπτικωτέρων τῶν ἄνω παρατεθέντων· ἄρχεται δὲ ὡς ἑξῆς·

«Ἀναγκαῖον ἡγησάμην ἐγὼ Θωμᾶς ὁ Ἰσραηλίτης γνωρίσαι πᾶσι τοῖς ἐξ ἔθνους ἀδελφοῖς τὰ παιδικὰ μεγαλεῖα ὅσα ἐποίησεν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀναστρεφόμενος σωματικῶς ἐν πόλει Ναζαρὲτ, ἐλθὼν ἐν πέμπτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ ἡλικίας.»

Ἐπαναλαμβάνονται δὲ τὰ αὐτὰ περίπου θαύματα ὅσα καὶ ἀνωτέρω ἐν οἷς προσετέθησαν καί τινα νέα, οὕτω παραδείγματος χάριν.

Κεφ. X. Γενομένου δὲ αὐτοῦ ἐτῶν στ'., ἀπέστειλεν αὐτὸν Μαριὰμ ἡ μήτηρ αὐτοῦ κομίσαι ὕδωρ ἐκ τῆς πηγῆς. Πορευόμενος δὲ συνετρίβη ἡ ὑδρία αὐτοῦ. Καὶ ἀπελθὼν ἐν τῇ πηγῇ ἤπλωσε τὸν ἐπενδύτην αὐτοῦ καὶ ἀντλήσας ὕδωρ ἐκ τῆς πηγῆς ἔπλησεν αὐτὸν, καὶ λαβὼν ἀπήγαγε τὸ ὕδωρ τῇ μητρὶ αὐτοῦ. Ἰδοῦσα δὲ ἐκείνη ἐξεπλάγη καὶ περιπλακεῖσα κατεφίλει αὐτόν.

Κεφ. XI. Φθάσας δὲ τὸ ὄγδοον τῆς ἡλικίας ἔτος προσετάγη Ἰωσὴφ ὑπότινος πλουσίου κράββατον οἰκοδομῆσαι αὐτῷ· τέκτων γὰρ ἦν. Καὶ ἐξελθὼν ἐν τῷ ἀγρῷ πρὸς συλλογὴν ξύλων, συνῆλθεν αὐτῷ καὶ ὁ Ἰησοῦς. Καὶ κόψας δύο ξύλα καὶ πελεκίσας τὸ ἓν ἔθηκε πλησίον τοῦ ἄλλου καὶ μετρήσας εὗρεν αὐτὸ κολοβώτερον καὶ ἰδὼν ἐλυπήθη καὶ ἐζήτει εὑρεῖν ἕτερον. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτῷ· Θὲς τὰ δύο ταῦτα ὁμοῦ πρὸς ἰσότητα ἀμφοτέρων προτομῶν. Καὶ διαπορούμενος ὁ Ἰωσὴφ περὶ τούτου, τί βούλεται τὸ παιδίον, ἐποίησε τὸ προσταχθέν. Καὶ λέγει αὐτῷ πάλιν· κράτησον ἰσχυρῶς τὸ κολοβὸν ξύλον. Καὶ θαυμάζων ὁ Ἰωσὴφ ἐκράτησεν αὐτό. Τότε κρατήσας ὁ Ἰησοῦς τὸ ἕτερον ἄκρον εἵλκυσεν αὐτοῦ τὴν ἄλλην προτομήν· ἐποίησε κἀκεῖνο ἴσον τοῦ ἄλλου ξύλου, καὶ φησὶ πρὸς τὸν Ἰωσήφ. Μηκέτι λυποῦ, ἀλλὰ ποίει ἀκωλύτως τὸ ἔργον σου.»

Ὁμολογητέον ὅτι τὰ παιδικὰ ταῦτα μεγαλεῖα ἀποδεικνύουσι πόσον παιδαριώδη ἐνίοτε ἀποβαίνουσι καὶ αὐτὰ τὰ εὐγενέστατα τῶν αἰσθημάτων, ἢ μᾶλλον ἀποδεικνύουσι πόσον τέρπεται ὁ ἄνθρωπος εἰς πᾶν τὸ ὑπὲρ φύσιν καὶ πόσον εὐχερῶς ἕνεκα τούτου καταντᾶ γελοῖος. Ἀλλοίμονον ἂν ὁ Χριστιανισμὸς ἐστηρίζετο ἐπὶ τοιούτων θεμελίων! Ἀλλὰ καὶ πόσον φοβερὸς εἰκονίζεται ὁ χαρακτὴρ τοῦ Σωτῆρος! Διὰ τὴν ἐλαχίστην, ἔστω καὶ ἀκουσίαν προσβολὴν καταρᾶται καὶ θανατοῖ· διασπείρει τὸ μῖσος καὶ τὴν ἀπέχθειαν· οἱ γονεῖς αὐτοῦ κινδυνεύουσι νὰ ἐξωσθῶσιν ἐκ τοῦ χωρίου· οἱ κάτοικοι τρέμουσι μὴ ἀπαντηθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ. Ὁποία διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἀκαταμετρήτου μακροθυμίας, εὐσπλαγχνίας καὶ φιλανθρωπίας τοῦ ἀληθοῦς Ἰησοῦ τῶν κανονικῶν εὐαγγελίων!

IV

Ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ κεφαλαίῳ XIII

τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τοῦ Εὐσεβίου ἀναφέρεται ἀλληλογραφία μεταξὺ τοῦ βασιλέως Ἀβγάρου τῶν ὑπὲρ Εὐφράτην ἐθνῶν ἐπισημότατα δυναστεύοντος καὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. Τὰ περὶ τῆς ἀλληλογραφίας ταύτης ὁ Εὐσέβιος λέγει ὅτι εὗρεν εἰς τὰ κατὰ τὴν Ἔδεσσαν γραμματοφυλακεῖα ἐξ ὧν καὶ τὰς πληροφορίας ἠρύσθη καὶ τὰ ἀντίγραφα τῶν ἐπιστολῶν ἔλαβε καὶ μεταφρασθέντα παρέθεσεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ.

Ἡ τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ θειότης διεφημίσθη εἰς πάντας ἀνθρώπους ἕνεκα τῆς παραδοξοποιοῦ δυνάμεως, λέγει ὁ Εὐσέβιος ἀτόπως μεταχειριζόμενος τὴν λέξιν παραδοξοποιὸς δύναμις. Ὅθεν πολλοὶ ἐπ' ἐλπίδι θεραπείας νόσων καὶ παντοίων παθῶν καὶ ἐκ τῶν πορρωτάτω τῆς Ἰουδαίου χωρῶν προσήρχοντο. Ὁ Ἄβγαρος λοιπὸν καταφθειρόμενος ὑπὸ πάθους δεινοῦ καὶ ἀνιάτου δι' ἀνθρωπίνης δυνάμεως, ἅμα ἔμαθε τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἱκέτευσεν αὐτὸν δι' ἐπιστολῆς ὅπως τύχῃ ἀπαλλαγῆς τῆς νόσου. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἔχει οὕτως.

Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς γραφείσης ὑπὸ Ἀβγάρου τοπάρχου τῷ Ἰησοῦ καὶ πεμφθείσης αὐτῷ δι' Ἀνανία ταχυδρόμου εἰς Ἱεροσόλυμα.

«Ἄβγαρος τοπάρχης Ἐδέσσης Ἰησου σωτῆρι ἀγαθῷ ἀναφανέντι ἐν τόπῳ Ἱεροσολύμων χαίρειν.

Ἤκουσταί μοι τὰ περὶ σοῦ καὶ τῶν σῶν ἰαμάτων, ὡς ἄνευ φαρμάκων καὶ βοτάνων ὑπὸ σοῦ γινομένων. Ὡς γὰρ λόγος, τυφλοὺς ἀναβλέπειν ποιεῖς, χωλοὺς περιπατεῖν, καὶ λεπροὺς καθαρίζεις, καὶ ἀκάθαρτα πνεύματα καὶ δαίμονας ἐκβάλλεις, καὶ τοὺς ἐν μακρονοσίᾳ βασανιζομένους θεραπεύεις, καὶ νεκροὺς ἐγείρεις. Καὶ ταῦτα πάντα ἀκούσας περὶ σοῦ κατὰ νοῦν ἐθέμην τὸ ἕτερον τῶν δύο, ἢ ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς καὶ καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ ποιεῖς ταῦτα, ἢ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ ποιῶν ταῦτα. Διὰ τοῦτο τοίνυν γράψας ἐδεήθην σου σκυλλῆναι πρὸς ἐμὲ καὶ τὸ πάθος ὃ ἔχω, θεραπεῦσαι. Καὶ γὰρ ἤκουσα ὅτι καὶ Ἰουδαῖοι καταγογγύζουσί σου καὶ βούλονται κακῶσαί σε. Πόλις δὲ μικροτάτη ἐστὶ καὶ σεμνὴ ἥτις ἐξαρκεῖ ἀμφοτέροις.»

Πρὸς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς.

Τὰ ἀντιγραφέντα ὑπὸ Ἰησοῦ διὰ Ἀνανία ταχυδρόμου τοπάρχῃ Ἀβγάρῳ.

«Μακάριος εἶ πιστεύσας ἐν ἐμοὶ μὴ ἑωρακώς με. Γέγραπται γὰρ περὶ ἐμοῦ τοὺς ἑωρακότας με μὴ πιστεύσειν μοι, καὶ ἵνα οἱ μὴ ἑωρακότες αὐτοὶ πιστεύσωσι καὶ ζήσονται. Περὶ δὲ οὗ ἔγραψάς μοι ἐλθεῖν πρὸς σέ, δέον ἐστὶ πάντα δι' ἃ ἀπεστάλην, ἐνταῦθα πληρῶσαι με, καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι οὕτως ἀναληφθεῖναι πρὸς τὸν ἀποστείλαντά με. Καὶ ἐπειδὰν ἀναληφθῶ, ἀποστελῶ σοι τινὰ τῶν μαθητῶν μου, ἵνα ἰάσηταί σου τὸ πάθος καὶ ζωήν σοι καὶ τοῖς σὺν σοὶ παράσχηται.»

Μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος ἦλθεν εἰς Ἔδεσσαν Θαδδαῖος ὁ Ἀπόστολος, εἷς τῶν ἑβδομήκοντα, καὶ πολλοὺς ἐκεῖ ἐθεράπευε. Ἅμα ἤκουσεν ὁ Ἄβγαρος τὰ θαυμάσια ἅτινα ἐποίει καὶ πόσους ἐθεράπευεν, ἐσυμπέρανεν ὅτι οὗτος ἐστὶν ὁ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τὴν ἀνάληψιν ἀποσταλεὶς καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὰ ἀνάκτορα. Τὴν ἐπιοῦσαν προσῆλθεν ὁ Θαδδαῖος ἐνώπιον τοῦ Ἀβγάρου περιστοιχιζομένου ὑπὸ τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ. Παραχρῆμα ὅραμα μέγα ἐφάνη τῷ Ἀβγάρῳ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Θαδδαίου. Καὶ ἠγέρθη ὁ τοπάρχης καὶ προσεκύνησε τὸν Ἀπόστολον, ἐνῷ οἱ μεγιστᾶνες ἐθαύμαζον διότι αὐτοὶ δὲν εἶδον τὸ ὅραμα.

— Σὺ εἶσαι ἠρώτησεν ὁ Ἄβγαρος τὸν Θαδδαῖον, μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ὅστις εἶπε πρὸς ἐμέ· «ἀποσταλῶ σοι τινὰ τῶν μαθητῶν μου, ὅστις ἰάσεταί σε καὶ ζωήν σοι παρέξει;»

Καὶ ὁ Θαδδαῖος ἀπήντησε·

— Ἐπειδὴ ἐπίστευσες μεγάλως εἰς τὸν ἀποστείλαντά με, διὰ τοῦτο ἀπεστάλην πρὸς σέ. Καὶ πάλιν ἐὰν πιστεύσῃς ἐν αὐτῷ κατὰ τὸ μέτρον τῆς πίστεώς σου ἔσονται δεκτὰ τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας σου.

Καὶ ὁ Ἄβγαρος εἶπε·

— Τοσοῦτον ἐπίστευσα ἐν αὐτῷ ὥστε καὶ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς σταυρώσαντας αὐτὸν ἠθέλησα, παραλαβὼν δύναμιν, νὰ κατακόψω, ἀλλ' ἐφοβήθην τὴν βασιλείαν τῶν Ῥωμαίων.

Ὁ Θαδδαῖος ἀπήντησεν.

— Ὁ κύριος ἡμῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πεπλήρωκε καὶ πληρώσας ἀνελήφθη πρὸς τὸν πατέρα.»

Λέγει πρὸς αὐτὸν πάλιν ὁ Ἄβγαρος.

— Καὶ ἐγὼ ἐπίστευσα εἰς αὐτὸν καθὼς καὶ εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ.

Καὶ ὁ Θαδδαῖος.

— Διὰ τοῦτο τίθημι τὴν χεῖρα μου ἐπὶ σὲ ἐν ὀνόματι αὐτοῦ.

Καὶ παραχρῆμα ἐθεραπεύθη τῆς νόσου. Ἐθαύμασεν ὁ Ἄβγαρος καὶ εὐγνωμονῶν ἠθέλησε νὰ μάθῃ λεπτομερείας περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ.

— Σὺ Θαδδαῖε, εἶπε, μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ ποιεῖς ταῦτα καὶ ἡμεῖς σὲ ἐθαυμάσαμεν. Ἀλλ' ἐπὶ τούτοις σὲ παρακαλῶ διήγησαί μοι περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἰησοῦ πῶς ἐγένετο καὶ περὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ καὶ ἐν ποίᾳ δυνάμει ταῦτα ἐποίει ἅτινα ἠκούσαμεν.

Καὶ ὁ Θαδδαῖος.

— Τώρα μὲν θὰ σιωπήσω, ἐπειδὴ ἀπεστάλην ἵνα κηρύξω τὸν λόγον τοῦ θεοῦ· αὔριον δὲ ἐκκλησίασον τοὺς πολίτας σου πάντας καὶ ἐπ' αὐτῶν θὰ κηρύξω τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ θὰ σπείρω ἐν αὐτοῖς τὸν λόγον τῆς ζωῆς, περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἰησοῦ καθὼς ἐγένετο, καὶ περὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, καὶ ἕνεκα τίνος ἀπεστάλη παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ περὶ τῆς δυνάμεως τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ μυστηρίων ὧν ἐλάλησεν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ διὰ ποίας δυνάμεως ἐποίει ταῦτα, καὶ περὶ τῆς καινῆς αὐτοῦ κηρύξεως, καὶ περὶ τῆς σμικρότητος καὶ τῆς ταπεινώσεως αὐτοῦ, καὶ πῶς ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν καὶ ἀπέθανε καὶ ἐσμίκρυνεν αὐτοῦ τὴν θεότητα καὶ ἐσταυρώθη, καὶ κατέβη εἰς τὸν Ἅδην καὶ διέσχισε φραγμὸν τὸν ἐξ αἰῶνος μὴ σχισθέντα καὶ ἀνήγαγε νεκρούς· καταβὰς μόνος συνήγειρε πολλοὺς, καὶ ἔπειτα οὕτως ἀνέβη πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ.

Διέταξε λοιπὸν ὁ Ἄβγαρος νὰ συναχθῶσι τὴν πρωΐαν οἱ πολῖται αὐτοῦ καὶ ν' ἀκούσωσι τὴν κήρυξιν τοῦ ἀποστόλου καὶ μετὰ ταῦτα διέταξε νὰ δώσωσιν εἰς τὸν Θαδδαῖον χρυσὸν καὶ ἄσημον. Ἀλλ' οὗτος δὲν ἐδέχθη εἰπὼν — Ἐὰν τὴν ἡμετέραν ἐγκαταλείψαμεν περιουσίαν, πῶς θέλομεν δεχθῆ τὰ ἀλλότρια;

Ὁ Εὐσέβιος ταῦτα διηγούμενος καὶ παραδεξάμενος προφανῶς ἐγένετο θῦμα ἀπάτης. Ἡ διήγησις αὕτη ἐξαχθεῖσα ἐξ ἀποκρύφου εὐαγγελίου πιθανὸν ἀναφερομένου εἰς τὸν Θαδδαῖον ἐγένετο περὶ τὰ τέλη τῆς τρίτης ἑκατονταετηρίδος· διότι τότε κατὰ πρῶτον προέκυψεν εἰς μέσον ἡ θεωρία τῆς καταβάσεως τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν Ἅδην περὶ ἧς μνημονεύει ἀνωτέρω ὁ Θαδδαῖος· ἀλλὰ πῶς κατώρθωσαν ν' ἀπατήσωσι τὸν Εὐσέβιον ὅστις τοσοῦτον δύσπιστος εἶναι ὥστε πολλαχοῦ πλεῖσται κανονικὰς ἐπιστολὰς καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ Ἰωάννου Ἀποκάλυψιν κατατάσσει μεταξὺ τῶν ἀποκρύφων, ἄδηλον. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι καὶ ἐξ ἄλλων λόγων καταφαίνεται τὸ νόθον τῆς παρατεθείσης διηγήσεως· ὁ Χριστὸς παρίσταται ὡς θαυματουργὸς μόνον καὶ μόλις ἐν παρόδῳ μνημονεύει ὁ Θαδδαῖος περὶ τῆς καινῆς αὐτοῦ κηρύξεως· τὸ ὅλον ὕφος τῶν ἐπιστολῶν καὶ τοῦ διαλόγου ἀποδεικνύει ὅτι συνετάχθησαν ὑπὸ ἀνθρώπου οὐδόλως ἐννοήσαντος τὴν ἀποστολὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ δύναμιν ἥτις συνίσταται εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ προσηλωθέντος μόνον εἰς τὰ θαυμάσια καὶ ὑπερφυσικὰ αὐτοῦ ἔργα.

V

Τὸ λεγόμενον εὐαγγέλιον τοῦ Νικοδήμου ἀποτελεῖται ἐκ δύο διακεκριμένων μερῶν ὧν ἑκάτερον ἐγράφη κατὰ διάφορον ἐποχὴν καὶ ὑπὸ διαφόρου χειρίς. Τὸ πρῶτον μέρος ἐπιγράφεται Ὑπομνήματα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πραχθέντα ἐπὶ

Ποντίου Πιλάτου. Τὸ δὲ δεύτερον ἐπογράφεται· διήγησις περὶ τοῦ πάθους τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησου Χριστοῦ καὶ τῆς ἁγίας αὐτοῦ Ἀναστάσεως. Ὅτι τὸ πρῶτον ἐγράφη ὑπὸ ἄλλης χειρὸς καὶ τὸ δεύτερον ὑπὸ ἄλλης, ἐξάγεται οὐ μόνον ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ ὕφους ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν τεκμηρίων. Εἰς τὸ δέκατον κεφάλαιον τοῦ πρώτου μέρους ὁ Δυσμᾶς ὁ ἕτερος τῶν μετὰ τοῦ Χριστοῦ σταυρωθέντων ληστῶν λέγει πρὸς τὸν Ἰησοῦν «μνήσθητί μου κύριε ἐν τῇ βασιλείᾳ σου» Εἰς δὲ τὸ δέκατον κεφάλαιον τοῦ δευτέρου μέρους, ὁ Δυσμᾶς λέγει πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Κύριε, ὅταν βασιλεύσῃς, μή μου ἐπιλάθου. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος κεφάλαιον 14 ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς λέγει «ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται·» εἰς τὸ δεύτερον μέρος κεφ. 18 ὁ Ἰωάννης λέγει «ἵνα ὅστις πιστεύσῃ πρὸς αὐτὸν σωθήσεται, ὅστις δὲ οὐ πιστεύσῃ εἰς αὐτὸν κατακριθήσεται·» λείπει τοὐτέστι ἡ βάπτησις, παράλειψις τόσῳ μᾶλλον σπουδαιοτέρα ὅσῳ λαλεῖ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής. Ἐὰν ταῦτα ἐγράφοντο ὑπὸ τῆς ἰδίας χειρὸς ἤθελον παραθέσει ὁμοῦ ὡς τὰς περικοπὰς ταύτας. Ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω τὸ ὕφος εἶναι διάφορον εἰς ἑκάτερον τῶν δύο μερῶν· τὸ πρῶτον μέρος ἐγράφη εἰς τὴν τῆς δευτέρας ἑκατονταετηρίδος γλῶσσαν προσεγγίζουσαν τὴν τῶν κανονικῶν εὐαγγελίων, τὸ δὲ δεύτερον εἰς μᾶλλον παρηκμακυίαν καὶ μεταγενεστέραν.

Εἰς ποίαν ἐποχὴν ἐγράφη ἕκαστον τῶν Εὐαγγελίων τούτων μόνον διὰ συμπερασμάτων δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν. Εἴπομεν πρὸ μικροῦ ὅτι ἡ τοῦ πρώτου μέρους γλῶσσα ὁμοιάζει τὴν τῶν κανονικῶν Εὐαγγελίων καὶ εἶναι ἡ γλῶσσα τῆς πρώτης καὶ δευτέρας Μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ, διότι δὲν εἶναι ἀδύνατος καὶ ἡ ἀπομίμησις τοῦ τρόπου ἐκείνου τῆς ἐκφράσεως εἰς πολὺ μεταγενεστέραν ἐποχήν. Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Νικοδήμου, φέρει διαφόρους τίτλους, ὑπομνήματα ἄκτα, καὶ λοιπά. Ἰουστῖνος ὁ μάρτυς ἀναφέρει ἤδη ἄκτα Πιλάτου καὶ ὁ Τερτυλλιανὸς αὐτὸς ἀναφέρει ἄκτα Πιλάτου· ὥστε ὑπῆρχον ἤδη περὶ τὰ μέσα τῆς δευτέρας ἑκατονταετηρίδος· ἐν τούτοις σώζεται καὶ ἀναφορὰ τοῦ Πιλάτου πρὸς τὸν Τιβέριον, συζητεῖται δὲ ἂν τὴν ἀναφορὰν ταύτην ἐννοοῦσιν οἱ πατέρες ἢ τὰ ἐπὶ Ποντίου ὑπομνήματα, τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ ἀναφέρονται ὡς εἰς ἐπίσημον ἔγγραφον. Ἡ συζήτησις αὕτη δὲν εἶναι σπουδαία· ἐκτὸς ὅτι ἡ ἀναφορὰ λέγεται ἀναφορὰ καὶ οὐχὶ ἄκτα, ὡς ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν πατέρων, ἡ ἀναφορὰ ἐκείνη περαιοῦται οὕτως.

«Τῷ οὖν φόβῳ ἐν ἐκστάσει γενόμενος καὶ πολλῷ τρόμῳ συσχεθεὶς κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ἐπιτάξας γράψαι τὰ πραχθέντα παρ' αὐτῶν πάντων ἀνήγαγον τῷ σῷ κράτει.»

Ὥστε ἀμφότερα ταῦτα ἀποτελοῦσιν ἓν ὅλον ἡ μὲν ἀναφορὰ γραφεῖσα ὡς ἀπὸ Ποντίου Πιλάτου, τὰ δὲ ὑπομνήματα ὡς κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ καὶ παρίστανται ὡς ὁμοῦ πεμφθέντα εἰς τὸν Τιβέριον. Τοῦτο ἔτι μᾶλλον πιστοποιεῖται ἐκ τοῦ προοιμίου τῆς ἀναφορᾶς. «Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις σταυρωθέντος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου ἡγεμόνος τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Φοινίκης ταῦτα ἐν Ἱεροσολύμοις γέγονε τὰ ὑπομνήματα τὰ κατὰ τοῦ κυρίου πραχθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων· ὁ οὖν Πιλάτος μετ' οἰκείας αὐτοῦ ἀναφορᾶς ἐξέπεμψεν αὐτὰ τῷ Καίσαρι.

(Ἕπεται συνέχεια.)

Δ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑΠΛΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΥ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

—

(Συνέχεια καὶ τέλος.)

—

Τὸ ἕνατον σημεῖον ὅμοιον σχεδὸν πρὸς λαβίδα φαίνεται ὅτι ἐξέλιπε παρ' ἡμῖν τοῖς Γερμανοῖς. Ἐπροφέρετο ὡς Τ παχύτερον ἀφ' ὅ,τι ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ ἐκφωνῶμεν αὐτὸ διὰ τοῦ ἡμετέρου γλωσσικοῦ ὀργάνου. Παρὰ Φοίνιξι δὲ καὶ παρ' Ἕλλησιν ἤρχετο εὐάρεστον· καὶ ἐὰν οἱ Ἄγγλοι ἤθελον ἔχει βιώσει ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἤθελον ἴσως σημειώσει τὸ ἑαυτῶν th διὰ τούτου.

Δύω μικραὶ γραμμαί, ὁτὲ μὲν πλαγίως κείμεναι, ὁτὲ δὲ ὀρθαὶ ἱστάμεναι ἀντικαθίστων εἰς τὸ ἀρχαῖον αἰγυπτιακὸν ἀλφάβητον τὸ Ι, ὥσπερ ὁ ὑποκάτωθεν τούτου κάλαθος ἓν τῶν τριῶν οὐρανισκοφώνων τοῦ αἰγυπτιακοῦ, ὃν ἐπίσης οἱ Φοίνικες καὶ οἱ Ἕλληνες ἐξέλεξαν πρὸς παράστασιν τοῦ ἑαυτῶν Κ.

Τὸ λ- φυσικὸν τοῦ λέοντος, τὸ δωδέκατον σημεῖον τοῦ ἡμετέρου καταλόγου ἀπαντᾶ διὰ τῆς ἑαυτοῦ σημειώσεως ἐν πολλαῖς γλώσσαις. Ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο παρὰ τῶν Αἰγυπτίων ὡς καλὸς ἀντιπρόσωπος τῆς τοῦ λ φωνῆς, καὶ μετ' εὐαρεσκείας υἱοθέτησαν οἱ Φοίνικες τὴν εὔκολον αὐγιπτιακὴν εἰκόνα του. Εἶναι δὲ μόλις ἀξιόπιστον καὶ ἐν τούτοις ἀληθὲς, ὅτι εἰς τὸ ὑμέτερον L ὑποκρύπτεται λέων.

Ἡ αἰγυπτιακὴ γλαὺξ ἔβαινεν ὄχι καλλίτερον· αὕτη διέπτη εἰς τοὺς Φοίνικας, εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἄλλους λαοὺς τοῦ πεπολιτισμένου ἀρχαίου καὶ νέου κόσμου διὰ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν γραφὴν αὐτῶν ὡς μ- γλαὺξ. Καὶ ἐν τούτοις τίς ἤθελε τολμήσει νὰ εἴπῃ ὅτι εἰς τὸ κατακεκλασμένον Μ ὑπεκρύπτετο ἓν τόσον σκυθρωπὸν πτηνὸν, διότι παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐτιμᾶτο ἡ γλαὺξ κατ' ἐξοχὴν ὡς τοῦ θανάτου πτηνόν.

Διὰ τὴν ὑγρὰν φωνὴν τοῦ ν προείλοντο οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι ὡς σημεῖον τὴν γραμμὴν τοῦ ὕδατος, ἧς ἡ κυματοειδὴς μάλιστα θέσις ἀνεδείχθη σαφῶς εἰς τὴν ἐγκάρσιον γραφὴν τῆς ἡμετέρας συνήθους γραφῆς.

Τὸ δέκατον πέμπτον σημεῖον τοῦ ἡμετέρου πίνακος παριστᾷ ἀρχαῖον αἰγυπτιακὸν θύρας μοχλόν. Εἶναι δὲ τὸ σύμβολον τοῦ συριστικοῦ s, τὸ ὁποῖον διὰ τοῦ φοινικικοῦ ἀλφαβήτου περιῆλθεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ξ, ἐνῷ τὸ ἡμέτερον s παρήχθη πολὺ ποιητικώτερον ἢ ὁ τῆς θύρας μοχλὸς ἀπὸ λειμῶνά τινα δενδρόφυτον. Οἱ μὲν Αἰγύπτιοι ἐπρόφερον τὸ τελευταῖον ὡς τὸ τῶν εὐρωπαίων sch, οἱ δὲ Σημῖται ὡς s καὶ sch οἱ δὲ Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι μετεχειρίσθησαν πρὸς σημείωσιν τοῦ s, καὶ οὕτως τὸ παρελάβομεν ἡμεῖς ὁμοίως εἰς χρῆσιν.

Ἡ πρώτη ἀρχὴ τοῦ ἡμετέρου ο κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν αὐτοῦ ζητητέα ἐστὶ ἐν τῷ παραπλησίῳ σημείῳ ο τοῦ φοινικικοῦ ἀλφαβήτου, ὅπερ ἐκφράζει τὸ ἴδιον ἐκεῖνο ἡμίφωνον τῆς σημιτικῆς γλώσσης, τὸ ὁποῖον φέρει τὸ ὄνομα Αἶν, καὶ δι' Εὐρωπαῖον, τοὐλάχιστον εἰς τοὺς πλείστους, ἀνέκφραστον ἐστίν. Ἐν τῷ ἀρχαίῳ αἰγυπτιακῷ ἀλφαβήτῳ ἵσταται ἀπέναντι τούτου τοῦ σημείου σύμπλεγμα, τὸ ὁποῖον ἔχει τὴν ἀξίαν σημείου συλλαβῆς μετὰ τῆς ἀρχικῆς φωνῆς ἐκείνου τοῦ Αἶν.

Τετράγωνον πρὸς παράθυρον ὅμοιον ἐν τῷ ἀρχαίῳ αἰγυπτιακῷ τῶν σημείων κόσμῳ ἐξέφραζε τὴν φωνὴν τοῦ π. Αἱ παραγωγαὶ μέχρι τοῦ ἡμετέρου Ρ εἰσὶ μόνον τυχαῖοι βαθμοὶ ὁμοιότητος. Ὁ μακρόκερκος ὄφις, διάμεσος φωνὴ μεταξὺ τ καὶ τζ δὲν διεσώθη ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀλφαβήτῳ διετηρήθη δὲ μόνον ἐν τῷ ἀρχαιοτέρῳ ἑλληνικῷ. Τὸ δὲ ἀκόλουθον σημεῖον τὸ τρίγωνον, περιεσώθη μέχρι τοῦ εὐρωπαϊκοῦ Q. Ὁμοίως περιεσώθη ἡ εἰκὼν τοῦ στόματος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις, τὸ ὁρατὸν σύμβολον τῆς φωνῆς Ρ, τὸ ὁποῖον μικρὸν μόνον μεταβληθὲν διετήρησεν ἐν ἁπάσαις ταῖς στήλαις πιστὸν τὸ ἀρχικὸν σχῆμα.

Τὴν σημασίαν τοῦ δενδροφύτου λειμῶνος ἐσημειώσαμεν ἤδη ἀνωτέρω. Ἑπομένως τὴν χορείαν τῶν ἀλφαβητικῶν εἰκόνων δυνάμεθα νὰ ἀποπερατώσωμεν μετὰ τοῦ τελευταίου σημείου, τὸ ὁποῖον πρὸς ταυνμήκη σταγόνα ὁμοιότητα ἔχει. Εἶναι δὲ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς φωνῆς Τ, ἐξ ἧς τέλος ἡ μορφὴ τοῦ ἡμετέρου τ ἐπλάσθη.

Δὲν δύναται νὰ ἦναι ἡμέτερον ἔργον, τὸ ἐξακολουθῆσαι τὰς πολυπλόκους ὁδοιπορίας καὶ τὰ ἴχνη, ἅτινα εἰς τὸν δρόμον τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἡ μικρὰ ὁμὰς τῶν ἀξιοσημειώτων τούτων σημείων ἔλαβεν. Ἡ ἱστορία ἐστὶν ἡ ἰδία αὐτῶν ἱστορία. Ἔστι δὲ πολλῷ μᾶλλον ἡμέτερος σκοπὸς, τὸ παραπέμψαι εἰς τὴν πηγὴν τῆς γενέσεως αὐτῶν, ἥτις ἤδη εἰς ἀπωτάτους χρόνους ἀνήκει, οἵτινες εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων φαίνονται ἐξαφανισθέντες διὰ παντός. Αἱ πανάρχαιαι ἐκεῖναι ἐπιγραφαὶ παρ' αἷς χιλιετεῖς ἐκστρατεῖαι μεγάλαι καὶ συνοδίαι ἐμπορικαὶ παρήλασαν, ἔπαυσαν πρὸς τὸ παρὸν ἵνα ὦσιν σινίγματα ἀκατάληπτα. Τὸ φῶς τῆς νεωτέρας ἐρεύνης διεφώτισε καὶ αὐτὰς, καὶ ὅσον φωτισμὸν παρέλαβον αὗται, ἀντανέκλασαν τοῦτον μετὰ χιλιοπλασίας λάμψεως. Διδάσκουσι δὲ ἡμᾶς ὅτι ἐπέκεινα τῆς ἡμετέρας ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ ἡμῶν, ἀρχαιότερον προκαταρκτικὸν σχολεῖον τῆς ἀνθρωπότητος ἐπάλαιεν εἰς τὸ ἔδαφος πλουσίας κατὰ τὰς πράξεις ἱστορίας, ὑψηλοῦ καὶ ἠθικῶς ἑδραίου πολιτισμοῦ ἐπὶ τῇ δάφνῃ πνευματικοῦ κλέους. Ἀποδεικνύουσιν ἡμῖν ὅτι ἡ ἡμετέρα οὕτως ὀνομασθεῖσα ἀρχαία ἱστορία ἐστὶ μόνον τὸ τῆς ἀρχῆς σημεῖον τῆς νεωτέρας ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ μᾶς λέγουσι τέλος πάντων, ὅτι ἐὰν χρόνος καὶ διάστημά εἰσιν ἀναγκαῖαι συνθῆκαι τῆς ἱστορικῆς μορφῆς, ἥτις ὁδεύει καὶ μεταβάλλεται ὑπὸ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἱστορικῶν τοῦ κόσμου συμβάντων, οὕτως ὅμως τοῦ ἀνθρώπου τὸ πνεῦμα διανύει τὴν σχεδιογραφημένην αὐτοῦ ὁδὸν κατὰ τοὺς αἰωνίως ἀμετατρέπτους τῆς διαλύσεως καὶ ἀναπτύξεως νόμους.

Ὅτε οἱ Φοίνικες μετέδωκαν εἰς τοὺς Ἴωνας τὴν γραφὴν τότε ἐξετελεῖτο πραγματικῶς μέγα ἱστορικὸν τοῦ κόσμου γεγονός. Ἡ Ἀνατολὴ μετέδωκεν εἰς τὴν Δύσιν τὸ ἑαυτῆς κληροδότημα, διότι ἡ Ἀνατολὴ κατέλιπεν εἰς τὴν Δύσιν τὸ στάδιόν της. Περίοδος πολιτισμοῦ παρήλασεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς παναρχαίας πατρίδος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ ἡ ἠὼς ἑτέρας ἡμέρας τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως ἀνέτειλεν ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος τῆς ἱστορίας. Νέα ἐποχὴ οἰκοδομεῖται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας, ὥσπερ ὁ νέος φοίνιξ ἀναγεννᾶται ἐκ τῆς τέφρας τοῦ πρεσβυτέρου. Καὶ τὸ κληροδότημα τῶν μυστηριωδῶν ἐκείνων σημείων ἦν ἡ ἄλυσις, ἡ ὁποία ὤφειλε νὰ συνδέσῃ ἐσαεὶ τὴν νέαν μετὰ τῆς ἀρχαίας.

Ὅ,τι ἐν τῷ ἀγῶνι τῶν χαλεπῶς παλαιόντων χρόνων οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἐπὶ τοῦ χώρου τῆς πείρας, τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐπιδόσεως τοῦ πνεύματος ἐπέτυχον, ἐκληροδοτήθη ἀφανῶς εἰς τοὺς νέους ἥρωας τοῦ ἱστορικοῦ τοῦ κόσμου θεάτρου, ἐφ' οὗ τὸ εἰς τὰ πρόσω βηματίζον ἀνθρώπινον πνεῦμα ἀοράτως τὸν πόδα ἔθετο. Ἀλλ' εἰς τὸν νέον ἐκ τοῦ ζωηροῦ διανοητικοῦ βίου πεπληρωμένον κόσμον ἐφάνη τὸ μέγεθος τῆς προμήτορος ἐν τῇ Ἀνατολῇ μόνον ἀκόμη ὡς εἰκὼν ἀσθενοῦς ἐνθυμήσεως ἐν τῷ φωτὶ τοῦ μύθου καὶ τῆς παραδόσεως, εἰκὼν ἥτις ἐσβέσθη ἐπὶ τοσούτῳ μᾶλλον καὶ ὠπισθοδρόμησε κατὰ τόσον βαθμὸν εἰς τὸ μετασκήνιον, ὅσῳ ταχύτερον οἱ ἐπίγονοι τῆς ἀνθρωπότητος, ἐλαυνόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀοράτου ἀνθρωπίνου πνεύματος τοῦ κόσμου προεχώρησαν τέως τὰς νέας ὁδοὺς τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου ἐπὶ νέοις σκοποῖς.

Καὶ οἱ ὁδομετρηταὶ αὐτῶν; Ὑπῆρξαν αὖθις τὰ ἁπλᾶ καὶ εὐτελῆ ἀλφαβητικὰ στοιχεῖα ἅτινα τοιαῦτα διέμειναν μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας.

Ἡ κληρονομία, ἣν ὁ νέος κόσμος εἰς τὴν Δύσιν ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς παρέλαβεν, ηὔξησεν εἰς κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον ἀναριθμήτους τόκους ἐπήνεγκε καὶ οὐ

παύσεται φέρον. Ἐὰν τὸ μικρὸν κληροδότημα κατ' ἀρχὰς δὲν ἐπήρκει ἵνα ἀνοίξῃ εἰς τοὺς ἀμέσους κληρονόμους τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν μυστηριώδη προμήτορα, κατὰ τὸ παρὸν ὅμως ἀνεφάνη ὁ χρόνος, ὁ τὸ παραμεληθὲν ἐπανορθώσων, ἂν καὶ ἐγένοντο τὰ διαστήματα τὰ ἀπὸ τοῦ σκοποῦ ἔκτοτε μείζονα.

Ὁρῶμεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ τὸν πρὸ πολλοῦ ἀπελθόντα πιστευόμενον χρόνον νεωστὶ ἐξανιστάμενον τοῦ τάφου. Γιγνόμεθα κύριοι ἁπαξαπάσης τῆς κληρονομίας. Τὰ μνημεῖα μετὰ τῶν μυρίων ἐπιγραφῶν αὐτῶν ἄρχονται ζωοποιούμενα καὶ ὡς διὰ μαγικῆς ῥάβδου ψαυόμενα ἐκδιηγοῦνται ἡμῖν τὰ ἡγεμονικὰ μέγαρα τὰ παρὰ ταῖς ὄχθαις τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγρητος, καθὼς καὶ οἱ ναοὶ καὶ οἱ τάφοι οἱ ἐν τῇ στενῇ τοῦ Νείλου κοιλάδι τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις τῶν τότε βιουσῶν γενεῶν. Ἂς μετατεθῶμεν ἐπὶ τέλους εἰς ἐκείνας τὰς χώρας τοῦ παναρχαίου πεπολιτισμένου βίου καὶ ἂς ἀκολουθήσωμεν ἐξ αὐτῶν τὰ ἴχνη ἐκεῖνα, ἅτινα μετὰ τῶν ἀλφαβητικῶν στοιχείων καὶ τῆς γραφῆς ἐν στενῇ συναφείᾳ ἵστανται.

Ἐὰν ἡ ἐρώτησις περὶ τῆς ἡλικίας τῆς ἀνθρωπότητος κατὰ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς ἐπιστήμης περιμένει πάντοτε τὴν ἀπάντησιν, ἡ ἐρώτησις ὅμως, ὡς πρὸς τὰ ἀρχαιότατα σημεῖα τῆς ὑπάρξεως τῆς ἀνθρωπότητος, τοῦτ' ἔστι τῆς ἀνθρωπότητος ἐκείνης, ἡ ὁποία κατέλιπε μαρτυρίας τῆς ἑαυτῆς ὑπάρξεως, παρέλαβεν ἤδη τὴν οἰκείαν ἀπάντησιν. Ἐφ' ὅσον τῶν μνημείων ἡ γνῶσις μέχρι σήμερον ἐκτείνεται, ἐφ' ὅσον τὸ τοῦ πολιτισμοῦ ἔδαφος τοῦ ἀρχαίου κόσμου διορύττεται καὶ διερευνᾶται, ἡ Αἴγυπτος ἀναφαίνεται ὡς τὸ κέντρον τοῦ ἀρχαιοτάτου ἡμέρου βίου. Οὐδεὶς λαός, οὐδεμία χώρα τῆς γῆς ἀπέλιπε σύγχρονα μνημεῖα, τὰ ὁποῖα ὑπερβαίνουσι κατὰ τὴν ἡλικίαν τὰ αἰγυπτιακά [1]). Καὶ τὰ μνημεῖα ταῦτα, ἅτινα ὑπὲρ τὰ μεθόρια τῆς πέμπτης χιλιετηρίδος πρὸ τῆς ἡμετέρας χρονολογίας ἐξικνοῦντο, δὲν ἀφίνουσι νὰ εἰκάσωμεν οὐδαμοῦ τὰς ἀρχὰς μορφωθείσης πρότερον ἡμέρου διαίτης. Τέλεια καὶ ἕτοιμα ἀπαντῶσιν ἡμῖν, μάλιστα ἐμφαίνουσιν ἔστιν ὅτε, — ἔχω ὡς παράδειγμα μόνον νὰ παραπέμψω ἐν κεφαλαίῳ ἐπὶ τὰ Αἰγύπτια ἔργα τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς τῆς ἀνθρωπίνου ἱστορίας, — τελειότητα καὶ ἀπεργασίαν, τὰ ὁποῖα ὀψιαίτερος χρόνος, καὶ εἰς τὴν λαμπροτάτην αὐτοῦ περίοδον οὐδέποτε ἔφθασεν.

Ὡς λίαν οὐσιῶδες στοιχεῖον τῶν μνημείων τοῦτο εἶναι ὅτι ἡ γραφὴ δὲν παρίσταται ποσῶς εἰς τὰς ἀρχὰς αὐτῆς, γράφειν ἐπὶ παπύρου κατάλληλον μορφὴν καὶ εἰς ἐγχαραγχθέντας καὶ διαποικίλως ἐπιχρισθέντας κοσμητικοὺς χαρακτῆρας. Λίθος, ξύλα, θήρεια δέρματα καὶ πάπυρος ἐχρησίμευον ὡς ὕλη εἰς τὸ γράφειν· τὸ μέλαν καὶ ἐρυθρὸν χρῶμα, τὸ τελευταῖον σύνηθες πρὸς ἀκριβεστέραν σημείωσιν νέων ἀρχῶν ἐπὶ τῶν μελῶν τῆς παραστάσεως ἢ τοῦ κειμένου, ἀντικαθίστα, ἤδη τὴν θέσιν τῆς ῥευστῆς γραφικῆς ὕλης, καὶ ἡ καλογραφὶς ἢ τὸ ἀπεξυσμένον ξύλινον στελεὸν ὑπηρέτουν τὸν γράφοντα ὡς κονδύλιον. Βλέπομεν ἐν τοῖς τάφοις ὁλόκληρον λαὸν ἐκ γραφέων ἀνωτέρας ἢ κατωτέρας τάξεως, ἀσχολούμενον εἰς τὸ πληροῦν τὰς τετραγώνους πλάκας διὰ γραφικῶν σημείων, ἐπὶ τοῦ ὠτὸς φερόντων ἕνα ἢ δύο γραφικοὺς καλάμους, ὡς ἐὰν ἠναγκάζοντο κατὰ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν ν' ἀλλάττωσι συχνάκις τὰ ξύλινα κονδύλια. Δὲν γράφουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπολογίζονται ὡσαύτως καὶ μεταχειρίζονται εἰς τὰς ἀριθμητικὰς αὐτῶν πράξεις τὸ δεκαδικὸν ἀριθμητικὸν σύστημα. Καὶ ὅ,τι οὗτοι, οἱ πρὸ ἓξ ἤδη χιλιετηρίδων εἰς τὸν κόλπον τῆς γῆς παραδοθέντες, ἔγραφον, δὲν ἦτο μόνον ὑπολογισμένον ἐπὶ σημειώσεσιν ἃς ὁ συνήθης βίος ἀπῄτει, ἀλλὰ προέβαινε μέχρι τῶν φιλοσοφικῶν στοχασμῶν. Πολλῷ πρότερον πρὶν ὁ βασιλεὺς Σολομῶν καταλίπῃ τὰ ἀποφθέγματα τῆς Σοφίας του, ἐπὶ χρήσει καὶ

1) Πρβλ. R. Lepsius, Einleitung zur Chronologie per alten Aegypter. Berlin 1848.

ὠφελείᾳ τῶν μεταγενεστέρων, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ βασιλέως Ἀσσᾶ, τουτ' ἔστιν ὅτε ἡ οἰκοδομὴ τῶν πυραμίδων εὑρίσκετο εἰς τὴν πλήρη ἀκμήν της, ὁ αἰγύπτιος βασιλόπαις Πταχότεπος εἶχε κηρύξει διδασκαλίαν τῆς Σοφίας, ἥτις οὐδόλως θεωρεῖται ὑποδεεστέρα τῆς Σολομονείου. Ἡ ἐπιστήμη φαίνεται αὐτῷ ὡς ἡ ζωὴ, καὶ ἡ ἐνεπιστημοσύνη ὡς ὁ θάνατος. Ἐπὶ τῆς 17 σελίδος τοῦ παρ' αὐτοῦ γεγραμμένου παπύρου, ἡ ὁποία πρὸς τὸ παρὸν ὡς ἓν ἀξιολογώτατον λείψανον τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος διετηρήθη ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων, μνημονεύει ὁ αἰγύπτιος Σολομῶν, «ὁ ἄφρων ἐστὶν ἀπειθὴς, οὐδὲν χρησιμεύει, ὑπολαμβάνει τὴν ἐπιστήμην ὡς ἀνεπιστημοσύνην καὶ τὴν ἀρετὴν ὡς κακὸν, — ἐφ' ᾧ ὁ βίος αὐτοῦ ἐστιν ὡς ὁ θάνατος·» Ἐν ὁμοίῳ τρόπῳ πραγματεύεται ὁ ἀρχαῖος αἰγύπτιος βασιλόπαις δι' ἀληθοῦς φιλοσοφικῆς διανοίας καὶ δ' ἡσύχου καὶ ἔμφρονος περὶ κόσμου θεωρίας ἁπάσας τὰς δυνατὰς τοῦ βίου περιστάσεις.

Κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τούτου τοῦ ἐκ παπύρου ἐνειλήματος, τὸ ὁποῖον ἀνάγει ἡμᾶς ἕως εἰς τὰ ἀκρότατα ὅρια πάσης γραπτῆς παραδόσεως, δὲν ἦτο μόνον ἀνεπτυγμένον εἰς πλῆρες καὶ κανονικὸν σύστημα, ὅ,τι μετὰ τοῦ γράφειν καὶ τῆς γραφῆς ἵσταται ἐν ἐγγυτέρᾳ συναφείᾳ· ἀλλὰ καὶ ἡ κατάληψις τοῦ βιβλίου καὶ ὁ νοῦς τοῦ συγγραφικοῦ κληροδοτήματος εὑρίσκεται ἐκτετυπωμένος, κατὰ τρόπον, ἱκανὸν ἵνα ἐμπλήσῃ ἡμᾶς μεγάλης προσοχῆς διὰ τὰς γνώμας καὶ τὰ διδάγματα τῶν ἀρχαιοτάτων τοῦ κόσμου διδασκάλων τῆς γραφῆς. Ἐν τῇ τελευταίᾳ σελίδι ἀτελοῦς τινος εὑρεθείσης πραγματείας τοῦ Αἰγυπτίου διοικητοῦ Κακεμνίου, ἥτις προηγήθη τῆς σοφῆς διδασκαλίας τοῦ Πτεχοτέπου καὶ ἦτο ὁμοίας ὕλης ἀπαντᾷ ἐν τέλει τοῦ ἔργου ἡ ἑξῆς ἀξία προσοχῆς περικοπή. «Πᾶν ὅ,τι γεγραμμένον εὕρηται ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, ἀκολουθεῖ, ὅπως ἐγὼ εἶπον τοῦτο, ὅτι ἔσται ἐπὶ χρήσει καὶ ὠφελείᾳ. Δέον δ' ἐστὶ ἕκαστος ἵνα λάβῃ παρ' ἑαυτῷ τοῦτο καὶ ἀναγνώσῃ ὅπως εὑρίσκεται γεγραμμένον. Βέλτιον γάρ ἐστι πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴν ἢ πᾶν ὅ,τι ἕτερον ἐν τῇ χώρᾳ ὑπάρχει.»

Ἐν τοῖς λόγοις τούτοις εὑρίσκεται ἡνωμένον πᾶν ὅ,τι περὶ τῆς συγγραφῆς καὶ τοῦ νοήματος τῆς ἀναγνώσεως εἶναι εἰς θέσιν νὰ δώσῃ πληροφορίαν διὰ τοσοῦτον ἀπομεμακρυσμένους χρόνους. Ἔγραφον, ἐκομίζοντο παρ' ἑαυτοῖς τὸ γεγραμμένον ἵνα ἀναγνώσωσιν ἐν αὐτῷ καὶ ὅπως ἐξ αὐτοῦ ἀντλῶσι διδασκαλίαν καὶ τροφὴν διὰ τὸ πνεῦμα. Τὸ τῆς συγγραφῆς κληροδότημα ἦν ἤδη ἐν πλήρει χρήσει. Ἐκτὸς τούτου ὁ πρὸς τὸ γράφειν τρόπος δὲν δεικνύει μόνον ὑψηλὴν γραμματικὴν μόρφωσιν καὶ τελειότητα, ἀλλὰ μεῖζον τούτου λεκτικοὺς χρωματισμοὺς καὶ ἰδιωτισμοὺς, οἵτινες φέρονται ἕως εἰς τὸ κράτος τῆς εὐτραπελίας καὶ εἰρωνείας. «Μὴ ἐμβάλῃς φόβον εἰς ἄνθρωπόν τινα, διότι ὁ Θεὸς δὲν θέλει τὸ τοιοῦτον. — Οὕτως ἔχει ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς Σοφίας τοῦ βασιλόπαιδος Πτεχοτέπου,—Ἐὰν ὁμιλῇ τις περὶ τῆς τροφῆς ὡς ἀναγκαίας πρὸς συντήρησιν τοῦ βίου, αὐτὸς δὲν ἔχει ἄρτον διὰ τὸ σῶμα, ἐὰν ὁμιλῇ τις περὶ πλούτου καὶ λέγῃ, ὅτι πλινθουργεῖ, τότε ἐγένετο γνωστός· ἐὰν διηγῆται τις, ὅτι ἐκτύπησεν ἕτερόν τινα, τότε ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ του παρ' ἐκείνῳ ὅστις δὲν γνωρίζει αὐτόν. Τοῦτο εἰς οὐδένα ἄνθρωπον ἐμπνέει φόβον.» Ἐν ὁμοίῳ τρόπῳ, ὡς ἄνω ἤδη σημειοῦται, δίδονται βιωτικοὶ κανόνες πρὸς πᾶσαν δυνατὴν περίστασιν τῆς ἀνθρωπίνου ὑπάρξεως, οἵτινες κατὰ τὴν σήμερον ἡμέραν ἐξίσου καλῶς δύνανται νὰ ἔχωσι τὴν ἀξίαν των, ὡς ὅτε μετεκομίζοντο τοὺς λίθους ἐπὶ τῇ οἰκοδομῇ τῶν πυραμίδων. Πόσον λαμπρὸς καὶ χρυσοῦς κανὼν διὰ τὴν τῶν παίδων ἀνατροφὴν δὲν ἐναπόκειται ἐν τῇ ἑπομένῃ ῥήσει τοῦ Πταχοτέπου!

«Ἐὰν ἦσαι φρόνιμος, ἀνάτρεφε τὸν υἱόν σου ἐν τῇ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπῃ· ἐὰν αὐτὸς ᾖ χρηστὸς, μοχθῇ ὑπὲρ σοῦ καὶ τὴν ἐν τῷ οἴκῳ περιουσίαν σου αὐξάνῃ,

δὸς αὐτῷ τὸν κάλλιστον μισθόν. Ἐὰν δὲ ὁ υἱός σου, ὃν ἐγέννησες, ᾖ κακὸς, μὴ ἀποστρέψῃς τὴν καρδίαν σου ἀπ' αὐτοῦ, διότι εἶσαι πατήρ· παραίνεσον αὐτόν. Ἐὰν δὲ φαῦλος γένηται, τὴν ἐντολήν σου παραβαίνῃ, πάντας τοὺς λόγους σου ὀλιγωρῇ καὶ τὸ στόμα του κακῶν λόγων ὑπερεκχειλίζεται, πάταξον αὐτὸν κατὰ τὸ στόμα, ὅπως ἄξιος ᾖ τούτου.» Ποῖον ἠθικὸν ὕψος δὲν δεικνύουσιν οἱ ἀκόλουθοι λόγοι τοῦ βασιλόπαιδος. «Ἐὰν ἐπιφανὴς κατέστης, ἀφοῦ ταπεινὸς ἐγένεσο, καὶ ἐὰν θησαυροὺς συσσωρεύῃς, ἀφοῦ ἔνδειαν ὑπήνεγκες, καὶ ἐὰν σὺ διὰ τοῦτο ὁ πρῶτος ἐν τῇ πόλει γνωστὸς γίγνεσαι ἕνεκα τῆς καλῆς καταστάσεώς σου καὶ ὑπεράνω εἶσαι· μὴ γείνῃς ὑπερόπτης διὰ τὸν πλοῦτόν σου, διότι ὁ αἴτιος τῆς εὐτυχίας εἶναι ὁ Θεός. Μὴ καταφρόνει τὸν ἄλλον, ὅστις ᾖ ὅμοιος, ὡς σὺ ἦσο. Αὐτὸς μένει ὁ πλησίον σου.» Καὶ πόσον πολὺ δὲν ἐνθυμίζει τέλος πάντων ἡ ἑπομένη ὑπόσχεσις ὁμοίας ῥήσεως ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ. «Βέλτιόν ἐστιν ἡ ὑπακοὴ παρὰ πᾶν ὅ,τι ἀγαπητὸν καὶ καλόν. Λαμπρός ἐστιν ὁ υἱὸς, ὅστις παραδέχεται τοὺς λόγους τοῦ πατρός του. Μακρόβιος γενήσεται διὰ τοῦτο, διότι ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς τὸν ὑπακούοντα, μισεῖ δὲ τὸν ἀπειθοῦντα.»

Θαυμάσιόν ἐστι τὸ τῆς Τύχης κράτος, ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἦν ἐπιφυλαγμένον διὰ τῆς ἐξηγήσεως τῶν γραφικῶν χαρακτήρων τῶν ἀρχαιοτάτων ἐκείνων μνημείων ἵνα ῥιφθῇ βλέμμα εἰς τὴν παναρχαίαν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπερ δὲν ἤθελεν ἐπιτρέψει ἡμῖν οὐδεμία ἑτέρα ἔρευνα. Καὶ αὐτὸς ὁ πλούσιος ἀριθμὸς τῶν μνημείων ἅτινα μακρᾶς ἑκατονταετηρίδας διατεθαμμένα ἐν ἐρειπίοις καὶ κόνεσι, παρὰ ταῖς ὄχθαις τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγρητος τὸ φῶς τοῦ κόσμου αὖθις ἀνέβλεψαν καὶ ὧν τὸ νεκρὸν στόμα ἐκ νέου ἄρχεται νὰ ὁμιλῇ περὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς λαμπρότητος τῆς Βαβυλῶνος καὶ τῆς Νινευῆ καὶ περὶ τῆς σοφίας τῶν Ἀσσυρίων, καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ μνημεῖα ἀνήκουσιν εἰς ὀψιαιτέραν περίοδον τῆς τοῦ κόσμου ἱστορίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ αἰωνίως ἐργαζομένη ἀνθρωπίνη διάνοια παρὰ ταῖς ὄχθαις ἐκείνων τῶν ποταμῶν ἕτερον νέον κέντρον τοῦ πολιτισμοῦ ἤγειρε, τὸ ὁποῖον ἀνεξάρτητον ἀπὸ τοῦ Αἰγυπτίου, τοῦ ἤδη ἐν ἀπομαράνσει καὶ φθίσει περιειλημμένου διανοητικοῦ βίου, ἐναποτυποῖ τοὺς στοχασμοὺς εἰς τὰ ἔργα του διὰ τῶν ἀνεπιτηδείων σφηνοειδῶν χαρακτήρων ἐπίσης εἰς γιγαντώδεις λιθοτομίας, ὅσον καὶ εἰς νεαρὰς ἀργυλλοπλίνθους κατὰ πέντε καὶ ἴσως ἔτι κατὰ πλείονα ἰδιώματα ἐν τῇ ὀξυγωνίῳ γραφίδι. Γραφὴ νέα, ἀπείρως περιπεπλεγμένη, τῆς ὁποίας ζῶν στοιχεῖόν ἐστι τὸ τῆς συλλαβῆς σημεῖον, ἄνευ οὐδεμιᾶς προόδου εἰς τὴν γραπτὴν ἔκφρασιν τοῦ στοχασμοῦ.

Ἀλλὰ καὶ ταῦτα τὰ τῆς γραφῆς μνημεῖα, ἅτινα πρὸς τὸ παρὸν περιλαμβάνουσι πρὸ πάντων ἀκεραίας βιβλιοθήκας ἐπὶ ἀργυλλοπλίνθους, ἔχουσι τὴν ἀναμφίλεκτον ὑψηλὴν αὐτῶν ἀξίαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐὰν ἠκτινοβόλει ἕως τώρα ἐν τῇ πολιᾷ ἀρχαιότητι ἀπὸ τὰς ὄχθας τοῦ Νείλου ὁ φωτοβόλος ἀστὴρ τοῦ πολιτισμοῦ ἐν μέσῳ τοῦ σκότους τῆς ἀνθρωπότητος, νῦν ὅμως ἀνέτειλεν εἰς τὴν δευτέραν μεγάλην τοῦ πολιτισμοῦ περίοδον νέος ἀστὴρ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὅστις μὲ τὸ ἴδιον φέγγος ἀκτινοβολῶν εἰς τὴν Δύσιν συνηντήθη καὶ πρὸς τὴν ὑστάτην ἀκτῖνα τοῦ βαθυδύοντος Αἰγυπτίου κατωτέρου ἀστέρος, καὶ νέον κόσμον, νέον βίον ἐπὶ τὴν σκηνὴν τοῦ κόσμου ἀνήγαγεν.

Χίλια περίπου ἔτη πρὸ τῆς ἡμετέρας χρονολογίας ἐκινήθη τὸ νέον τοῦτο τοῦ αἰῶνος πνεῦμα εἰς τὰς παραλίους χώρας καὶ ἐπὶ τὰς νήσους τῆς Μεσογείου, καὶ τὸ κάλλιστον ὅ,τι ἡ Αἴγυπτος, ὅ,τι μετ' αὐτὴν ἡ Ἀσσυρία διὰ κόπων ἀπέκτησαν καὶ δι' ἀγώνων ἐκυρίευσαν ἐν τῇ διανοητικῇ κατακτήσει, ὁ νέος κόσμος [illegible] δέχθη τοῦτο μετὰ ζωηροῦ [illegible] παρεοῦς κρίσεως, ἔλυσε [illegible] νοὸς καὶ ὑγιλευθερίαν ἀπὸ [illegible] ἣν πνευματικὴν ἐκαὶ διή[illegible]οιξεν εἰς ἑαυτὸν τὴν ὁδὸν πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὕψη, ἐφ' ὧν ἡ Ἑλληνικὴ με-

γαλοφυΐα ἐνθρονισθεῖσα ὡδήγησεν εἰς νέαν ἐποχὴν τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τῶν ἑαυτῆς πυρσῶν. Ὅτε δὲ ἡ φήμη ἀντήχησεν· ὁ Κάδμος ἦλθεν! ὅτε τὰ τοῦ ἀλφαβήτου στοιχεῖα ἤρξαντο τῆς ἑαυτῶν ὁδοιπορίας ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς ἐπὶ ξηρὰν καὶ θάλασσαν, τότε κατὰ πρῶτον διεσπάσθησαν τὰ δεσμά, τὰ ὁποῖα λαὸν ἀπὸ λαοῦ διεχώριζον καὶ τὴν γνῶσιν ἀποκλειστικὴν ἰδιοκτησίαν καθίστων. Καὶ τὰ τοῦ ἀλφαβήτου στοιχεῖα ἐγένοντο λόγος καὶ ἐν αὐτῷ ἦν ὁ βίος καὶ ὁ βίος ἦν τὸ φῶς τοῦ κόσμου.

(Κατὰ τὸ γερμανικὸν τοῦ Brugsch).

Δ. Μ.

Ο ΚΑΛΙΦΗΣ ΠΕΛΑΡΓΟΣ

(Ἀνατολικὸν Διήγημα.)

III

Οἱ δυστυχεῖς μεταμορφωμένοι ἐπλανῶντο περίλυποι ἐν τῇ πεδιάδι· τὸ πνεῦμά των εἶχεν ἀπαυδήσει ἐκ τῶν ματαίων προσπαθειῶν, ἃς ἐποίησαν προσπαθοῦντες νὰ διαλύσωσι τὴν γοητείαν ἥτις κατεῖχεν αὐτοὺς αἰχμαλώτους, καὶ μὴ γνωρίζοντες τί νὰ πράξωσιν ἐν τῇ δυστυχίᾳ των. Νὰ ἀπαλλαγῶσι τοῦ πελαργείου δέρματος αὐτῶν, οὔτε νὰ σκεφθῶσι πλέον ἐτόλμων! Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐνίοτε τοῖς ἤρχετο κατὰ νοῦν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πόλιν, καὶ νὰ προσπαθήσωσιν ἐκεῖ ν' ἀναγνωρισθῶσιν. Ἀλλὰ ποῖος ἤθελε πεισθῇ ὅτι εἷς ἄθλιος πελαργὸς ἦτο ὁ μεγαλοπρεπέστατος καλίφης Χασίδ; Ἔπειτα, καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι θά τους ἐπίστευον, οἱ κάτοικοι τοῦ Βαγδατίου θὰ συνήνουν ποτὲ νὰ κυβερνηθῶσιν ὑπὸ ἡγεμόνος, τοσοῦτο παράδοξον μορφὴν ἔχοντος;

Περιεπλανήθησαν οὕτως ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, τρεφόμενοι πενιχρότατα δι' ἀγρίων καρπῶν, τοὺς ὁποίους ἕνεκα τοῦ μακροῦ ῥάμφους των μεγάλως ἐδυσκολεύοντο νὰ καταπίωσι. Σαύρας δὲ καὶ βατράχους, οὓς ἀπλήστως οἱ νέοι ὁμόφυλοι αὐτῶν κατεβρόχθιζον, οὐδὲ κἂν νὰ ἐγγίσωσιν εἶχον ὄρεξιν, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἐφοβοῦντο καὶ τὰς ὀλεθρίας συνεπείας, ἃς ἤθελον ἐπιφέρει ἐπὶ τοῦ στομάχου των. Ἡ μόνη εὐχαρίστησις, ἥτις τοῖς ἔμενεν ἐν τῇ θλιβερᾷ αὐτῶν καταστάσει ἦν ἡ ἰδιότης τοῦ ἵπτασθαι, τὴν ὁποίαν ὅμως πολὺ ἀκριβὰ εἶχον ἀποκτήσει. Οὕτω συχνάκις ἵπταντο ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν στεγῶν τοῦ Βαγδατίου, ὅπως βλέπωσι τί συνέβαινεν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Ὅτε κατὰ πρῶτον ἐπορεύθησαν ἐκεῖ, τὸ μέγα πλῆθος τὸ τρέχον ἄνω καὶ κάτω εἰς τὰς ὁδοὺς, παρουσίαζεν εἰκόνα μεγάλης ἀνησυχίας, ἀναμίκτου μετὰ θλίψεως ἀληθοῦς. Τοῦτο ἐσπάρασσε τὴν καρδίαν τοῦ ἀτυχοῦς βεζίρου. Ἀλλὰ τὴν τετάρτην μετὰ τὴν μεταμόρφωσιν αὐτῶν ἡμέραν, ἐν ᾧ οἱ δύο πελαργοί μας ἐπεκάθησαν ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ἀνακτόρων τοῦ καλίφου, ἰδοὺ θεωροῦσιν αἴφνης μεγαλοπρεπῆ συνοδίαν, διασχίζουσαν τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως ἐν μέσῳ μουσικῆς συναυλίας τυμπάνων καὶ σαλπίγγων. Ἔφιππος ἐπὶ χρυσοφαλάρου ἵππου, ὃν ὑπὸ τὰ βελούδινα ἐπιστρώματα αὐτοῦ ὁ Καλίφης ἀνεγνώρισεν ὡς τὸν προσφιλῆ ἵππον του, ἀνήρ τις ποικιλόχρουν καὶ χρυσῷ διηνθισμένον περιβεβλημένος μανδύαν, προὐχώρει ἐν θριάμβῳ, ὑπο στρατιωτῶν μεγαλοπρεπεῖς φερουσῶν στολὰς περικυκλούμενος. Οἱ δ' ἡμίσεις περίπου τοῦ Βαγδατίου κάτοικοι ἐσκίρτων ἀγαλλόμενοι περὶ αὐτὸν, ἐπιφωνοῦντες: «Ζήτω ὁ Μίσδρας! Ζήτω ὁ ἡγεμὼν τοῦ Βαγδατίου!»

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν οἱ δύο πελαργοὶ, οἵτινες ἐπεκάθηντο ἐπὶ τῆς στέγης τῶν ἀνακτόρων, παρετήρησαν ἀλλήλους μετ' ἐκπλήξεως, ὁ δὲ Χασὶδ λαβὼν τὸν λόγον, εἶπε τῷ βεζίρῃ:

— Καταλαμβάνεις τώρα πόθεν προέρχεται ἡ μεταμόρφωσίς μας, μεγάλε βεζίρη; Ὁ Μίσδρας αὐτὸς εἶναι υἱὸς τοῦ θανασίμου ἐχθροῦ μου, τοῦ παντοδυνάμου μάγου Κασχνοὺρ, ὅστις ἐν στιγμῇ ὀλεθρίᾳ ὤμοσε μῖσος ἄσπονδον κατ' ἐμοῦ. Ἀλλὰ δὲν ἀπώλεσα πᾶσαν ἐλπίδα. Ἀκολούθει με· θὰ ὑπάγωμεν εἰς τὸν τάφον τοῦ Προφήτου, καὶ ἴσως ἡ

ἐπιῤῥοὴ τῶν ἁγίων ἐκείνων τόπων διαλύσῃ τὴν γοητείαν.

Οἱ δύο πελαργοὶ ἐγκατέλειψαν τὴν στέγην τῶν ἀνακτόρων καὶ διηυθύνθησαν εἰς Μεδινάν.

Τὰ ταλαίπωρα ζῶα ἀτρύτους κατέβαλλον προσπαθείας, ὅπως ῥυθμίσωσι τὴν πτῆσιν αὐτῶν. Ἀλλὰ τοῦτο τοῖς ἦτο ἀρκούντως δύσκολον, ἐπειδὴ δὲν εἶχον εἰσέτι συνειθίσει.—Μεγαλειότατε, εἶπε στένων ὁ μέγας βεζίρης, μετὰ παρέλευσιν δύο ὡρῶν, σύγγνωτε, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ κρατηθῶ· πετᾶτε πολὺ γρήγορα καὶ ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ νά σας ἀκολουθήσω· ἔπειτα ἐνύκτωσε πλέον καὶ καλὸν θὰ ἦτο, νομίζω, ἂν ἐφροντίζαμεν νὰ εὕρωμεν ἓν κατάλυμα διὰ τὴν νύκτα.

Ὁ Χασὶδ ἦν ἀγαθὸς ἡγεμών. Ἤκουσε μὲ εὔσπλαχνα ὦτα τοῦ βεζίρου του τὴν παράκλησιν, καὶ παρευθὺς διηύθυνον τὴν πτῆσίν των πρός τι ἐρειπιωμένον οἰκοδόμημα, ὅπερ ἀνεκάλυψαν εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος.

Εἰς τὸ μέρος, ἔνθα τὰ δύο πτηνὰ κατῆλθον, ἦν φαίνεται ᾠκοδομημένος ἄλλοτε εὐρὺς ὀχυρὸς πύργος. Κίονες ὑψηλοὶ καὶ ὡραῖοι, ποῦ καί που ἐξέχοντες ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων, καὶ πολλαὶ αἴθουσαι, κάλλιστα διατηρούμεναι ἔτι, ἐμαρτύρουν τοῦ πύργου τούτου τὴν ἀρχαίαν μεγαλοπρέπειαν. Ὁ Χασὶδ καὶ ὁ σύντροφός του ἐπλανῶντο τῇδε κἀκεῖσε ἐν μέσῳ ἀπεράντων διαδρόμων, ζητοῦντες μικρὰν γωνίαν, ὅπως διέλθωσι τὴν νύκτα, ὅτε αἴφνης ὁ πελαργὸς Μανσοὺρ ἔστη ὡς ἀπολιθωμένος.

— Αὐθέντα, ἐτραύλισεν ὁ βεζίρης διὰ φωνῆς σβεννυμένης, ἐὰν δὲν ἐθεώρουν ὅτι εἶναι μεγάλη μωρία δι' ἕνα πρωθυπουργὸν καὶ πολλῷ μᾶλλον δι' ἕνα πελαργὸν νὰ φοβῆται τὰ φαντάσματα, θά σας ὡμολόγουν ὅτι μεγάλον τρόμον ᾐσθάνθην· ἤκουσα ἐδῶ πλησίον στεναγμοὺς καὶ γογγυσμούς.

Ὁ Καλίφης ἔστη, ὅπως κάλλιον ἀκροασθῇ, ἤκουσε δὲ ἀσθενῆ τινὰ γογγυσμὸν πρὸς ἀνθρώπου μᾶλλον παρὰ πρὸς ζώου γογγυσμὸν ὁμοιάζοντα. Ἀνήσυχος ὁ καλίφης ἠθέλησε νὰ τρέξῃ πρὸς τὸ μέρος, ὅθεν οἱ θρῆνοι οὗτοι ἠκούοντο ἀλλ' ὁ συνετὸς βεζίρης τὸν ἥρπασεν ἐκ τοῦ ἄκρου τῆς πτέρυγος, ἐξορκίζων αὐτὸν θερμότατα, ἵνα μὴ εἰς νέους ἐκτεθῇ κινδύνους. Μάταιαι προσπάθειαι! ὁ καλίφης, ὅστις ὑπὸ τὰ πτερὰ τοῦ πελαργοῦ ἔφερε γενναίαν καρδίαν, ἀπεσπάσθη βιαίως τοῦ ῥάμφους τοῦ βεζίρου του, καὶ, χωρὶς παντάπασι νὰ διστάσῃ, εἰσώρμησε μὲ κεκλιμένην τὴν κεφαλὴν εἰς σκοτεινόν τινα διάδρομον.

Ἐντὸς μικροῦ ἔφθασε πρὸ θύρας ἥτις ἐφαίνετο ἁπλῶς ἐγυρμένη, καὶ διὰ τῆς ὁπυίας ἤκουσε καθαρότατα ἐπαναλαμβανομένους τοὺς στεναγμοὺς καὶ τοὺς γογγυσμούς. Ὁ Χασὶδ ἐξηκολούθησε βήματι στερῷ νὰ προχωρῇ, ἀλλὰ μόλις ἤνοιξε μικρὸν τὴν θύραν, καὶ ἔκπληκτος ἔμεινε προσηλωμένος ἐπὶ τῆς φλιᾶς.

Εἶδε δωμάτιον ἐρειπιωμένον ἀσθενῶς φωτιζόμενον ἐκ μικροῦ τινος κιγκλιδωτοῦ παραθύρου καὶ εἰς τὴν σκοτεινοτάτην αὐτοῦ γωνίαν διέκρινε μεγάλην τινὰ γλαῦκα, ἥτις ἐκάθητο συνεσταλμένη. Οἱ μεγάλοι κίτρινοι ὀφθαλμοί της ἔχεον ἄφθονα δάκρυα, ἐκ δὲ τοῦ κυρτοῦ ῥάμφους αὐτῆς ἐξήρχοντο πεπνιγμένοι στεναγμοί. Ἐν τούτοις καί τοι τὰ μάλιστα ἐφαίνετο καταβεβλημένη ἐξ ὅσων ὑπέφερε, δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ κραυγὴν χαρᾶς ὡς εἶδε τὸν καλίφην καὶ τὸν σύντροφόν του, ὅστις ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἶχε φθάσει τὸν καλίφην. Ἐσπόγγισεν οὐχὶ ἄνευ χάριτος διὰ τῶν κατασταλτικῶν αὐτῆς πτερύγων τὰ πλημμυροῦντα τοὺς ὀφθαλμούς της δάκρυα καὶ πρὸς μεγίστην τῶν πελαργῶν μας ἔκπληξιν τοῖς προσεφώνησε τὰ ἑξῆς εἰς καθαροτάτην ἀραβικήν.

— Καλῶς ἤλθετε, ἀγαπητά μοι πτηνά· εἶσθε δι' ἐμὲ γλυκὺ προμήνυμα τῆς προσεχοῦς ἀπελευθερώσεώς μου· διότι μίαν ἡμέραν μοὶ προεῖπον ὅτι πελαργοὶ θά μοι φέρωσι μεγάλην εὐτυχίαν.

Ὅταν ὁ καλίφης συνῆλθεν ἐκ τῆς ἐκπλήξεως, ἣν παρήγαγεν αὐτῷ ἡ παράδοξος αὕτη συνάντησις, ἔκλινε χαριέντως τὸν μακρὸν αὐτοῦ τράχηλον, καὶ στηριχθεὶς ἐπὶ τῶν ἰσχυῶν κνημῶν του

ὅσον ἠδυνήθη ὀλιγώτερον κακῶς, ἀπεκρίνατο:

— Κυρία γλαῦξ, ὡς ἐκ τῶν λόγων σας φαίνεται, δὲν ἀπατῶμαι, νομίζω, ὑποθέτων ὅτι τὰ δυστυχήματά σας μεγάλην παρουσιάζουσιν ἀναλογίαν πρὸς τὰ ἰδικά μας. Ἀλλὰ φεῦ! ἡ ἐλπὶς, ἣν τρέφετε ὅτι δι' ἡμῶν θὰ κατορθώσητε τὴν ἀπελευθέρωσίν σας, μοὶ φαίνεται ἐλπὶς ματαία· καὶ θέλετε δὲν ἀμφιβάλλω καὶ μόνη σας κατανοήσει τὴν πρὸς τοῦτο ἀνικανότητά μας, ἂν ἀξιώσητε ν' ἀκροασθῆτε τὴν ἱστορίαν μας.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ γλαῦξ τὸν παρεκάλεσε λίαν εὐγενῶς νὰ διηγηθῇ αὐτὴν, ὁ καλίφης, ὅστις ἐφλέγετο ὑπὸ τοιαύτης ἐπιθυμίας, ἔσπευσε ν' ἀρχίσῃ τὴν διήγησιν τῶν ἀτυχημάτων του, ἅτινα γινώσκομεν ἤδη.

IV

Ὅταν ὁ καλίφης ἐτελείωσε τὴν διήγησιν τῶν συμφορῶν του, ἡ γλαῦξ τὸν εὐχαρίστησε διὰ τὴν εὐγενῆ προθυμίαν ἣν ἔδειξεν ὅπως ἐκπληρώσῃ τὴν αἴτησίν της, καὶ τῷ εἶπεν: «Ἀκούσατε λοιπὸν καὶ τὴν ἰδικήν μου ἱστορίαν, διὰ νὰ ἴδητε ὅτι τὰ δυστυχήματά μου εἶναι ἴσα πρὸς τὰ ἰδικά σας ἂν οὐχὶ μεγαλείτερα.

«Ὁ πατήρ μου εἶναι εἷς τὸν ἰσχυροτέρων βασιλέων τῶν Ἰνδιῶν, ἐγὼ δὲ ἡ μονογενὴς καὶ ἀτυχεςάτη κόρη του ἐκαλούμην ἄλλοτε Λούζα. Ὁ αὐτὸς μάγος Κασχνοὺρ, ὁ ὁποῖος σᾶς μετεμόρφωσεν, ἐβύθισε καὶ ἐμὲ εἰς τὴν ἐσχάτην ταύτην δυστυχίαν. Ἔχων πεποίθησιν εἰς τὴν φρίκην, ἣν ἐμπνέει γενικῶς ἡ σατανικὴ αὐτοῦ ἐπιστήμη, ἐτόλμησε, νὰ παρουσιασθῇ ἡμέραν τινὰ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ πατρός μου καὶ νά με ζητήσῃ εἰς γάμον διὰ τὸν υἱόν του Μίσδραν. Ὀργισθεὶς διὰ τὸ τοσοῦτο θάρρος ἑνὸς ἐλεεινοῦ θαυματοποιοῦ, ὁ πατήρ μου διέταξε νά τον κρημνίσωσιν ἐκ τῆς κλίμακος τῶν ἀνακτόρων. Ὁ Κασχνοὺρ ἔφυγεν, ἀλλ' ὡρκίσθη νὰ ἐκδικηθῇ.

«Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου καιροῦ, ὁ ἄθλιος οὗτος, ὅστις δύναται νὰ μεταμορφῶται εἰς ὅ,τι δήποτε θελήσῃ, κατώρθωσε νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ ἀνάκτορα, χωρὶς οὐδεὶς τῶν περὶ ἐμὲ νὰ ἐννοήσῃ τὴν παρουσίαν του. Καὶ ὅταν θερινήν τινα ἑσπέραν, περιπατοῦσα εἰς τοὺς κήπους μου, εἶπον ὅτι ἐπεθύμουν νὰ πίω ἐνδροσιστικὸν, μοὶ προσέφερεν ὑπὸ μορφὴν δούλου ἀγνοῶ ὁποίου εἴδους ποτὸν, τὸ ὁποῖον ἐγένετο αἰτία νὰ πάθω παρευθὺς τὴν φρικώδη ταύτην μεταμόρφωσιν.

«Ἐλειποθύμησα· ὅταν δὲ ἀνέλαβον τὰς αἰσθήσεις μου, εὑρέθην εἰς τὸ ἐρείπιον τοῦτο καὶ ἤκουσα τὴν ἀποτρόπαιον φωνὴν τοῦ μάγου νὰ κραυγάζῃ εἰς τὰ ὦτά μου:

«Θὰ μένῃς ἐδῶ μέχρι τέλους τῆς »ζωῆς σου παραμεμορφωμένη, ἄσχημος, »προξενοῦσα φρίκην καὶ εἰς αὐτὰ τὰ »ζῶα, ἂν δὲν εὑρεθῇ τις, ὅστις νὰ συγ»κατανεύσῃ ἐξ οἰκείας βουλήσεως νά σε »λάβῃ σύζυγον, καί τοι τοσοῦτον ἀπε»χθῆ τὴν ὄψιν. Οὕτως ἐκδικοῦμαι κατὰ »σοῦ καὶ τοῦ ἀλαζόνος πατρός σου!»

«Ἀπὸ τότε πολλοὶ παρῆλθον μῆνες· καὶ θῦμα οἰκτρὸν ἀτίμου μάγου ζῶ κεχωσμένη εἰς τὰ ἐρημωμένα ταῦτα ἐρείπια, ἐμπνέουσα ἀποστροφὴν καὶ ἀηδίαν εἰς πᾶν ὂν ζῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἂν τοὐλάχιστον ἠδυνάμην ν' ἀπολαύσω τὴν ὡραίαν φύσιν! Ἀλλὰ εἰμὶ τυφλὴ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, καὶ μόνον ὅταν ἡ σελήνη χύνει τὰς ὠχρὰς αὐτῆς ἀκτῖνας ἐπὶ τῆς γῆς οἱ ὀφθαλμοί μου ἀπαλάσσονται τοῦ πυκνοῦ πέπλου, ὅστις τοὺς περικαλύπτει.»

Ἡ γλαῦξ τελειώσασα τὴν ὁμιλίαν της, προσεπάθησεν ἐκ νέου νὰ σπογγίσῃ διὰ τοῦ ἄκρου τῶν πτερύγων της τοὺς ὀφθαλμούς της, διότι ἡ διήγησις τῶν δυστυχημάτων της ἐγένετο νέα ἀφορμὴ δακρύων.

Ἐν ᾧ ἡ ἡγεμονὶς ὡμίλει ὁ καλίφης ἐβυθίσθη εἰς βαθεῖς ῥεμβασμούς.

— Ἂν δὲν ἀπατῶμαι, εἶπεν ἐπὶ τέλους, ὑπάρχει σχέσις τις μεταξὺ τῶν δυστυχημάτων μας· ἀλλὰ πῶς νὰ εὕρωμεν τὴν λύσιν ταῦ αἰνίγματος;

— Μεγαλειότατε, ἀπεκρίνατο ἡ γλαῦξ,

τὸ αὐτὸ καὶ ἐγὼ ἐσκεπτόμην. Σᾶς εἶπον ἤδη ὅτι μία μάγισσα κατὰ τὴν παιδικήν μου ἡλικίαν μοὶ προεῖπεν ὅτι πελαργός τις θά μοι φέρῃ ποτὲ μεγάλην εὐτυχίαν. Λοιπὸν, νομίζω ὅτι κρατῶ εἰς χεῖρας τὸν μῖτον, ὁ ὁποῖος θά μας βοηθήσῃ νὰ ἐξέλθωμεν τοῦ καταχθονίου τούτου λαβυρίνθου.

— Ἐξηγήθητε, ἀνεκραύγασεν ὁ καλίφης, ἀγωνιῶν ὅλος.

— Ὁ μάγος, ὁ ὁποῖος εἶναι πρόξενος τοῦ ὀλέθρου ἡμῶν, εἶπεν ἡ γλαὺξ, ἔρχεται ἅπαξ κατὰ μῆνα εἰς τὰ ἐρείπια ταῦτα. Οὐχὶ μακρὰν τοῦ μέρους τούτου, ὑπάρχει εὐρύχωρος αἴθουσα, ἐν ᾗ συνέρχονται οἱ φίλοι του καὶ αὐτὸς, ὅπως ἐκτελέσωσι τὰ νυκτερινά των ὄργια. Πολλάκις μέχρι τοῦδε τοὺς κατεσκόπευσα. Διηγοῦνται τότε πρὸς ἀλλήλους ὅλας τὰς στυγερὰς των πράξεις. Ἐσκέφθην λοιπὸν ὅτι ἴσως μίαν ἀπὸ τὰς στιγμὰς ταύτας διαφύγῃ τοῦ στόματος τοῦ Κασχνοὺρ ἡ λέξις, τὴν ὁποίαν ἐλησμονήσατε!

— Ὦ προσφιλεστάτη ἡγεμονὶς, ἀνέκραξεν ὁ καλίφης, εἴπατέ μας ταχέως, πότε ἔρχονται; Ποῦ εἶναι ἐκείνη ἡ αἴθουσα;

Ἡ γλαὺξ ἐσιώπησεν ἐπὶ στιγμὴν, εἶτα δὲ εἶπε.

— Μὴ τὸ ἐκλάβητε ὑπὸ κακὴν ἔποψιν, μεγαλειότατε· ἀλλὰ πρὶν ἤ σας βοηθήσω ν' ἀπολυτρωθῆτε, εἶμαι ἠναγκασμένη νὰ θέσω ἕνα ὅρον.

— Ὁμίλει, ὁμίλει ταχέως, ἔκραξεν ὁ ἀνυπόμονος Χασίδ. Διάταξον, καὶ εἰμὶ ἕτοιμος εἰς ὅλα.

— Τὸ κατ' ἐμὲ, δύναμαι ἀμέσως νὰ λυτρωθῶ, εἶπε μετὰ στεναγμοῦ ἡ γλαύξ· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ, προσέθεσε ταπεινοῦσα τοὺς μεγάλους κιτρίνους ὀφθαλμούς της, ἄν τις ἐξ ἡμῶν δὲν δεχθῇ νά με λάβῃ σύζυγον.

Ἡ πρότασις αὕτη μεγάλην ἀμηχανίαν ἐνεποίησεν εἰς τοὺς δύο πελαργούς· καὶ ὁ καλίφης, ὠθῶν διὰ τῆς πτέρυγος τὸν μέγαν βεζίρην, τὸν ἔφερε ὀλίγον παράμερα, καὶ τῷ εἶπε·

— Μεγάλε μου βεζίρη, ἰδοὺ συμφωνία ἀρκετὰ ἀνόητος· ἀλλὰ στηριζόμενος εἰς τὴν ἀφοσίωσίν σου, πέποιθα ὅτι θά με σώσῃς εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν.

— Τὸ εἴπατε δά! ἀπεκρίνατο ὁ Μανσούρ· διὰ νὰ μοῦ βγάλῃ τὰ 'μάτια ἡ γυναῖκά μου ὕστερα, ὅταν θὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν οἰκίαν μου· καὶ ἔπειτα ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος εἶμαι γέρων· ἐν ᾧ σεῖς, μεγαλειότατε, εἶσθε νέος καὶ ἄγαμος, καὶ εἶσθε καταλληλότατος νὰ νυμφευθῆτε μίαν νέαν καὶ ὡραίαν ἡγεμονίδα.

— Ἐδῷ εἶναι 'ποῦ τὰ ἐμπερδεύομεν, ἐμορμύρησεν ὁ καλίφης, σύρων τὴν πτέρυγά του. Καὶ ποῦ τὸ ἠξεύρεις ἂν ἦναι νέα καὶ ὡραία; Ἀγοράζομεν γάτον εἰς τὸ σακκὶ, κατὰ τὴν παροιμίαν.

Ἡ συζήτησις διήρκεσε μικρὸν ἔτι· ἐπὶ τέλους, ἰδὼν ὁ καλίφης ὅτι ὁ βεζίρης του προετίμα νὰ μείνῃ αἰωνίως πελαργὸς ἢ νὰ συζευχθῇ τὴν γλαῦκα, ἀπεφάσισε νὰ ἐκπληρώσῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸν ὅρον, ὃν αὕτη ἔθετε.

Περιχαρὴς ἐκ τῆς ὑποσχέσεως ταύτης, ἡ γλαὺξ ὡμολόγησεν ὅτι καταλληλότερον καιρὸν δὲν θὰ ἐξέλεγον, διότι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ μάγος καὶ οἱ φίλοι του θὰ ἤρχοντο τὴν αὐτὴν ἐκείνην νύκτα εἰς τὸ συνέδριόν των. Ἀφεῖσα δὲ ἀμέσως τὴν φωλεάν της, ὡδήγησε τοὺς δύο πελαργοὺς εἰς τὴν αἴθουσαν, ἐν ᾗ ἔμελλε ν' ἀποφασισθῇ ἡ τύχη των.

Ἀφ' οὗ ἐπί τινα λεπτὰ διέτρεξαν σκοτεινόν τινα διάδρομον εἶδον αἴφνης ἀκτῖνας φωτὸς, διερχομένας διὰ τῶν σχισμάδων τοίχου τινός. Ἡ γλαὺξ συνέστησε τότε εἰς τοὺς δύο μας φίλους νὰ τηρήσωσιν ἀπόλυτον σιγὴν, προὐχώρησαν δὲ πάντες μετὰ προφυλάξεως μέχρι τῆς σχισμάδος ὁπόθεν ἤρχετο τὸ φῶς, ἥτις ἦτο ἀρκούντως εὐρεῖα, ὥστε ἀνέτως ἠδύναντο νὰ βλέπωσι τί συνέβαινεν ἐντός.

Ἐν μέσῳ εὐρυχώρου αἰθούσης, φωτιζομένης ὑπὸ μεγίστου πολυφώτου λαμπτῆρος, ἦν ἐστημένη μεγάλη στρογγύλη τράπεζα, κλίνουσα ὑπὸ τὸ βάρος ποικίλων ἐδεσμάτων καὶ οἴνων παντοδαπῶν. Ὀκτὼ ἄνδρες, ἀλλόκοτον φέρον-

τες ἐνδυμασίαν, ἦσαν ἀνακεκλιμένοι ἐπὶ πολυτελῶν σοφάδων, κύκλω τῆς τραπέζης. Σφόδρα δ' ἐταράχθησαν οἱ δύο πελαργοὶ ἀναγνωρίσαντες μεταξὺ αὐτῶν καὶ τὸν ἔμπορον, τὸν πωλήσαντα αὐτοῖς τὴν μαγικὴν κόνιν.

Τὸ συμπόσιον εἶχεν ἀρχίσει πρὸ πολλοῦ· ἡ νὺξ ἤγγιζεν εἰς τὸ τέλος της, οἱ δὲ ταλαίπωροι μαγευμένοι οὐδὲν ἔτι ἤκουσαν ἀφορῶν αὐτούς. Ἤρχισαν ν' ἀπελπίζωνται. Οἱ ἡμίσεις συνδαιτυμόνες ἐκοιμῶντο, οἱ δὲ λοιποὶ ἀπηυδηκότες ἐκ τοῦ φαγητοῦ καὶ τοῦ ποτοῦ ἡτοιμάζοντο νὰ πράξωσι τὸ αὐτό, ὅτε ὁ καθήμενος πλησίον τοῦ ψευδοεμπόρου, ὠθῶν τοῦτον διὰ τοῦ ἀγκῶνος: «Ἔ! Κασχνοὺρ, τῷ εἶπε, διηγήθητέ μας λοιπὸν τὰ τελευταῖά σου κατορθώματα, τοῦτο θά μας διασεδάσῃ.» Οὗτος δὲ χωρὶς νὰ περιμείνῃ νά τον παρακαλέσωσι πλειότερον, ἤρχισεν ἀμέσως νὰ ἐκτυλίσσῃ σειρὰν ἀπέραντον στυγερῶν κακουργημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διηγήθη ἐπὶ τέλους καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ καλίφου καὶ τοῦ βεζύρου του.

— Καὶ τί διάβολον λέξις λοιπὸν εἶναι αὐτή; ἠρώτησε τὸν μάγον ὁ πρῶτος ἐρωτήσας αὐτόν.

— Μία ἁπλῆ λατινικὴ λέξις, ἀπεκρίθη καγχάζων ἐκεῖνος, τὴν ὁποίαν ἐν τούτοις δὲν εἶναι καθόλου δύσκολον νὰ ἐνθυμῆταί τις: «MUTABOR.» (Μεταμορφοῦμαι).

V

Περιχαρεῖς, διότι ἐπανέκτησαν τὴν παντοδύναμον λέξιν, οἱ δύο πελαργοὶ ἔτρεξαν μεθ' ὁρμῆς ὅπως ἐξέλθωσι τῶν ἐρειπίων, καὶ μετὰ τοσαύτης ταχύτητος, ὥστε μόλις ἡ γλαὺξ ἠδύνατο νά τους ἀκολουθήσῃ. Ὁ καλίφης ὅμως, εὐθὺς ὡς ἡ γλαὺξ τοὺς ἔφθασε τῇ εἶπε διὰ φωνῆς συγκεκινημένης. «Ὦ σύ, ἥτις μᾶς ἀπελευθέρωσας, εὐεργετικὴ γλαὺξ, δέχθητι τὴν χεῖρά μου, ὡς τεκμήριον αἰωνίου εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν εὐεργεσίαν τὴν ὁποίαν μᾶς ἔκαμες.»

Καὶ συγχρόνως ἐστράφησαν ἀμφότεροι, ὁ Καλίφης καὶ ὁ βεζίρης πρὸς ἀνατολάς.

Τρὶς ὁ μακρὸς τράχηλός των ἔκλινε πρὸς τὸν ἥλιον, οὗ αἱ ἀκτῖνες ἤρχιζον νὰ χρυσίζωσι τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων. Τέλος τὸ ῥάμφος των ἐπρόφερε τὴν περιβόητον λέξιν MOYTABOP καὶ ἀπὸ πελαργοὶ ἔγιναν πάλιν ἄνθρωποι. Ὁ καλίφης καὶ ὁ βεζίρης του ἐθεώρουν ἐπὶ μακρὸν μετ' ἀγαλλιάσεως ἀλλήλους, οὔτε λέξιν δυνάμενοι νὰ προσφέρωσι· τοσαύτη ἦν ἡ συγκίνησις καὶ ἡ χαρά των. Τέλος ἐνηγκαλίσθησαν ἀλλήλους μετὰ παραφορᾶς, γελῶντες καὶ κλαίοντες ἐν ταὐτῷ.

Ἀλλὰ τίς ἤθελε δυνηθῇ νὰ περιγράψῃ τὴν ἔκπληξίν των, ὅτε στρέψαντες τὰ βλέμματα, εἶδον πλησίον των μίαν ὡραίαν νεάνιδα, πλουσιωτάτην φέρουσαν ἐνδυμασίαν; Αὕτη ἔτεινε μειδιῶσα τὴν χεῖρά της πρὸς τὸν καλίφην: «Δὲν ἀναγνωρίζετε πλέον τὴν ταλαίπωρον γλαῦκά σας·» τῷ εἶπεν. Τοσοῦτον ἀπήστραπτεν ἐκ καλλονῆς καὶ χάριτος, ὥστε ὁ καλίφης κλίνων τὸ γόνυ πρὸ αὐτῆς δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ θαυμασμοῦ ἐπιφώνημα, καὶ ν' ἀνακράξῃ ὅτι τὸ μέγιστον τῆς ζωῆς του εὐτύχημα θεωρεῖ τὴν εἰς πελαργὸν μεταμόρφωσίν του, διότι ἡ μεταμόρφωσις αὕτη ἐγένετο αἰτία νά την συναντήσῃ.

Ὁ λαὸς τοῦ Βαγδατίου ὑπεδέχθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀκρατήτου τὸν καλίφην καὶ τὸν καλὸν βεζίρην του Μανσούρ. Πᾶσαι ὅμως αἱ ἐνδείξεις αὗται τῆς ἀγάπης τοῦ λαοῦ του, συνέτεινον εἰς τὸ νὰ ἐπαυξήσωσι τὸ μῖσος τοῦ Χασὶδ καὶ τοῦ βεζίρου του κατὰ τοῦ δολίου Μίσδρα. Ἔτρεξαν λοιπὸν μετὰ σπουδῆς εἰς τὰ ἀνάκτορα, καὶ συνέλαβον τὸν γέροντα μάγον καὶ τὸν υἱόν του. Κατὰ διαταγὴν τοῦ καλίφου ὁ γέρων μάγος μετηνέχθη εἰς τὸν ἐρειπιωμένον πύργον, ἔνθα μετεμόρφωσε τὴν ἡγεμονίδα εἰς γλαῦκα, καὶ ἐκεῖ ἐκρεμάσθη εἰς τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν αὐτοῦ. Ὅσον διὰ τὸν υἱόν του, ὅστις οὐδὲν ἐνόει ἐκ τῶν σατανικῶν τοῦ πατρός του μηχανημάτων, ὁ καλίφης ἐπέτρεψεν αὐτῷ τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἐκλέξῃ τὸν θάνατον ἢ τὴν κόνιν ἐκείνην.

— Πίνετε ταμβάκον, κύριε; τῷ εἶπεν ὁ βεζίρης διὰ κωμικοτάτου ἤθους, παρουσιάζων αὐτῷ τὴν ταμβακοθήκην, ἐν ᾗ ἡ μαγικὴ ἐμπεριείχετο κόνις, ἐν ᾧ ἐξ ἄλλου μέρους ἵστατο εἷς δοῦλος, μὲ ξίφος γυμνὸν ἀνὰ χεῖρας, ἕτοιμος νὰ κτυπήσῃ εἰς τὸ παραμικρότερον σημεῖον.

Ὁ Μίσδρας ἔσπευσε νὰ βυθίσῃ τοὺς δακτύλους του εἰς τὴν μαγικὴν ταμβακοθήκην. Ἀφθονος δραγμὶς κόνεως, συνοδευομένη δι' ἑνὸς ΜΟΥΤΑΒΟΡ, τὸν μετεμόρφωσεν εἰς ὡραιότατον πελαργόν. Καὶ τὸ ταλαίπωρον πτηνὸν, περικλεισθὲν εἰς εὐρύχωρον κλωβὸν, μετεκομίσθη εἰς τοὺς κήπους τοῦ καλίφου, ἔνθα ἐπὶ πολὺ διέμεινε πρὸς διασκέδασιν τῶν ἀέργων τοῦ Βαγδατίου.

Ὁ Χασὶδ καὶ ἡ ἡγεμονὶς σύζυγός του ἔζησαν ἔτη μακρὰ καὶ εὐδαίμονα. Ἐνίοτε ἐπανελάμβανε μετὰ τοῦ βεζίρου του τὸ πείραμα τῆς μεταμορφώσεως, ἀείποτε δὲ ἡ ἀναπόλησις τῆς σκηνῆς, καθ' ἣν λησμονήσαντες τὴν μαγικὴν λέξιν προσεπάθουν νὰ την ἐνθυμηθῶσι, ἐκίνει ἄπλετον τὸν γέλωτά των.

Κατὰ τὸ γερμανικὸν τοῦ Hauff.

Π.

ΑΙ ΛΕΥΚΑΙ ΑΡΚΤΟΙ.

Ἡ λευκὴ ἄρκτος (Ursus maritimus) εἶναι ὁ τρόμος τῶν ζώντων εἰς τὰς παγωμένας θαλάσσας, ὡς ὁ καρχαρίας ἐνσπείρει τὴν φρίκην εἰς θαλάσσας τῶν θερμῶν κλιμάτων. Μόνον, ὁ καρχαρίας εἶναι ἀποκλειστικῶς ἔνυδρον ζῶον, ἐν ᾧ ἡ λευκὴ ἄρκτος εἶναι ἀμφίβιον, καὶ ἐξ ἴσου εἶναι ἐπίφοβος εἴς τε τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὴν ξηράν. Ἐν τούτοις δὲν εἶναι πολὺ ῥωμαλέα καὶ τολμηρὰ, ἀλλ' οὖσα συνειθισμένη νὰ μὴ ἀπαντᾷ ποτὲ ἐχθρὸν ἱκανὸν νά τῃ ἀντιστῇ, ἀγνοεῖ τί ἐστι κίνδυνος, καὶ ῥιψοκινδυνεύει ἐπιπίπτουσα κατ' ἐχθροῦ μυριάκις ἀνωτέρου αὐτῆς, οὐχὶ διότι εἶναι ἀτρόμητος, ἀλλὰ διότι θεωρεῖ ἑαυτὴν ἀκατανίκητον. Εἶναι γενναία, διότι νομίζει ὅτι εἶναι ἄτρωτος, ἂν δέ ποτε πληγωθῇ τρέπεται ἀνερυθριάστως εἰς φυγὴν, θρηνώδεις ἐκπέμπουσα ὑλακάς.

Ἡ ἄρκτος αὕτη ἔχει τὸ αὐτὸ περίπου ἀνάστημα, ὃ καὶ ἡ φαιὰ, ὥστε ὑπερβολὴν λέγει ὁ Γουλιέλμος Barentz διϊσχυριζόμενος ὅτι εἶδε τοιαύτας ἐχούσας 3 καὶ 4 μέτρων ὕψος. Τὸ τρίχωμά της εἶναι λευκὸν ὑποκίτρινον, πυκνὸν, μὲ τρίχας μακρὰς, λεπτοτάτας καὶ λείας ὡς μέταξα. Τούτου ἕνεκα ἀντέχει θαυμασίως εἰς τοὺς δριμυτέρους χειμῶνας.

Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς, οἱ ὄνυχες, τὸ ἄκρον τοῦ ῥύγχους της, καὶ τὸ στόμα της ὅλον ἐντὸς εἰσὶ μελανά.

Ἄγνωστον εἶναι ἂν τὸ ζῶον τοῦτο ἀποναρκοῦται κατὰ τὸν χειμῶνα, ὡς οἱ μυωξοὶ καὶ οἱ ἀρκτόμυς. Ἄγγλοι τινὲς συγγραφεῖς διατείνονται ὅτι περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου ἡ θήλεια ἄρκτος ἀποσύρεται εἴς τινα βράχου γωνίαν, καὶ ἐκεῖ τὸ μὲν ἀνασκάπτουσα τὴν γῆν διὰ τῶν ὀνύχων της, τὸ δὲ ἀφίνουσα νὰ καλύπτῃ αὐτὴν ἡ πίπτουσα χιὼν, μένει χιονοσκέπαστος μέχρις οὗ γεννήσῃ· μετὰ τὸν τοκετὸν δὲ διαῤῥήγνυσι τὸ παγερὸν ἐκεῖνο κέλυφος καὶ ἐξέρχεται μετὰ τῶν νεογνῶν της.

Ἀνωφελὲς κρίνωμεν νὰ ἐνδιατρίψωμεν περὶ τοῦ ἀτόπου τοῦ τοιούτου ἰσχυρισμοῦ. Ἡ παραπλησία τοῦ Κυβιέρου ἰδέα ὅτι αἱ λευκαὶ ἄρκτοι ἀποναρκοῦνται ἐν μέσῳ χειμῶνι, ἀποσυρόμεναι εἴς τινα ὀπὴν ἢ ὑπὸ στρῶμά τι χιόνος, εἶναι μὲν ἀβάσιμος, ἀλλὰ καὶ πιθανὴ ἐν ταὐτῷ

Κατὰ τοὺς δύο μήνας τοῦ θέρους αἱ λευκαὶ ἄρκτοι διατρέχουσι τὰ δάση, τρώγουσαι καρποὺς καὶ ἐξορύττουσαι θρεπτικὰς ῥίζας. Ὁ δρόμος των εἶναι ταχὺς, θηρεύουσι δὲ ταράνδους καὶ ἄλλα μαστοφόρα ζῶα τῶν ἀρκτῴων κλιμάτων.

Ἀκολούθως, ὅταν ἡ χιὼν σκεπάσῃ τὰ φυτὰ, καὶ οἱ τάρανδοι ἐγκαταλείψωσι τὰ ψυχρὰ κλίματα, πρὸς ἄλλα εὐκραέστερα ἀποδημοῦντες, αἱ λευκαὶ ἄρκτοι ἔρχονται εἰς τὰς παραλίας, ὅπως

ζητήσωσιν ἀφθονωτέραν καὶ εὐχερεστέραν ἄγραν. Διευθύνονται δὲ πρὸ πάντων πρὸς τὰ βόρεια τῆς Σπιτσβέργης μέρη, εἰς σωροὺς πάγων ἐπικαθήμεναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ἡνωμέναι εἰς ἀγέλας. Εἶναι δὲ τοῦτο ἀξιοσημείωτος ἐξαίρεσις, διότι γενικὸς κανὼν εἶναι ὅτι τὰ μεγάλα σαρκοφάγα ζῶα ζῶσι μεμονωμένα.

Αἱ λευκαὶ ἄρκτοι κολυμβῶσι κάλλιστα· ἔχουσιν ἰδεῖ τοιαύτας εἰς ἀπόστασιν 5 καὶ ἐξ λευγῶν ἀπὸ παντὸς βράχου ἢ πάγου ἐν ἀνοικτῇ θαλάσσῃ· ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι δύνανται νὰ κολυμβῶσιν ἐπὶ 60 λεύγας. Ἂν δέ ποτε εὑρίσκωσιν αὐτὰς εἰς μεγάλας ἀποστάσεις, τοῦτο προέρχεται διότι ἐπεκάθηντο ἐπὶ πλωτῶν πάγων, παρασυρθέντων ὑπὸ ῥεύματός τινος, ἐφιέμεναι νὰ ταξειδεύσωσιν ἐπὶ τῶν αὐτοσχεδιάστων τούτων σχεδιῶν. Οὕτω πως ἀγέλαι λυσσωδῶν καὶ πειναλέων ἄρκτων ἔρχονται εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰσλανδίας, τῆς Νορβηγίας, καὶ εἰς αὐτὸ ἔτι τὸ ἀρχιπέλαγος τῆς Ἰαπωνίας.

Ἡ κεφαλὴ τῆς λευκῆς ἄρκτου εἶναι κτηνώδης, ἀγρία, θηριώδης καὶ φρικαλέα. Αἱ σιαγόνές της εἰσὶ τοσοῦτον ἰσχυραὶ, ὥστε δύνανται νὰ κόψωσιν εἰς δυο σιδηροῦν μοχλὸν, ἔχοντα πάχος 0,10 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου.

Εἰς τοὺς πάγους αἱ ἄρκτοι τρέφονται ἐκ φωκῶν καὶ ἰχθύων, τρώγουσι δὲ ἀκόμη καὶ φύκη. Ἐνίοτε προσβάλλουσι τὰ νεογνὰ τῶν φαλαινῶν, ὁσάκις εἰσὶ πεπεισμέναι ὅτι ἡ φάλαινα εἶναι μακρὰν, διότι αὕτη δι' ἑνὸς κτυπήματος τῆς ἰσχυρᾶς οὐρᾶς της δύναται νά τας συντρίψῃ ὡς εὔθρυπτα μαλλάκια.

Ἀγρεύουσι δὲ τὰς φώκας παρακολουθοῦσαι αὐτὰς ἐκ τοῦ πλησίον· πλησιάζουσι δὲ ἡσύχως ἕρπουσαι εἰς τὴν χιόνα, εἶτα ἀνορθοῦνται, ἐπιπίπτουσι δι' ἑνὸς ἅλματος ἐπ' αὐτῶν καί τας φονεύουσι δάκνουσαι αὐτὰς ὄπισθεν τοῦ κρανίου.

Ἐνίοτε αἱ φῶκαι ἐκλέγουσιν ὅπως ἀναπαύωνται τὰ μέρη ἔνθα ὑπάρχει εὐρὺ ἐν τῷ πάγῳ ἄνοιγμα, εἰς τρόπον ὥστε ἐν περιπτώσει προσβολῆς καταδύουσαι νὰ διαφεύγωσι τὸν κίνδυνον. Ὅταν ὅμως ἄρκτος τις παρατηρήσῃ τὸ ἀμυντικὸν τοῦτο στρατήγημα, ἔρχεται εἰς τὴν ἄκραν τοῦ ἀνοίγματος τούτου, βυθίζεται ἐν τῷ ὕδατι καὶ ἀναδύουσα αἴφνης ἐξ αὐτῆς τῆς ὀπῆς, ἐν ᾗ φώκη ἤλπιζε νὰ προφυλαχθῇ, φονεύει καὶ καταβροχθίζει τὸ ταλαίπωρον ζῶον.

Εἴς τινας περιστάσεις αἱ ἄρκτοι αὗται ἔδειξαν μεγάλην πανουργίαν. Ἀναφέρομεν ἓν παράδειγμα: Φαλαινοθήρας τις, θέλων ν' ἀποκτήσῃ ἓν δέρμα ἀκέραιον, ἐπεχείρησε νὰ συλλάβῃ ἄρκτον τινὰ διὰ δόλου. Ἐξέτεινε ἐπὶ τῆς χιόνος σχοινίον μετὰ βρόχου, ἐφ' οὗ ἔθεσε δέλεαρ· μία ἄρκτος ἦλθεν καὶ ἥρπασε τὸ κρέας· καὶ συνελήφθη μὲν ὁ ποῦς της ὑπὸ τοῦ βρόχου, ἀλλὰ κατορθώσασα νά τον ἀποσπάσῃ, ἔφυγε, φέρουσα τὸ κρέας εἰς μέρος ἀσφαλές. Ἡ παγὶς ἐστήθη ἐκ νέου, ἀλλ' ἡ ἄρκτος εἶχε καλὸν μνημονικὸν, καὶ ἂν ἡ ἀνάμνησις τῆς λείας τὴν ἐπανέφερε πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἡ ἀνάμνησις ὅμως τῆς ἀγωνίας, ἣν ὑπέφερεν ὅπως ἀπαλλάξῃ τὸν πόδα της τῆς παγίδος τὴν ἔκαμνε ν' ἀποχωρῇ συνετῶς. Ὁ φαλαινοθήρας προσεπάθησε νὰ κρύψῃ τὴν παγίδα ὑπὸ τὴν χιόνα, ἀλλ' οὔτε οὕτως ἐπέτυχε. Τέλος ἔθεσε τὸ δέλεαρ εἰς βαθεῖαν ὀπὴν εἰς δὲ τὰ χείλη αὐτῆς προσήρμοσε τὸν βρόχον· ματαία προσπάθεια! Ἡ ἄρκτος ἔσκαψε τὴν χιόνα πρὶν ἐγγίσῃ τὸ δέλεαρ, ἀνεκάλυψε τὸν βρόχον, παρεμέρισεν αὐτὸν, καὶ ἀκολούθως ἔφαγε τὸ κρέας μὲ τὴν ἡσυχίαν της.

Ὅταν μαστίζηται ὑπὸ τῆς πείνης ἢ ὅταν ἡ ὀργὴ καταλαμβάνει αὐτὴν, ἡ λευκὴ ἄρκτος, εἶναι τρομερά· συχνάκις δὲ οἱ ταξειδεύοντες εἰς τὰς παγωμένας θαλάσσας ἔπεσαν θύματα αὐτῆς.

Εἷς τῶν ἀρχαιοτέρων ἐρευνητῶν τῶν βορειοτάτων χωρῶν, Γουλιέλμος ὁ Βαρέντς, ὁ ἀνακαλύψας τὴν Σπιτσβέργην (1596), διηγεῖται πολλὰ ἐξ ὅσων ὑπὸ τῶν λεκῶν ἄρκτων ἔπαθεν. Δύο ἐκ τούτων συμβάντα ἀναφέρομεν ἐνταῦθα.

Ἦσαν προσωρμισμένοι παρὰ τὸ στενὸν τοῦ Βαϊγκάτς, δύο δὲ ἐκ τοῦ πληρώ-

ματος, ἀποβιβασθέντες εἰς τὴν ξηρὰν, συνωμίλουν περιπατοῦντες, ὅτε αἴφνης ὁ εἷς αὐτῶν ἠσθάνθη ὅτι τὸν συνέλαβον ἀποτόμως ὄπισθεν. Ἐνόμισεν ὅτι ἦτό τις τῶν συντρόφων του θέλων νὰ ἀστειευθῇ. «Ποῖος εἶναι;» ἠρώτησε γελῶν. Ὁ σύντροφός του στρέφεται καὶ παρατηρεῖ, ἀλλ' ἀμέσως ὠχριᾷ καὶ τρέπεται εἰς φυγήν. Ὁ συλλαβὼν τὸν φίλον του ἦν ἄρκτος...

Ὅτε ἐπῆλθον πρὸς βοήθειαν τοῦ ἀτυχοῦς τούτου, ἡ ἄρκτος τὸν εἶχε πλέον διαμελίσει. Ἀφεῖσα δὲ τὰ σπαράγματα τοῦ θύματός της ὥρμησε κατὰ τῶν ἐπερχομένων κατ' αὐτῆς· ἀλλ' οὗτοι, τρόμῳ συσχεθέντες, ἔφυγον ἐγκαταλείψαντες ἕνα τῶν συντρόφων των, ὅστις ἔπεσεν εἰς τὰς ὄνυχας τῆς ἄρκτου. Μόλις δὲ κατὰ τὴν τρίτην ἀπόπειραν κατώρθωσαν νά την φονεύσωσι καὶ νὰ περισυνάξωσι τὰ αἱμοσταγῆ μέλη τῶν συντρόφων των.

Ἄλλοτε, κατὰ τὴν διαχείμασίν του εἰς τοὺς πάγους, πέραν τῆς νέας Ζηλανδίας, ὁ Βαρέντς εἶδε τρεῖς ἄρκτους προχωρούσας ὄπισθεν τῶν πλοίων, καθ' ἣν στιγμὴν πάντες κατεγίνοντο νὰ μετακομίσωσιν εἰς τὴν ξηρὰν ὅ,τι ἠδύναντο. Εἰς μάτην αὐτὸς καί τινες ἄλλοι ναῦται ἐξέπεμψαν μεγάλας κραυγάς. αἱ ἄρκτοι οὐδόλως ἐκ τούτων ἐτρόμαξαν. Τότε βλέποντες ὅτι οὐκ ἦν ἄλλως γενέσθαι ἔλαβον δύο δόρατα τὰ μόνα ὅπλα τὰ εὑρεθέντα ἐν τῇ σκηνῇ. Ὁ Βάρεντς ἔλαβε τὸ ἓν τούτων, ὁ δὲ Girard Veer τὸ ἕτερον καὶ πάντες ἔτρεξαν πρὸς τὸ πλοῖον. Ναύτης τις ὀλισθήσας ἐπὶ τοῦ πάγου ἔπεσε, δι' ὃ πάντες ἐτρόμαξαν μὴ ἀμφιβάλλοντες ὅτι πρῶτον αὐτὸν θὰ κατεβρόχθιζον. Εὐτυχῶς αἱ ἄρκτοι κατεδίωκον λυσσωδῶς τοὺς τρέχοντας πρὸς τὸ πλοῖον, ὁ δὲ ναύτης ἠδυνήθη νὰ ἐγερθῇ καὶ νὰ φθάσῃ τὸν Βάρεντς καὶ τὸν Φῆρ, οἵτινες εἰσῆλθον εἰς τὸ πλοῖον ἐκ τοῦ ὄπισθεν μέρους. Τότε ἀνέπνευσαν πλέον, διότι πάντες εὑρίσκοντο ἐν τῷ πλοίῳ.

Ἀλλ' αἱ ἄρκτοι δὲν ἐγκατελίμπανον οὕτωσὶ εὐκόλως τὴν λείαν των, προσεπάθησαν δὲ ν' ἀναῤριχηθῶσιν ἐπὶ τοῦ πλοίου. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τὰς ἀπεμάκρυνον, ῥίπτοντες τεμάχια ξυλων καὶ διάφορα ἐργαλεῖα, ἐφ' ὧν ἐπέπτιπτον ἑκάστοτε, ἀπαραλάκτως ὡς ποιοῦσιν οἱ κύνες· ἀκολούθως τὰ πράγματα ταῦτα ἔλειψαν. Ὁ Βαρέντς, εἰς τὰ ἔσχατα περιελθὼν, καὶ εἰς τὴν ἀπελπισίαν μᾶλλον ἢ εἰς τὴν φρόνησιν πειθόμενος, ἐξηκόντισε τὸ δόρυ του κατὰ τῆς μεγαλειτέρας ἄρκτου. Εὐτυχῶς ἔβαλε τὸν σκοπὸν, πληγώσας βαθέως εἰς τὸ ῥύγχος τὸ ζῶον, ὅπερ μεγάλην ἐκπέμψαν ὠρυγὴν ἔφυγε δρομαίως. Αἱ λοιπαὶ ἄρκτοι τὴν ἠκολούθησαν, ἀλλὰ μὲ βῆμα βραδύτερον.

Ὁμοίαν, ἀλλὰ φρικαλεωτέραν πάλην παρίςησιν ἡ παραθετομένη εἰκών. Ἀγέλη λυσσαλέων ἄρκτων ἔχει ὁρμήσει κατὰ λέμβου ἁλιέων, οἵτινες ἀπέλπιδες ἀμύνονται· τῆς πάλης ταύτης τὸ ἀποτέλεσμα δὲν εἶναι δύσκολον νὰ μαντεύσῃ τις· ἡ ἀγωνία καὶ ἡ φρίκη, ἡ ἀπεικονιζομένη ἐπὶ τῆς μορφῆς τῶν δυστήνων ἁλιέων, τῶν ἄρκτων αἱ προβάλλουσαι ἀπειλητικαὶ κεφαλαὶ, καὶ ὁ αὔξων αὐτῶν ἀριθμὸς δεικνύουσι προφανῶς ὅτι τραγικὸν θὰ ἦναι τὸ τέλος τῶν ταλαιπώρων ἐκείνων.

(Κατὰ τὸ γαλλικὸν)

Π.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ.

Ἀνὴρ ἐκ τῶν διαπρεπεστάτων τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλάδος, γηραιὸν τοῦ ἀγῶνος λείψανον, ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, ἐτελεύτησε κατ' αὐτὰς ἐνταῦθα. Τὸ ὄνομα τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη, διακριθέντος τὰ μάλιστα ἐν ταῖς κοινοβουλευτικαῖς συζητήσεσι τῆς ἀγωνιζομένης ἔτι Ἑλλάδος, καὶ οὐ σμικρὸν συντελέσαντος εἰς τὴν ἐπίλυσιν σπουδαίων διπλωματικῶν ζητημάτων καὶ κυβερνητικῶν δυσχερειῶν συνδέεται στενότατα μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης πατρίδος ἡμῶν, καὶ ἔστιν ἓν τῶν ἀγλαῶν αὐτῆς κοσμημάτων. Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ τῆς φιλολογικῆς αὐτοῦ ἀξίας ἀγήρω ὁ Σπυρίδων Τρικού-

πης κατέλιπε μνημεῖα, τὴν γλαφυρότατα καὶ μετ' ἐμβριθείας κριτικῆς ἀξιοζήλου γεγραμμένην Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, τὸν Δῆμον, δημοτικὸν κλέφτικον ποίημα, ὀσσιάνειον ἀποπνέον ἄρωμα, καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ, λόγους ἐκφωνηθέντας πρὸ πάντων ἐπὶ τῷ θανάτῳ μεγάλων τῆς ἐπαναστάσεως ἀνδρῶν, καὶ ἐν οἷς ὑπὸ τὸν εὐφραδῆ ῥήτορα διαγινώσκει πᾶς εὐχερῶς τὸν φλογερὸν ποιητήν.

Καθῆκον ἡμῶν κρίνομεν, πρὸς τῇ εἰκόνι τοῦ περικλεοῦς τούτου ἀνδρὸς νὰ παραθέσωμεν καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦ νεκροῦ αὐτοῦ ἐκφωνηθέντας λόγους, διότι ἐξεφωνήθησαν ὑπ' ἀνδρῶν ἐργασθέντων μετ' αὐτοῦ καὶ συμβουλευθέντων, ὡς ἐκ τούτου δὲ ὑπὲρ πάντα ἄλλον γνωριζόντων τοῦ ἀνδρὸς τὸν χαρακτῆρα καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἐκτιμώντων αὐτόν.

Καὶ ὁ μὲν Κύριος Θρασύβουλος Α. Ζαΐμης ἐξεφώνησεν ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τὸν ἀκόλουθον ἐπικήδειον λόγον.

«Περικλεὴς ἀνὴρ τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τῆς Ἑλλάδος ἁγίου ἀγῶνος, ῥήτωρ ἐπιφανὴς τῶν Ἐθνικῶν Βουλῶν, ἱστορικὸς διάσημος τῆς παλιγγενεσίας, μεταβαίνων ἤδη εἰς τὴν ἀθανασίαν, συγκαλεῖ σήμερον ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ ναῷ ἅπασαν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου. Ἐμοὶ δὲ συνδεομένῳ μετὰ τοῦ ἐνδόξου νεκροῦ διὰ φιλίας πατρῴας καὶ ἀναμνήσεων γλυκυτάτων ἡμισείας ὅλης ἑκατονταετηρίδος ἐπεβλήθη τὸ λυπηρὸν καθῆκον νὰ ἀποχαιρετήσω διὰ συντόμου λόγου τὸν Σπυρίδωνα Τρικούπην.

»Ὁ Σπυρίδων Τρικούπης κατέχει ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ τῆς ἡμετέρας πατρίδος περίβλεπτον θέσιν. Ἐγεννήθη ἐν τῇ ἱερᾷ χώρᾳ τοῦ Μεσολογγίου, τῇ προωρισθείσῃ ὑπὸ τῆς θείας προνοίας νὰ ἀναγράψῃ τὸ ὄνομα αὐτῆς διὰ τὰ ἡρωϊκὰ ὑπὲρ πατρίδος ἔργα παρὰ τῷ ὀνόματι δύω μόνον ἴσως χωρῶν κατεχουσῶν ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ ἐξαιρετικὴν θέσιν. Νέος ἔτι μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν πρὸς τελειοτέραν ἐκπαίδευσιν. Ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νέου φοιτητοῦ τῶν ἰταλικῶν καὶ γαλλικῶν πανεπιστημίων ἔβραζεν ἤδη τὸ αἴσθημα ἐκθύμου φιλοπατρίας. Ἐνῷ δὲ ἐσπούδαζεν ἐκεῖ, ἡ φιλοπατρία του ᾐσθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ ἀνάψῃ τὸ πῦρ τῆς ἐλευθερίας εἰς τὰ σπλάγχνα ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Ἐν Παρισίοις εἰσέτι διατρίβων ἐξέδωκεν εἰς κοινὴν γλῶσσαν τὸ κλέφτικον ποίημα «ὁ Δῆμος» ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποίου ἔθηκε τὸ ὡραῖον ἐκεῖνο δίστιχον.

«Πόσο γλυκὸς ὁ θάνατος,
'πώρχετ' ἀπὸ τὸ βόλι
Τὸν θάνατον 'ς τὸν πόλεμον
τιμὴ τὸν ἔχουν ὅλοι».

»Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του ἐπανῆλθεν εἰς τὴν καιομένην Ἑλλάδα. Εὐρὺ πεδίον ἠνεῴχθη τότε εἰς τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν παιδείαν τοῦ περικλεοῦς ἀνδρός.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Τὸ Μεσολόγγιον ἔπεμπεν αὐτὸν ἀντιπρόσωπον εἰς τὰς βουλὰς τῆς Ἑλλάδος. Εἶχεν ἡ Ἑλλὰς καὶ τότε τὸ βῆμά της ὑπὸ τὰς πορτοκαλέας τοῦ Ἄστρους καὶ τῆς Τροιζῆνος καὶ ὑπὸ τὸν θόλον τοῦ βουλευτικοῦ τοῦ Ναυπλίου. Τὸ βῆμα δὲ ἐκεῖνο ἦτο βῆμα τῆς ἀληθείας, ἀφ' οὗ ἀντήχουν καθ' ὅλην τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος καὶ ἡ σωτηρία αὐτῆς. Πρυτάνεις τοῦ ἐθνικοῦ ἐκείνου βήματος δύω κυρίως ἀνεδείχθησαν ἄνδρες, ὁ Κωνσταντῖνος Ζωγράφος καὶ ὁ Σπυρίδων Τρικούπης. Τοῦ πρώτου τὸ φλέγμα, ἡ αὐστηρὰ εἰρωνεία, τὸ ἀρρενωπὸν τοῦ λόγου· τοῦ δευτέρου ἡ ἀφέλεια, τὸ φυσικόν, ἡ χάρις ἐκάλυναν τὸ βῆμα τῆς ἐπαναστάσεως. Δυστυχῶς ἡ ἔλλειψις μέσων ἐκώλυσε τὴν μεταβίβασιν τῶν συζητήσεων ἐκείνων, ἐν αἷς ἐπέπνεον ἡ αὐ-

ταπάρνησις καὶ ἡ φιλοπατρία. Αἱ ἀναμνήσεις ὅμως αὐτῶν διετηρήθησαν ζωηραὶ ἐν τῇ μνήμῃ τῶν συγχρόνων καὶ παρ' αὐτῶν μετεβιβάσθησαν εἰς ἡμᾶς. Ἀλλ' ὁ Σπυρίδων Τρικούπης δὲν ὑπῆρξε μόνον ἔξοχος πολιτικὸς ῥήτωρ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν. Ἡ μελαγχολικὴ αὐτοῦ φωνὴ ἀπεχαιρέτα τὸν Βύρωνα, θνήσκοντα ἐν τοῖς κόλποις τῆς νέας πατρίδος του, καὶ τὸν Καραϊσκάκην δοξάζοντα τὴν γῆν αὐτὴν, ἐν ᾗ θάπτεται Ἡ εὔγλωτος αὐτοῦ φωνὴ ἐπανηγύριζε κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τὰς ναυμαχίας τοῦ Καφηρέως καὶ τοῦ Νεοκάστρου, καὶ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἄμβωνος ἀντήχει ὁ λόγος του ὑπὲρ ὁμονοίας, τόσῳ ἀναγκαίας πάντοτε, ἀλλ' ἀναποφεύκτου εἰς τὰς κρισίμους στιγμὰς τῶν ἐθνῶν.

»Ἡ ἀξία τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἡ φήμη αὐτοῦ μετ' ὀλίγον ὕψωσαν αὐτὸν εἰς τὰ ὑπέρτατα ἀξιώματα. Μετὰ τὴν ἔνδοξον πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου, καταπτοηθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς ταύτης συμφορᾶς, ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνικὴ Συνέλευσις διέκοψε τὰς ἐργασίας αὐτῆς, ἀνέστειλε τὴν λειτουργίαν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ ἀνέθηκε τὰς τύχας τῆς Ἑλλάδος εἰς ἑνδεκαμελῆ δικτατορικὴν ἐπιτροπὴν, ἧς μέλος διωρίσθη ὁ Σπυρίδων Τρικούπης. Γνωστὴ εἶνε ἡ κατάστασις, εἰς ἣν παρελάμβανεν ἡ Κυβέρνησις ἐκείνη τὴν Ἑλλάδα. Στερουμένη παντὸς μέσου, καὶ διαθέτουσα μόνον ἑξήκοντα γρόσια, ἃ εὗρεν ἐν τῷ δημοσίῳ ταμείῳ, κατώρθωσε διὰ τῆς πατριωτικῆς αὐτῆς ἐνεργείας καὶ τῆς ἀξιοθαυμάστου συνδρομῆς τοῦ τόπου νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὸν μεγαλόφρονα Καραϊσκάκην ἐκστρατείαν καὶ νὰ πληρώσῃ δόξης τὴν χώραν αὐτὴν, ἣν μετὰ πολλῆς ἀδιαφορίας θεωροῦμεν ἡμεῖς οἱ μεταγενέστεροι. Μέλος ἐπίσημον τῆς δικτατορικῆς ἐπιτροπῆς ὁ Σπυρίδων Τρικούπης καὶ διὰ φιλίας ἀδιασείστου συνδεόμενος μετὰ τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὸ μέγα ἔργον αὐτῆς.

»Ὁ Σπυρίδων Τρικούπης ἀνὴρ παιδείας εὐρυτάτης καὶ γνώστης τῆς ἱστορίας, διεῖδεν, ἅμα πατήσας τὸ ἔδαφος τῆς Πατρίδος τὴν ἀνάγκην τοῦ συνδέσμου τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος μετὰ τῆς Εὐρώπης. Πρωτουργὸς τοῦ ἔργου τούτου διετέλεσεν ὁ μέγας πολίτης Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος· τούτου δὲ ὁ δεξιὸς βραχίων εἰς τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ἔργον ὑπῆρξεν ὁ Σπυρίδων Τρικούπης.

»Ὁ ἔνδοξος νεκρὸς, ὃν προπέμπομεν σήμερον, διεκρίθη ἀείποτε διὰ τὴν λατρείαν του πρὸς τὰς συνταγματικὰς ἐλευθερίας. Ἀνατραφεὶς ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ ἀγγλικοῦ πολιτεύματος, καὶ ἐν γένει τοῦ ἀγγλικοῦ βίου, ὑπῆρξε λάτρης τῆς σώφρονος ἐλευθερίας καὶ θαυμαστὴς τῶν ἀγγλικῶν ἐλευθεριῶν· κατέχων τὰ ὑψηλότατα ἀξιώματα τῆς πολιτείας ἐπὶ τῆς βασιλείας Ὄθωνος τοῦ Α΄. καὶ ἀπολαύων τῆς ἀγαθῆς τοῦ ἡγεμόνος ὑπολήψεως, πάντοτε προέτρεψε τὸν βασιλέα ἐκεῖνον εἰς τὴν παραχώρησιν ἐλευθεριῶν. Ἀνὴρ διακρινόμενος ἐπὶ συντηρητικῷ φρονήματι καὶ μετριοπαθείᾳ χαρακτῆρος ἐπίστευεν, ὅτι ἐλευθερία ἄνευ τάξεως καὶ τάξις ἄνευ ἐλευθερίας ἦσαν ἐπίσης κακά· δὲν ἠγάπα τὰς ἐπαναστάσεις καὶ ἐπεθύμει νὰ προλαμβάνῃ ταύτας. Κατὰ τὸ 1840 μετὰ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς ὁμοφώνως ἐνεργοῦντες παρὰ τῷ βασιλεῖ Ὄθωνι, κατώρθωσαν νὰ πείσωσιν αὐτὸν, ἵνα προβῇ εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ συνταγματικοῦ χάρτου Πεισθεὶς εἰς τοῦτο ὁ Ἡγεμὼν, ἐνετείλατο εἰς συναμφοτέρους, ἵνα ἀσχοληθῶσι περὶ τὴν σύνταξιν τοῦ συντάγματος, καὶ εἶχον προβῆ ἤδη εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν, ὅτε ὁ θάνατος τοῦ πατρός μου ἐπελθὼν διέκοψε τὸν καταρτισμὸν τοῦ ἔργου. Ὁ ἀείμνηστος Σπυρ. Τρικούπης ἐπὶ ὅλην δεκαετίαν ἀνεζήτει τὸ χειρόγραφον τοῦτο, ὅπερ δυστυχῶς ἀπωλέσθη εὑρισκόμενον ἐπὶ τοῦ γραφείου τοῦ πατρός μου. Εἶχε τοσαύτην ἀγάπην πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο, ὥστε ἡ ἀπώλεια αὐτοῦ τῷ ἐπροξένησε μεγίστην λύπην. Ἀναφέρω τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἵνα καταδείξω τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη τὴν πρὸς τὰς συνταγματικὰς ἐλευθερίας λατρείαν. Ῥήτωρ σπουδαιότατος ἐν τῇ γερουσίᾳ ὑπερεμάχησεν αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦ λόγου του προήσπισεν αὐτὰς προσβαλλομένας. Διατελῶν δὲ ἀπὸ τοῦ 1850 πρέσβυς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ, δὲν ἔπαυσε παροτρύνων καὶ νουθετῶν τὸν βασιλέα Ὄθωνα εἰς τὴν εἰλικρινῆ ἐφαρμογὴν τοῦ πολιτεύματος. Ἐπί-

στευεν ὁ ἐνδοξος ἀνὴρ, ὅτι ἡ νόθευσις τῶν θεσμῶν εἶναι ἰσχυρὰ ἐξώθησις πρὸς τὰς ἀνατροπὰς, ἃς ἀπεστρέφετο. Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κατὰ τὸ 1859, διατηρῶ τὰς περὶ ἐλευθερίας τῶν ἐκλογῶν ἐπιστολάς του ὡς μνημεῖον τοῦ πεφωτισμένου νοός του, τῆς πολυπειρίας καὶ ἀκραιφνοῦς ἀγάπης του πρὸς τὰς συνταγματικὰς ἐλευθερίας. Λαβὼν ὁ Σπυρίδων Τρικούπης μέρος εἰς τὴν Β'. ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, παρήτησεν ἔκτοτε τὸν πολυτάραχον πολιτικὸν βίον, καὶ ἀπεσύρθη εἰς τοὺς κόλπους πολυτίμου οἰκογενείας. Θεατὴς ἀπαθὴς τῶν γεγονότων κατεδείκνυε κρίσιν ἀξιοθαύμαστον περὶ αὐτῶν καὶ διετήρει ἀκμαίαν τὴν σοβαρὰν διάνοιαν αὐτοῦ. Πᾶς ὁ μετ' αὐτοῦ συνδιαλεγόμενος ἐθέλγετο βλέπων ὑπερογδοηκοντούτη γέροντα τηροῦντα ζωηρότητα εἰς τὸ βλέμμα του καὶ πλήρη τὴν διανοητικὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ. Ἐν ἠρεμίᾳ δὲ καὶ ἡσυχίᾳ, παρέδωκε χθὲς τὸ πνεῦμά του εἰς τὸν Πλάστην, ἀφεὶς μνήμην ἔνδοξον καὶ αἰώνιον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ διότι ὑπὲρ τὰ πεντήκοντα ἔτη ὑπηρέτησεν εὐκλεῶς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα καὶ συνέδεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεκὰ τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τῆς πατρίδος ἡμῶν καὶ μετὰ τῆς ἱστορίας τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων.»

Ἐν δὲ τῷ νεκροταφείῳ ὁ κύριος Ἀλ. Κουμουνδοῦρος προσεφώνησε τῷ νεκρῷ τὰ ἑπόμενα.

«Ἀποκαλύψατε τὴν κεφαλὴν, ἐνώπιον τοῦ μεγάλου νεκροῦ! Εἶναι ὁ νεκρὸς ἑνὸς τῶν ἱερῶν λειψάνων τῆς μεγάλης γενεᾶς τοῦ ἀγῶνος. Εὐλογήσατε τὴν ὁδὸν, ἡ ὁποία τὸν φέρει σήμερον, πρὸς τὴν χορείαν τῶν μεγάλων συναδέλφων του. Ὁποία ἀντίθεσις! Ἐδῶ, πλησίον τῶν Ἀθηνῶν, τῆς νῦν μικρολόγου ταύτης πόλεως τῶν ζώντων, ἐγείρεται ἡ νεκρόπολις τῶν μεγάλων νεκρῶν. Ἐδῶ ἀναμνήσεις μεγάλαι· ἐκεῖ ὑπολογισμοὶ ἐγωϊστικοί. Εἰρωνεία οἰκτρά! Ἀλλ' οἱ μεγάλοι ἄνδρες, οἱ ἔκτακτοι καιροὶ, εἴτε οἱ μὲν γεννῶσι τοὺς δὲ, εἴτε οὗτοι πλάττουσιν ἐκείνους, εἶναι φαινόμενα σπάνια, μετέωρα, τὰ ὁποῖα κατὰ διαστήματα ἀναφαίνονται εἰς τὸν ὁρίζοντα. Τοιαύτη εἶναι ἡ τύχη τῆς ἀνθρωπότητος.

»Ὁποία ἡ γενεὰ τοῦ ἀγῶνος! Χαρακτῆρες ἔξοχοι, ἀφοσίωσις ἀπόλυτος πρὸς τὸ καθῆκον. Καὶ ταῦτα εἶναι τὰ προσόντα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν. Ἐκτὸς τούτων, ἐν τοιαύταις ἐποχαῖς, ἔχομεν μεγάλους ἐγκληματίας. Ὁ Βασιγκτὼν ἦτο μέγας ἀνήρ· ὁ Ναπολέων μέγας ἐγκληματίας. Τὰ ἱστορικὰ συμβεβηκότα, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ μεγάλοι ἄνδρες δίδουσι τὸν ἴδιον αὐτῶν τύπον, ἀποτελοῦσι τὰς ἐποχὰς τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῆς προόδου τῶν λαῶν. Ἐκλείσθησαν καὶ ἐθαυμάσθησαν ἀληθῶς τὰ ἔνδοξα κατορθώματα τῶν ναυτικῶν μας, καθὼς καὶ ἡ ἀτρόμητος γενναιότης τῶν κατὰ ξηρὰν στρατιωτικῶν. Ἀλλ' ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα αἱ σφαγαὶ τῶν Ψαρῶν, αἱ καταστροφαὶ τῆς Χίου καὶ ἡ ἔνδοξος ἔξοδος τοῦ Μεσολογγίου. Ἡ ἀποθέωσις τοῦ καθήκοντος, ἀνυψωθεῖσα εἰς μαρτύριον, ἐξηγίασε τὴν ἰδέαν τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ἐπέβαλεν αὐτὴν εἰς τὸν κόσμον νικήτριαν. Τὰ συμβεβηκότα ἐκεῖνα, μόλις γνωσθέντα, ἐκλόνισαν ἐκ βάθρων τὴν συνείδησιν τῆς Εὐρώπης, καὶ τὴν ὑπεχρέωσαν ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ δίκαιόν μας. Ἡ ἰδέα ἐνίκησε τὴν ὕλην. Ὅταν ἄλλοτε, ἀναγινώσκων τὰ δημοσιευθέντα ἔγγραφα τῆς ἐπαναστάσεως, ἀπήντησα ἐπιστολήν τινα τοῦ ὑπουργείου τῶν οἰκονομικῶν πρὸς τὸ τῶν στρατιωτικῶν, δι' οὗ συνίστα τὴν φειδὼ τοῦ χάρτου, ἔμεινα ἐμβρόντητος. Μὴ γράφετε εἰς ὁλόκληρον φύλλον χάρτου, ἀλλ' εἰς τέταρτον, ἔλεγε τὸ ὑπουργεῖον ἐκεῖνο. Τὰ οἰκονομικά μας δὲν ἐπιτρέπουσι τὴν σπατάλην ταύτην. Ἔπρεπεν ἡ πεποίθησις νὰ ὑψοῦτο μέχρις ἐνθουσιασμοῦ, ἡ θυσία μέχρι μαρτυρίου, καὶ ἡ αὐταπάρνησις μέχρι τῆς ἐντελοῦς λήθης τῶν περὶ ἡμᾶς· διότι ἄλλως ἦτο ἀδύνατον οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι μὲ τοιαῦτα μέσα νὰ ἄρωσι πόλεμον κατὰ πανισχύρου αὐτοκρατορίας, καὶ νὰ τὴν νικήσωσιν.

»Ἐργάτης, καὶ μεταξὺ τῶν πρώτων, ἔργου τοιούτου ὑπῆρξε καὶ ὁ μακαρίτης Τρικούπης. Νέστωρ πολιτικὸς, δὲν ἀπέφυγε τοὺς κινδύνους, ὁσάκις τοιοῦτοι παρουσιάζοντο. Ῥήτωρ περιφανὴς, ἐπέβαλλε τὴν γνώμην του εἰς τὰ μεγάλα συμβούλια τῆς πατρίδος. Ἡ ἱερότης τῆς ὑποθέσεως, ἡ εἰλικρίνεια τῆς συνειδήσεως, τὸ ἄδολον τῆς ἐκφράσεως, ἰδοὺ τὰ ἀποκαθισθῶντα τὸν μέγαν ῥήτορα, μοὶ ἔλεγεν ὁ μακαρίτης. Καὶ

ἦτον ὁ τύπος τοῦ εἴδους τούτου τῆς ῥητορικῆς. Ὅταν τὰ ἔθνη ἐκπίπτωσιν, ὅταν οἱ λαοὶ διαφθείρωνται, ἀναφαίνεται τότε ἡ δημοκοπία, ἡ κολακία τῶν φαύλων παθῶν. Ἀλλ' ἡ πατρὶς, εἰς τὰς κρισίμους περιστάσεις, ἔχει ἀνάγκην πραγμάτων καὶ οὐχὶ κολακειῶν.

»Ἐπιφορτισμένος δὲν εἶμαι νὰ ἐκφωνήσω τὸν ἐπικήδειον τοῦ μακαρίτου, ἀνακοινῶ μόνον τὰς πεποιθήσεις μου, τὰς ὁποίας ἐσχημάτισα, ἀπὸ ἀμέσους ἐντυπώσεις. Καθ' ὅλον τὸν ἀγῶνα καὶ εἰς ὅλας τὰς κυβερνήσεις καθεῖξε τὰς ὑψηλοτέρας καὶ ἐντιμοτέρας τῆς πατρίδος θέσεις. Δὲν ἐγένετο γνωστὸς δι' αὐτῶν· τὸ ὄνομά του ἔκαμε γνωστὰς τὰς θέσεις, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα διεξῆγε μὲ τὴν χαρακτηρίζουσαν αὐτὸν φρόνησιν καὶ τιμιότητα. Ἐξήρχετο τῶν δημοσίων, ὅπως εἰσῆλθε, τιμώμενος καὶ ἄσπιλος, οὐχὶ διότι τότε ἡ συκοφαντία δὲν ἐχρησίμευεν, ὡς ὅπλον πολιτικῆς κερδοσκοπίας, ἀλλὰ διότι ὁ χαρακτήρ του ἦτον ἀνώτερος αὐτῆς. Οἱ ἄνθρωποι ἐπλάσθησαν διὰ τὰς θέσεις, ἔλεγεν. Ἡ ὑπηρεσία πρὸς τὴν πατρίδα ἐπιβάλλει καθήκοντα καὶ οὐχὶ δικαιώματα. Ἡ ἐξουσία δίδεται χάριν τῆς ὑπηρεσίας τῆς πατρίδος καὶ οὐχὶ χάριν τῆς ὠφελείας τοῦ ἀτόμου. Οὕτως ἐφρόνει.

»Τὸ ὄνομα Σπυρίδων Τρικούπης εἶναι συνώνυμον πρὸς μίαν ἀρχὴν, τὴν τῆς σώφρονος ἐλευθερίας. Δὲν ἔκλινε τὴν κεφαλὴν εἰς τὰ θωπεύματα, τὰ ἄνωθεν κατερχόμενα, μετὰ τιμῶν καὶ ἀπολαύσεων. Ὑπάρχουν ἄνωθεν πεποιθήσεις εἰλικρινεῖς ἀλλὰ πολλάκις πεπλανημέναι, ἀλλὰ καὶ πεποιθήσεις ἐγωϊστικαί. Ὑπάρχουν κάτωθεν ἀκραιφνῆ αἰσθήματα πατριωτισμοῦ, πνεύματα γοργὰ, σπεύδοντα, κατὰ τὴν πεποίθησίν των, νὰ ἐκριζώσωσι τὸ κακὸν, πρὶν ἢ ῥιζοβολήσῃ· ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ συνειδήσεις ἔνοχοι. Κατὰ τῶν ἐξεγέρσεων αὐτῶν ὁ Τρικούπης ἀντετάχθη μένων ἑδραῖος εἰς τὸ σημεῖόν του ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Τὴν αὐτὴν ἐπρέσβευεν ἀρχὴν, καὶ ἐν αὐτῇ πάντοτε παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Ὅτε ἐσχάτως τὸν ἐπεσκέφθην ἐν Αἰγίνῃ, ἐνθυμοῦμαι μετ' εὐχαριστήσεως τὰς στιγμὰς ἐκείνας. Ἡ μετὰ τοῦ μακαρίτου Τρικούπη συναναστροφὴ ἦτον εὐφροσύνος, πλήρης ἰδεῶν πρακτικῶν καὶ θεωρητικῶν. Μὲ καρδίαν ἀγαθὴν, μὲ ἔκφρασιν σαφῆ καὶ καθαρὰν, ἔτερπεν ὁμιλῶν. Μοὶ ἐλάλει πάντοτε περὶ καθήκοντος καὶ περὶ θυσιῶν· ἐφ' ὅσον δὲ ἐπροχώρει, ἐπὶ τοσοῦτον οἱ ὀφθαλμοί του ἐσπινθηροβόλουν, καὶ τὸ πρόσωπόν του ἐφαιδρύνετο. Ἀνεγνώριζέ τις τὸν ἄνδρα τοῦ 1821. Σπανίως ὡμίλει περὶ τιμῶν καὶ ἀπολαύσεων. Νέος Βροῦτος, μοὶ ἐφαίνετο κρατῶν τὸν πέλεκυν τῆς ἠθικῆς, ἵνα τὸν καταφέρῃ ἀμειλίκτως κατὰ τοῦ παραβάτου τοῦ ἠθικοῦ καθήκοντος. Τοιοῦτος ἦτο ὁ μακαρίτης Τρικούπης. Εὐδαίμων, κατὰ Σόλωνα, διότι ἔζησεν ἐναρέτως, ηὐτύχησε, πρὶν ἀποθάνῃ, νὰ ἴδῃ τὸν ἀγαπητόν του υἱὸν ὑγιᾶ καὶ διασωθέντα ἀπὸ τοῦ κινδύνου, δι' οὗ τὸ πολιτικὸν ἔγκλημα τὸν ἠπείλει, ἵνα μὴ καθέξῃ, πρὸς ζημίαν τοῦ ἔθνους, μίαν θέσιν ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ὑπὲρ ἧς καὶ ὁ μακαρίτης καὶ πᾶσα ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ τοσοῦτον ἐμόχθησαν.

»Γαῖαν ἔχοις ἐλαφρὰν, μεγάτιμε Τρικούπη!»

Ἰδοὺ καὶ ὁ τοῦ κυρίου Θεοδώρου Π. Δηληγιάννη ἐπιτάφιος.

«Πρὸ ἔτους συνεπληρώθη πεντηκονταετηρὶς ἀπὸ τοῦ ἐκπληκτικωτέρου τῶν κατ' αὐτὴν τελεσθέντων συμβεβηκότων, ἀπὸ τῆς ἐγέρσεως τῆς δούλης Ἑλλάδος πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἑαυτῆς αὐτονομίας. Πεντήκοντα ἔτη ἤρκεσαν ἵνα ἐξαντλήσωσι τὴν ἡρωΐδα γενεὰν τῶν χρόνων ἐκείνων, ἀφ' οὗ αἱ κακουχίαι καὶ αἱ στερήσεις τὸ πρῶτον, τῶν ἐλπίδων δὲ ἡ ἐλάττωσις κατόπιν καὶ ἐπὶ τέλους ἡ ἀπογοήτευσις κατηρείπωσαν αὐτήν. Ὀλίγα. ὀλίγιστα, διὰ δακτύλων μετρώμενα σώζονται ἔτι ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν τῆς γεννεᾶς ἐκείνης τὰ περιφανῆ λείψανα· ὁ δὲ Σπυρίδων Τρικούπης, τοῦ ὁποίου τὸν σεβαστὸν νεκρὸν ἀποτίθεμεν σήμερον ἐπὶ τῆς παριλισσείου ταύτης δειράδος, εὐαρίθμους ἀφίνει μεθ' ἑαυτὸν τοὺς ἐπιζῶντας ἑταίρους.

»Ἐκπληκτικώτατον ὠνόμασα συμβεβηκὸς τῆς παρελθούσης πεντηκονταετηρίδος τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Ἀπεκήρυσσον καὶ κατέκρινον αὐτὴν οἱ ἰσχυροὶ τοῦ κόσμου, κατεδίκαζεν αὐτὴν ἡ ἐπίσημος Ἐκκλησία, ἀπέτρεπεν ἀπὸ ταύτης ὁ ὄγκος τοῦ κατακτητοῦ καὶ ἀπεθάῤῥυνον ἡ ἀσθένεια καὶ τὸ

ἄμαχον καὶ τὸ εὐάριθμον τοῦ δούλου λαοῦ· καὶ ὅμως ἤρξατο καὶ ἐτελέσθη. Ἀλλὰ πῶς νὰ ὀνομάσω τὸ ἔργον τοῦ καταρτισμοῦ τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος; Χώρα ἐρημωθεῖσα καὶ μόλις πληθυσμόν τινα ἀπαιδεύτων κατοίκων διασώσασα, καὶ τούτων κεκτημένων τὴν συνείδησιν τῶν θυσιῶν, εἰς τὰς ὁποίας κατὰ τὸν ἐνναετῆ ἀγῶνα ὑπεβλήθησαν, καὶ τὰς ἕξεις, μὲ τὰς ὁποίας ὁ ἀγὼν οὗτος περιέβαλεν αὐτούς· ἡ χώρα αὕτη ἔπρεπε νὰ καταρτισθῇ πολιτεία, καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ ἔπρεπε νὰ ἀναγραφῇ, ὡς πρώτιστος θεσμὸς, ἡ ἰσότης τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων. Ἂν τὸ συμβεβηκὸς ἐκεῖνο ἦτο ἐκπληκτικώτατον, τὸ ἔργον ὅμως τοῦ καταρτισμοῦ τῆς ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος ἦτο δυσχερέστατον.

»Ὁ Σπυρίδων Τρικούπης διετέλεσε καὶ σταθερὸς καὶ πιστὸς ἐργάτης ἑκατέρου τῶν μεγάλων τούτων ἔργων. Ἂν δὲν ὑπῆρξε κρατερὸς μαχητὴς, ὑπηρέτησεν ὅμως τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα διὰ τῆς διανοίας του καὶ ἐν ταῖς τοπικαῖς καὶ ἐν ταῖς γενικαῖς συνελεύσεσι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ γενικῇ διοικήσει· ὁ δὲ πατριωτισμὸς καὶ ἡ ἱκανότης αὐτοῦ ἀνέδειξαν αὐτὸν ἐπιφανῆ λειτουργὸν τῆς καταρτιζομένης πατρίδος.

»Διετέλεσεν ὁ Σπυρίδων Τρικούπης ὁ πρῶτος ἐπὶ τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου πρωθυπουργὸς ὑπὸ τὸν τίτλον Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας. Καὶ ὅταν ἡ δημοσία διοίκησις διηρέθη κανονικώτερον καὶ συνεστάθη πρώτην φορὰν ὑπουργεῖον ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, αὐτὸς πρῶτος ἐγένετο ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, κληθεὶς νὰ συνδέσῃ τὰς μετὰ τοῦ ὑπολοίπου κόσμου σχέσεις τῆς καταρτιζομένης Ἑλλάδος. Καὶ ὅταν ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τοῦ τόπου, αὐτὸς αὖθις ἐγένετο ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς, ἀναλαβὼν καὶ ἐκπληρώσας τὸ δυσχερέστατον ἔργον τῶν πρὸς ἐκλογὴν τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς Ἑλλάδος συνεννοήσεων μετὰ τῆς Εὐρώπης, καὶ τῶν πρὸς κάθοδον τῆς πρώτης βασιλείας καὶ ἀποκατάστασιν αὐτῆς ἐν τῇ πατρίδι προπαρασκευῶν. Καὶ ὅταν ἡ βασιλεία ἐκείνη ἀποκατέστη ἐν Ἑλλάδι, αὐτὸς πρῶτος ἐγένετο ὁ πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν αὐτοῦ. Καὶ ὅταν τὸ πρῶτον κατεστάθησαν ἐπὶ τῆς δυναστείας ἐκείνης οἱ συνταγματικοὶ θεσμοὶ, ὁ Τρικούπης ἐκλήθη πρῶτος ὡς ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ συνταγματικοῦ βασιλείου. Καὶ ὅταν τὸ συσταθὲν βασίλειον ἔμελλε νὰ ἀντιπροσωπευθῇ διὰ πρώτην φορὰν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, αὐτὸς πρῶτος ἐγένετο ὁ πρέσβυς αὐτοῦ, ἀποσταλεὶς εἰς Λονδῖνον.

»Περίεργος σύμπτωσις! Ὅσάκις ἡ Ἑλλὰς ὤφειλε νὰ συγκοινωνήσῃ μετὰ τῆς Εὐρώπης, ἔκαμε πάντοτε χρῆσιν τῆς γραφῖδος τοῦ νεκροῦ τούτου· ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀγωνιζομένη ἔμελλε νὰ ἐκπληρώσῃ ἐπὶ τοῦ νεκροῦ περιφανοῦς φιλέλληνος καθῆκον εὐγνωμοσύνης, εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη προσέφυγε, καὶ διὰ ταύτης ἐλάλησε. Κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1824 ἐκηδεύετο ἐν Μεσολογγίῳ ὁ νεκρὸς διασήμου ποιητοῦ. Τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐλάμπρυναν εἰς τὰ ὄμματα τῆς ἀμβλυωπούσης τότε δύσεως τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, ἥτις διὰ τῶν ἰδίων συμφορῶν ἀπεκάλυψε τὴν τέως κεκαλυμμένην δόξαν τοῦ ἀθανάτου ποιητοῦ. Ἐπὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ Λόρδου Βύρωνος ὤφειλεν ἡ Ἑλλὰς νὰ λαλήσῃ πρὸς τὴν δύσιν, διὰ τῆς γλώσσης δὲ τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη διελάλησε τὴν εὐγνωμοσύνην της εἰς τὸν ὑμνητὴν τῶν συμφορῶν της, καὶ δι' αὐτῆς διετράνωσεν εἰς τὸν κόσμον τὴν ἱερότητα τοῦ ἀγῶνός της.

»Ὁ Σπυρίδων Τρικούπης εἶχε προορισθῆ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρώτη γέφυρα, δι' ἧς ἡ Ἑλλὰς καὶ ἀγωνιζομένη καὶ ἐλευθερωθεῖσα, καὶ βασιλευομένη καὶ συνταγματισθεῖσα συνεκοινώνησε μετὰ τοῦ ὑπολοίπου κόσμου. Τρὶς διετέλεσε πρέσβυς αὐτῆς ἐν Λονδίνῳ καὶ ἅπαξ ἐν Παρισίοις, δέκα καὶ ἑπτὰ ἔτη ἀντιπροσωπεύσας τὴν πατρίδα ἡμῶν ἐν ταῖς μητροπόλεσιν ἐκείναις τῆς Εὐρώπης.

»Εἶπον, ὅτι ὁ Τρικούπης διετέλεσε καὶ σταθερὸς καὶ πιστὸς ὑπηρέτης ἑκατέρου τῶν δύω ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν τελεσθέντων μεγάλων ἔργων. Καὶ ἀληθῶς· καὶ καθ' ὃν χρόνον ἡ Ἑλλὰς ἠγωνίζετο τὸν μέγα ἀγῶνα, καὶ καθ' ὃν χρόνον ἐπὶ τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου ἀφωπλίζετο ἵνα καταρτισθῇ πολιτεία, καὶ ὅταν κατεστάθη βασιλεία ἑλ-

ληνικὴ, καὶ ὅταν συνετάχθη συνταγματικῶς, ὁ δημόσιος βίος τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη παριστᾶ αὐτὸν πιστὸν ἐργάτην τῶν κοινῶν.

»Κατὰ τὰ 1828 πρὸς τὰ 1829 ὁ ἀείμνηστος Κυβερνήτης ἀπεφάσισε νὰ δημοσιεύσῃ ἄνευ τῆς συμπράξεως τοῦ Πανελληνίου τὸ περὶ ἐκλογῆς τῶν πληρεξουσίων τῆς Δ΄. ἐν Ἄργει Ἐθνικῆς Συνελεύσεως νομοσχέδιον, ἀναιρῶν οὕτω τὰς διατάξεις τοῦ περὶ συστάσεως τοῦ Πανελληνίου καταστατικοῦ νόμου· ἀλλ' ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, γενικὸς γραμματεὺς τυγχάνων τῆς ἐπικρατείας, ἀντέστη εἰς τὴν ἔκνομον ταύτην πρᾶξιν, καὶ μὴ εἰσακουσθεὶς ἠρνήθη νὰ προσυπογράψῃ ἐν αὐτῇ. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ὁ Κυβερνήτης, κατορθώσας νὰ λάβῃ τὴν ψῆφον τοῦ Πανελληνίου διὰ τῆς προσθήκης μελῶν τινων εἰς τὸ σῶμα ἐκεῖνο ἐπὶ τοῦ ἐκλογικοῦ ἐκείνου νόμου, ἐδημοσίευσεν αὐτὸν, καὶ δι' αὐτοῦ κατέστησε δυνατὴν τὴν κατὰ τὰς ἐκλογὰς ἐκείνας ἐπέμβασιν τῶν ὀργάνων τῆς πολιτείας. Αἱ οὕτως ἐνεργηθεῖσαι ἐκλογαὶ ἀνέδειξαν ἀντιπροσώπους εἰς τὴν ἐν Ἄργει Δ΄ Συνέλευσιν ὑπὸ ὅρους, ἀναιροῦντας τὴν πλήρει ἑαυτῶν ἐντολὴν, ἐκ τῆς ἐκλογῆς δὲ τοῦ Μεσολογγίου ἀνεδείχθη καὶ ὁ Σπυρ. Τρικούπης ὡς ἀντιπρόσωπος· ἀλλὰ καίτοι τυγχάνων ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν παρῃτήθη τῆς τοιαύτης ἀντιπροσωπείας, στιγματίσας τὴν κατὰ τὰς ἐκλογὰς ἐπέμβασιν τῆς κυβερνήσεως ἐκείνης...

»Τὴν πολιτείαν τοῦ Τρικούπη ἐχαρακτήριζεν ἰσχυρὰ κρίσις. Δὲν ἦτον ὁρμητικὸς οὐδὲ περιελισσόμενος, ἀλλ' ἦτο πρᾷος καὶ κριτικώτατος. Ἐγὼ αὐτὸς κατὰ τὸ 1863, ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τυγχάνων, ἐχειραγωγήθην ὑπὸ τῆς κρίσεως αὐτοῦ ἐπὶ δυσχεριῶν, τὰς ὁποίας παρεῖχον αἱ περὶ ἀποδοχῆς ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Γουλλιέλμου τοῦ Ἑλληνικοῦ στέματος γιγνόμεναι διαπραγματεύσεις. Δὲν ἐλάλει πολλὰ, οὐδὲ περιεκάλυπτε τὰς γνώμας του, ἀλλὰ διὰ βροντώδους φωνῆς ἀπήγγελλεν εὐκρινεῖς γνώμας καὶ σαφεῖς ἐννοίας. Δὲν ἀπέκρυπτε ποτὲ οὐδ' ὡς ἰδιώτης οὐδ' ὡς κυβερνήτης τὴν ἀλήθειαν, καὶ κυβερνῶν πολλάκις ἐκρίθη ἕνεκα τούτου ἀδυσώπητος καὶ τραχύς. Ἐὰν ὁ κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους πεντηκονταέτης βίος τῆς Ἑλλάδος παρεῖχεν εἰς ἀόμματον ποιητὴν ὕλην πρὸς συγγραφὴν νέας Ἰλιάδος, ἐκ τῶν τὰ κοινὰ διαπραξάντων ἡρώων ὁ Σπυρίδων Τρικούπης ἔμελλε νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ἐποποιΐαν ταύτην ὡς ὁ Αἴας τοῦ Τελαμῶνος.

»Ὁ Σπυρίδων Τρικούπης ἀπεσύρθη τοῦ διασήμου βίου μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐργασιῶν τῆς τελευταίας ἐθνικῆς Συνελεύσεως. Κατὰ τὸ πολίτευμα τῆς πατρίδως ἡμῶν, οὐδεμία ὑπάρχει ἀνάγκη τῆς μακρᾶς πείρας καὶ τῶν φώτων τῶν πολλὰς δεκάδας ἐνιαυτῶν τὰ κοινὰ διαπραξάντων· τὸ δὲ γῆρας καταδικάζεται εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον. Ἡ ἰσότης τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεων μετετράπη εἰς δημοκρατικὴν ἐξίσωσιν τῆς διανοίας, πάντες δὲ ἐξ ἴσου ἐπιτήδειοι πρὸς διάταξιν τῶν πολιτειακῶν πραγμάτων, ὅπως κληθῶσιν ἐπ' αὐτὴν, ὀφείλουσι νὰ παρασταθῶσι πρὸ τῶν ἐκλογέων τῶν καὶ νὰ συναλλαγῶσι μετ' αὐτῶν κατὰ τὴν δημοσιολογικὴν ῥῆσιν αὐθεντικοῦ κειμένου. Ὁ Σπυρίδων Τρικούπης ὑπέκυψεν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ πολιτεύματος ἀπαγγελθεῖσαν ταύτην καταδίκην, ἀποσυρθεὶς εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον· ἀφῆκε δὲ ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους ἵνα πλανώμενοι ὑπὸ τῶν παραπλησίων ἑκάστοτε ῥήσεων παριστάμεθα πρὸ τῶν ἐκλογέων καὶ συναλλασσώμεθα μετ' αὐτῶν.

»Ἐὰν ὁ Σπυρίδων Τρικούπης ἀποθνήσκων ἐκαλεῖτο νὰ ἀπαγγείλῃ συμβουλήν τινα ἢ παραγγελίαν πρὸς ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους, ἤθελεν εἰπεῖ αὐτὰς ἐκείνας τὰς λέξεις, τὰς ὁποίας ὁ Ἅγιος Λουδοβῖκος ἀποθνήσκων εἶπε πρὸς τὸν μέλλοντα ν' ἀναλάβῃ τὴν κυβέρνησιν τῆς Γαλλίας υἱόν του Φίλιππον. «Que rien ne puisse jamais vous écarter du sentier de la verité et de la droiture. Μηδὲν ἀπομακρυνάτω ὑμᾶς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς εὐθύτητος». Ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀνδρὸς τοιαύτην ὑπαγόρευεν αὐτῷ τελευταίαν πρὸς ἡμᾶς παραγγελίαν. Ἤθελον ἴσως μειδιάσει πολλοὶ ἐξ ἡμῶν, τῶν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐπὶ τὰ κοινὰ καλουμένων, διὰ τὴν ἁπλότητα τοῦ ἀνδρός· ἀλλ' ἤθελον μειδιάσει μόνοι οἱ ἀγνοοῦντες τὴν ἱστορίαν, ἥτις διδάσκει, ὅτι αἱ πολιτεῖαι ἄγονται εἰς τὸ βάραθρον, ὅταν οἱ κυβερνῶντες αὐτὰς ἀντικαθιστῶσι τὴν

ἀλήθειαν διὰ τοῦ ψεύδους καὶ τὴν εὐθύτητα διὰ τῆς πλάνης καὶ τῶν διαστοφῶν.»

ΤΟ ΛΕΥΚΟΝ ΡΟΔΟΝ

ΤΩΝ

ΚΕΡΜΑΔΕΚ.

〰

Ἤμην νεωτάτη ἔτι ὅτε μετῴκησα ἐκ τῆς Βανδέας εἰς Παρισίους, ἀλλὰ κάλλιστα ἐνθυμοῦμαι πρεσβύτην ὑψηλὸν οἰκοῦντα ἐν μεμονωμένῳ τινὶ οἰκίσκῳ παρὰ τὰς ὄχθας τῆς Σάβρης, τὸν ὁποῖον ἠγάπων νὰ ἐπισκέπτωμαι μετὰ τοῦ πατρός μου.

Ἦτο ἀνὴρ ὑψηλοῦ ἀναστήματος, μετὰ μορφῆς ἐμφαινούσης εἰλικρίνειαν καὶ χαρακτῆρα ἐνεργητικόν· ἦτο εὔρωστος ἔτι, εἰ καὶ λευκὸς τὴν κεφαλὴν καὶ μονόχειρ, ἡ δὲ συμπεριφορὰ αὐτοῦ ἐδείκνυεν ἄνδρα ἀνωτέρας κοινωνικῆς καταστάσεως. Ἐκτὸς τοῦ πατρός μου, τοῦ ἐφημερίου τοῦ πλησίον χωρίου καὶ τοῦ φίλου του θηροφύλακος οὐδένα ἄλλον ἔβλεπε. Παράδοξοι φῆμαι διέτρεχον περὶ αὐτοῦ μεταξὺ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου· διϊσχυρίζοντο ὅτι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας δὲν ἐξήρχετο τοῦ οἰκίσκου του, καὶ ὅτι ἐπλανᾶτο τὴν νύκτα εἰς τὰς πεδιάδας. Καὶ οἱ μὲν ὑπέθετον αὐτὸν παλίμπαιδα, οἱ δὲ παράφρονα· τὰ δὲ παιδία ἐτρέποντο εἰς φυγὴν συναντῶντα αὐτόν, τόσον ἡ ἡ σκυθρωπὴ αὐτοῦ μορφὴ τοῖς ἐφαίνετο αἰδέσιμος καὶ σκαιά.

Ὁ πρεσβύτης, ἀναίσθητος πρὸς ὅ,τι περὶ αὐτὸν συνέβαινεν, ἐφαίνετο εὐχαριστούμενος μάλιστα ἐκ τῆς γενικῆς ταύτης πρὸς αὐτὸν ἀποφυγῆς· ἡ μόνωσις ἦτο πᾶσα αὐτοῦ ἡ φιλοδοξία. Τὰς κυριακὰς μετέβαινεν ἅμα τῇ αὐγῇ εἰς τὸ χωρίον καὶ ἤκουε τὴν λειτουργείαν, καθ' ὅλην δὲ τὴν ἄλλην ἑβδομάδα διέτριβεν ἐν τῷ οἰκίσκῳ του.

Τοῦτο μόνον περὶ τοῦ Ἀντωνίου, οὕτω ἐκαλεῖτο, ἐγίνωσκον· ὅτι εἶχεν ὑπηρετήσει ἄλλοτε τοὺς δεσπότας τοῦ τόπου, καὶ ὅτι ἐγένετο σκαιὸς οὕτω καὶ σιγηλὸς ἐκ τοῦ τραγικοῦ τέλους τῶν κυρίων του, τοὺς ὁποίους ἠγάπα θερμότατα.

Ἤμην μόλις ἑνδεκαέτις ὅτε μοὶ ἀφηγήθησαν ταῦτα, ἀλλ' ἐχαράχθησαν βαθύτατα ἐν τῇ νεαρᾷ φαντασίᾳ μου. Εἰ καὶ παιδίον ἔτι, ἐννόουν ὅμως ὅτι ὁ Ἀντώνιος εἶχε διέλθει εὐτυχεστέρας ἡμέρας, καὶ ὅτι μεγάλαι λύπαι ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἀπομονωθῇ οὕτω. Ὁ Ἀντώνιος μὲ ἠγάπα πολὺ καὶ προσεπάθει νὰ μοὶ δεικνύεται φαιδρὸς ὅτε τὸν ἐπισκεπτόμην, ἀλλὰ καὶ τὸ μειδίαμά του αὐτὸ εἶχέ τι τὸ βαρὺ καὶ τεθλιμμένον. Τούτου ἕνεκα μοὶ ἐνέπνεε βαθὺν σεβασμὸν ἀλλὰ καὶ περιέργειαν μεγάλην· ἀμφότερα δὲ τὰ συναισθήματά μου ταῦτα ηὔξανεν ἡ προσηνεστάτη πρὸς αὐτὸν συμπεριφορὰ τοῦ πατρός μου, ὅστις, εἰ καὶ ἀγαθὸς πρὸς πάντας τοὺς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ του, ἦτο ἐν τούτοις ψυχρὸς καὶ μεμετρημένος.

Μίαν ἡμέραν ὁ πατήρ μου ἀνεχώρησε δι' ὑποθέσεις αἰφνιδίως καὶ μὲ ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν γηραιὸν αὐτοῦ φίλον. Ἡ οἰκία τοῦ Ἀντωνίου συνίστατο ἐκ δύω μόνων δωματίων, ἀλλὰ συνήθως μόνον εἰς τὸ πρῶτον εἰσερχόμεθα. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀγνοῶ διὰ τίνα αἰτίαν, ὁ Ἀντώνιος μὲ ἀφῆκε μόνην καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἄλλο δωμάτιον, εἰς ὃ ὑπεισῆλθον καὶ ἐγὼ ἀμέσως λάθρα.

Ἓν μόνον παράθυρον ἐφώτιζε τὸ στενὸν τοῦτο καὶ χαμηλὸν δωμάτιον, ἐν ᾧ μία κλίνη, καθίσματα τινὰ καὶ μία ἐκ ξύλου κοινοῦ τράπεζα συνίστων πᾶσαν τὴν συσκευήν. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐκρέματο ζεῦγος πιστολίων, ξίφος καὶ δύω κυνηγετικὰ ὅπλα, ἅτινα ἐπέσυρον τὴν προσοχήν μου.

Τὸ ἓν τῶν ὅπλων τούτων, πολὺ τοῦ ἑτέρου μικρότερον, μόνον εἰς γυναῖκα ἢ παιδίον εἶχε βεβαίως χρησιμεύσει. Τὸ πολυτελὲς τοῦτο ὅπλον ἦτο κεκοσμημένον γλυφαῖς καὶ λίθοις, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ἐφαίνοντο ὡραιότατα σήματα φέροντα στέμμα κόμητος· τὸ αὐτὸ δὲ οἰκόσημον ὑπῆρχε καὶ ἐπὶ τοῦ σφαιρώματος τῆς λαβίδος τοῦ ξίφους, ἥτις ἦτο ἐκ χρυσοῦ ἐσμιλευμένου.

Μοὶ ἐφάνη παραδοξότατον ὅτι τόσον ὡραῖα ὅπλα ἀνῆκον εἰς τὸν Ἀντώνιον, καὶ ἐν ᾧ αὐτὸς ἦτο ἀπησχολημένος εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ δωματίου καὶ δὲν προσεῖχεν εἰς ἐμὲ, ἠσθάνθην ζωηρὰν ἐπιθυμίαν νὰ ἀποθαυμάσω ἐκ τοῦ πλησίον τὸ μικρὸν ὅπλον, ὅπερ ἦτο ἰδιαιτέρως τὸ ἀντικείμενον τοῦ

θαυμασμοῦ μου, καὶ ἀνέβην ἐπί τινος ἕδρας. Ἀλλὰ τότε ἄλλο τι ἐπέσυρε τὴν προσοχήν μου.

Ὑπεράνω τῶν ὅπλων, ἐντὸς δοχείου κεκαλυμμένου, ὑπῆρχεν ἓν μόνον ἄνθος λευκόν· ἦτο ῥόδον τεχνιτὸν, ὕπωχρον, συντεθλιμμένον, καὶ τὰ φύλλα αὐτοῦ κατάσικτα ἐκ κηλίδων ἐρυθρῶν.

Ἐξεπλάγην ἐπὶ τῇ ἀξίᾳ ἣν ὁ Ἀντώνιος ἔδιδεν εἰς τὸ ἄνθος τοῦτο. Ἡ παιδικὴ ἡλικία δὲν ἐννοεῖ ὁποίαν ἀξίαν δύνανται νὰ ἔχωσι μικρά τινα πράγματα ἀναμιμνήσκοντα περιστάσεις τινὰς τῆς ζωῆς· δὲν γνωρίζει οὔτε τὰς λύπας τοῦ παρελθόντος, οὐδὲ τὰς θλίψεις ἃς ἐπιφυλάττει ἴσως αὐτῇ τὸ μέλλον. Διὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην, ἓν μόνον ὑπάρχει: τὸ ἐνεστὸς, ὅλον μεστὸν εὐτυχίας καὶ ἄνευ φροντίδων. Πῶς δύναται λοιπὸν νὰ ἐννοήσῃ τὴν λατρείαν τῶν ἀναμνήσεων;

— Κύριε Ἀντώνιε, εἶπον αὐτῷ, διατί φυλάττεις τόσον ἐπιμελῶς τὸ ἄσχημον αὐτὸ ἄνθος;

Συνάμα προσεπάθησα νὰ φθάσω τὸ μικρὸν ὅπλον καὶ παρ' ὀλίγον νὰ πέσω ἐκ τῆς ἕδρας ἂν μὴ ὁ Ἀντώνιος δὲν ἐπρόφθανεν ἐν καιρῷ. Οὐδέποτε μοὶ ἠρνεῖτο ὅτι τῷ ἐζήτουν, ἀλλ' ἐν τούτοις ἤδη μὲ ἤγαγεν ἔξω τοῦ δωματίου καὶ μὲ εἶπεν αὐστηρῶς ὅτι κακῶς ἔπραξα ἐγγίζουσα τὸ μικρὸν ἐκεῖνο ὅπλον, ὅπερ οὐδεὶς πλέον μετεχειρίζετο, οὐδὲ αὐτὸς οὗτος.

— Διατί δὲν μεταχειρίζεσθε αὐτό; Εἶναι τόσον ὡραῖον· μήπως σᾶς ἀπηγόρευσαν νὰ τὸ ἐγγίζετε; εἰπέτε μοι ποῖος σᾶς τὸ ἔδωκεν;

— Ἡ ἱστορία του εἶναι πολὺ μακρὰ διὰ παιδίον τῆς ἡλικίας σου. Τὰ ὅπλα ταῦτα, καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὀνομάζεις «ἄσχημον ἄνθος» εἶναι ἡ πολυτιμοτέρα κληρονομία μου. Εἶναι τὰ μόνα πράγματα ἅτινα μοὶ ἀπομένουσιν ἐξ ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἠγάπησα!

Λέγων ταῦτα ὁ Ἀντώνιος τόσον ἐγένετο σκυθρωπὸς, ὥστε μετεμελήθην ἀληθῶς ὅτι τὸν ἠρώτησα.

— Σᾶς ἐλύπησα, εἶπον αὐτῷ, συγγνώμην. Εἰς τὸ ἑξῆς θα εἶμαι φρόνιμος καὶ δὲν θὰ σᾶς ἐρωτήσω πλέον περὶ τοῦ μικροῦ ὅπλου· δὲν ἤξευρα ὅτι τοῦτο ἠδύνατο νὰ σᾶς λυπήσῃ.

Ὁ γέρων μὲ ἠσπάσθη καὶ μὲ ὑπεσχέθη, ὡς ἀμοιβὴν τῆς ὑποταγῆς μου, νὰ μοὶ διηγηθῇ τὴν ἱστορίαν τῶν ὅπλων τούτων ὅτε ἤθελον γίνει ἀρκετὰ μεγάλη ὥστε νὰ δύναμαι νὰ τὴν ἐννοήσω.

Τὸν προσεχῆ χειμῶνα, ὁ πατήρ μου ἐγκατεστάθη ἐν Παρισίοις, ἐγὼ δὲ εἰσῆλθον εἰς ἐκπαιδευτήριον, καὶ μετ' ὀλίγον ἐλησμόνησα καὶ τὸν Ἀντώνιον, καὶ τὸν οἰκίσκον του, καὶ τὰς ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τῆς Σέβρης παιδιᾶς μου.

Ἐξ ἔτη μετὰ ταῦτα, λυπηραὶ περιστάσεις μὲ ἐπανέφερον εἰς Βανδέαν. Ἀπώλεσα τὸν πατέρα μου, καὶ μετέβην νὰ διέλθω τὰς διακοπὰς παρά τινι θείᾳ μου.

Τότε λοιπὸν, ἐπανιδοῦσα τοὺς τόπους αὐτοὺς ὅπου ἡ παιδική μου διέῤῥευσεν ἡλικία, ἀνεμνήσθην τοῦ Ἀντωνίου καὶ ἠθέλησα νὰ ἐπανίδω τὸν καλὸν γέροντα τὸν ὁποῖον ὁ πατήρ μου τόσον εἶχεν ἀγαπήσει.

Ὁ Ἀντώνιος ὤφειλε νὰ ἦναι τότε ὀγδοήκοντα ἐτῶν· ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἐσυλλογίσθην ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ τὸν ἐπανεύρω, καὶ ἐλυπήθην πολὺ μαθοῦσα ὅτι καὶ οὗτος εἶχεν ὁμοίως ἀποθάνει.

Τὴν εἴδησιν ταύτην ἔμαθον παρὰ τοῦ φίλου του θηροφύλακος, εἰς ὃν εἶχε κληροδοτήσει τὸν οἰκίσκον του. Ὁ οἰκίσκος εἶχεν ἐπιδιορθωθῆ ἐξωτερικῶς, ἀλλ' ἐσωτερικῶς οὐδεμίαν εἶχεν ὑποστῆ μεταβολήν.

Τὰ ἔπιπλα ἦσαν τὰ αὐτὰ καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀκόμη θέσεως εὑρίσκοντο ὅπου καὶ ἄλλοτε· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ τοίχου μόνον τὸ ὅπλον τοῦ Ἀντωνίου ἐκρέματο, τὸ δὲ μικρὸν ὅπλον, τὸ ξίφος καὶ τὸ ἄνθος δὲν ὑπῆρχον πλέον.

Ὁ θηροφύλαξ εἶχε γνωρίσει τὸν πατέρα μου καὶ ἐμὲ παιδίον ἔτι. Μὲ εἶπε πόσον ὁ Ἀντώνιος μὲ ἠγάπα καὶ ὅτι πολὺ ἐλυπήθη ὅτι δὲν μᾶς εἶδε πρὶν ἀποθάνῃ. Ὡμιλήσαμεν μετὰ τοῦ θηροφύλακος περὶ τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ἄφροντις ἐγὼ περὶ τῶν δυςυχημάτων τοῦ βίου, ἠρχόμην καὶ ἔπαιζον εἰς τὸν λειμῶνα, τῷ διηγήθην τὴν περιέργειαν ἣν μοὶ ἐπροξένει ὁ Ἀντώνιος, καὶ τῷ ἐξέφρασα τὴν λύπην ἣν ἠσθανόμην μὴ δυνηθεῖσα νὰ ἀκούσω τὴν ἱστορίαν, ἣν μοὶ εἶχεν ὑποσχεθῆ νὰ μὴ διηγηθῇ ὁ γέρων ἡμῶν φίλος. Ὁ Ἰωάννης, οὕτω ἐκαλεῖτο ὁ θηροφύλαξ, ὑπῆρξεν ὁ ἔμπιστος τοῦ Ἀντωνίου φίλος· ἐγί-

νωσκεν ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν, καὶ μὲ εἶπεν ὅτι ἦτο πρόθυμος νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Ἀντωνίου, διηγούμενός μοι τὴν ἱστορίαν του.

Ἐδέχθην μετ' εὐγνωμοσύνης τὴν πρότασιν ταύτην, καὶ ἐκαθήσαμεν ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἐδωλίου ὅπου, τόσον συχνὰ, ὁ πατήρ μου καὶ ὁ Ἀντώνιος συνδιελέγοντο βλέποντες ἐμὲ παίζουσαν. Ὁ φύλαξ διέμεινεν ἐπὶ μικρὸν σιωπῶν καὶ οἱονεὶ ἀναμιμνησκόμενος, εἶτα δὲ ἤρξατο τὴν διήγησιν, ἣν θέλω προσπαθήσει νὰ ὑποτυπώσω ἐνταῦθα.

I

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὑπερκειμένου τῆς πεδιάδος ταύτης ὄρους, ἐγείρετο πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, εὐρὺ οἰκοδόμημα τοῦ ὁποίου οἱ ὑψηλοὶ ὀδοντωτοὶ πύργοι καὶ τὰ πλατέα τείχη, μελανὰ ὑπὸ τῶν αἰώνων, ἐμαρτύρουν τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν καταγωγήν. Πρὸ αἰώνων ἀληθῶς τὸ φρούριον τοῦ Κερμαδὲκ ἀντεῖχεν εἰς τὴν φθορὰν τοῦ χρόνου· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχε πάθει σπουδαίαν φθοράν.

Ἡ πτέρυξ τοῦ οἰκοδομήματος, ἡ μᾶλλον ἐκτεθειμένη εἰς τὰς δυσκρασίας τῶν ὡρῶν ἦτο ἑτοιμόρροπος, καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ τὸ ἐγκαταλίπωσι, διότι οἱ κύριοι αὐτοῦ ἀντὶ νὰ τὸ ἀνοικοδομήσωσιν, τοὐναντίον ἐσεμνύνοντο ἐπὶ τῇ ἐρειπιώσει αὐτοῦ. Ἡ οἰκοδόμησις τοῦ φρουρίου ἀνήρχετο εἰς αὐτὴν τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς ἐμφανίσεως τῆς εὐγενοῦς οἰκογενείας τῶν Κερμαδὲκ, καὶ ὡς αἱ περγαμιναὶ αὐτῶν καὶ τὰ οἰκόσημα, οὕτω καὶ τὰ καταρρέοντα ταῦτα προαιώνια τείχη ἐμαρτύρουν τὴν ἀρχαιότητα αὐτῆς.

Ἡ ὑπερήφανος αὕτη ἀδυναμία ἦτο λάθος; τοῦτο δὲν τολμῶ νὰ εἴπω σήμερον ὅτε ἄλλη τις χεὶρ ἢ ἡ τοῦ χρόνου ἠφάνισε πρόρριζα τὰ ἔνδοξα ταῦτα τοῦ παρελθόντος μνημεῖα.

Κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν, συνέβαινεν εἰς τοὺς δεσπότας τοῦ Κερμαδὲκ ὅ,τι καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν κατοικίαν. Πλούσιοι καὶ ἰσχυροὶ ἄλλοτε, εἶχον καθέξει ἐν τῇ αὐλῇ ἐπισήμους θέσεις· τελευταῖον εἶχον ἀπωλέσει μέγα μέρος τοῦ πλούτου αὐτῶν καὶ ἔζων μακρὰν τοῦ κόσμου, λησμονημένοι, σχεδὸν ἄγνωστοι. Πάντες ὑπῆρξαν πολεμισταὶ γενναῖοι καὶ ὑπηρέται ἀφοσιωμένοι τῆς Βασιλείας, καὶ οἱ τελευταῖοι δὲ ἔτι τῆς οἰκογενείας ταύτης βλαστοὶ εἶχον καὶ οὗτοι ὡραίαν κληρονομίαν νὰ προσθέσωσιν εἰς τὰς οἰκογενειακὰς παραδόσεις τῆς τιμῆς καὶ τῶν ἀρετῶν, τὰς ὁποίας εἶχον κληροδοτήσει αὐτοῖς οἱ πρόγονοί των.

Ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας, κατὰ τὸ 17.., ἦτο ὁ κόμης Ῥενὼ, εὐγενοῦς καὶ ὑπερηφάνου χαρακτῆρος, οὐδαμῶς ἐνασμενιζόμενος εἰς τὰς ῥαδιουργίας τῶν αὐλικῶν καὶ τὰς μικρότητας τῆς αὐλῆς. Ἠγνόει τὴν εὔκολον ἐκείνην ἠθικὴν, ἥτις ἠξεύρει νὰ καλακεύῃ πάντας τοὺς περισαίνοντας καὶ νὰ ἐπωφελῆται ἐκ τῆς ἐπιρροῆς ὅλων, καὶ διὰ τοῦτο μικρὸν εὐδοκίμησεν ἐν τῇ αὐλῇ. Αἱ ὑπηρεσίαι του δὲν ἀντεμείφθησαν, καὶ ἡ ἀφοσίωσίς του, ἥτις εἶχε δοκιμασθῆ, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν δὲν διελάλει, πολλάκις παρεγνωρίσθη. Ὁ φθόνος καὶ ἡ ζηλοτυπία ἐπωφελήθησαν μετ' οὐ πολὺ τῶν διαθέσεων τῶν ἰσχυόντων, ὁ δὲ κόμης δυσανασχετῶν ἐν μέσῳ τῶν ῥαδιουργιῶν αὐτῶν, ὑπερήφανος, δὲν ἐπεζήτησε νὰ κατισχύσῃ αὐτῶν, ἀλλ' ἀπεφάσισε νὰ ἀπαλλαγῇ ἀποσυρόμενος εἰς Βανδέαν.

Ἡ κόμησσα, ἀγαθὴ καὶ εὐσεβὴς γυνὴ, ἔτρεφε διὰ τὴν βασίλισσαν Μαρίαν Λεκίνσκα ἀληθῆ λατρείαν. Προσεπάθησεν ἐπὶ μικρὸν νὰ κρατήσῃ τὸν σύζυγόν της παρὰ τῇ αὐλῇ, ἀλλὰ τέλος, ἀπαυδήσασα νὰ βλέπῃ αὐτὸν τόσον συχνὰ συκοφαντούμενον καὶ παραγνωριζόμενον, συγκατετέθη νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Κερμαδέκ. Τὸ φρούριον, τὸ ὁποῖον μόλις ἅπαξ τοῦ ἔτους ἐπεσκέπτοντο, ἦτο ἐγκαταλελειμένον, ὑπὸ τὸν ἐπιτήρησιν ἐπιστάτου τινος, πρὸ ἑνὸς σχεδὸν τετάρτου αἰῶνος.

Ὁ κόμης καὶ ἡ σύζυγός του ἐπανεῦρον μακρὰν τοῦ κόσμου τὴν ἄνεσιν καὶ τὴν γαλήνην τῶν ὁποίων εἶχον στερηθῆ πρὸ μακρῶν χρόνων. Μέγισται ἀπώλειαι εἶχον ἐλαττώσει τὴν περιουσίαν των, ἀλλ' οὐχ ἧττον αἱ πρόσοδοι τῶν κτήσεων αὐτῶν ἐπήρκουν ἀρθόνως εἰς τὸν ἥσυχον βίον ὃν διῆγον καὶ εἰς τὰ πολλὰ βοηθήματα ἅτινα ἠρέσκοντο νὰ ἐπιδαψιλεύωσι περὶ αὐτούς. Τόσον εὐτυχεῖς ἦσαν ἐν τῷ γηραιῷ αὐτῶν

φρουρίῳ, ὥστε μετεμέλοντο βαθύτατα ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἔζησαν μακρὰν αὐτοῦ.

Ὁ μονογενὴς αὐτῶν υἱός, ὁ ὑποκόμης Γεώργιος, ἦτο τότε εἰκοσαετής. Λοχαγὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Γαλλίας, εἶχε διακριθῆ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατάρχου Βρογλῆ. Ἀναρρωνύων ἐκ βαρείας πληγῆς ἦλθε νὰ διέλθῃ μῆνας τινὰς ὑπὸ τὴν πατρικὴν στέγην, καὶ ἡ εὐτυχία τοῦ κόμητος καὶ τῆς κομήσσης ἦτο πλήρης τότε· ἀλλ' ὀλίγον διήρκεσε διότι ἡ δέσποινα τοῦ Κερμαδὲκ, τῆς ὁποίας ἡ ὑγεία πρὸ πολλοῦ εἶχε κλονισθῆ, ἐσβέσθη μίαν ἡμέραν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ συζύγου καὶ τοῦ υἱοῦ της. Ὁ Γεώργιος αἰσθανθεὶς τὴν μόνωσιν εἰς ἣν ἤθελεν ἀφήσει τὸν πατέρα του ἡ ἀναχώρησις αὐτοῦ δὲν ὑπέστρεψε πλέον εἰς τὸν στρατόν.

Ἔτη τινὰ ἀργότερα, ἐνυμφεύθη νέαν ὀρφανὴν, ἀνατραφεῖσαν ἔν τινι γειτονικῷ μεγάρῳ. Ὡς μόνην προῖκα ἔφερεν αὕτη εἰς τὸν σύζυγόν της τὴν ἀρχαίαν εὐγένειαν αὐτῆς καὶ τὰς ἰδίας ἀρετάς. Ἀλλ' εἰς ἀντάλλαγμα, ἐπανέφερε τὴν εὐδαιμονίαν ἐν τῇ ἑστίᾳ τῶν Κερμαδὲκ, ἥτις ἦτο θλιβερὰ καὶ ἔρημος ἀφ' ὅτου εἶχεν ἀποπτῆ αὐτῆς ἡ εὐγενὴς κόμησσα.

Ἀξία κατὰ πάντα ἐκείνης τὴν ὁποίαν ἀντικατέστησε, ἡ νέα δέσποινα κατέκτησε τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην πάντων τῶν περικυκλούντων αὐτήν. Ὁ Γεώργιος μόνος θὰ ἐπεθύμει νὰ εἶχεν αὕτη πλειοτέραν ἰσχὺν χαρακτῆρος· θὰ ἐπεθύμει, ἀντὶ τῆς ἀναλλοιώτου αὐτῆς γλυκύτητος, νὰ εἶχε δόσιν τινὰ ἀποφασιστικότητος, ἥτις θὰ συνεβιβάζετο κάλλιον πρὸς τὸν ἰσχυρὸν διοργανισμὸν ὃν αὐτὸς πατρόθεν ἐκληρονόμησε. Θὰ ἐπεθύμει νὰ ἦτο ἡ συνοδὸς αὐτοῦ εἰς τὴν θήραν καὶ εἰς τὰς ἐκδρομάς του· ἀλλὰ, δειλὴ αὕτη καὶ ἄτολμος, ἐφοβεῖτο ἐκ τοῦ ἐλαχίστου ὀλισθήματος τοῦ ἵππου της, καὶ ὁ κρότος τοῦ ὅπλου τὴν ἔκαμνε νὰ τρέμῃ. Οὕτω ἔμενε σχεδὸν πάντοτε εἰς τὸ φρούριον, σύντροφος τοῦ γέροντος κόμητος Ῥενώ, ὁ δὲ Γεώργιος ἐξήρχετο συνοδευόμενος εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις ὑπό τινος ὑπηρέτου, πρὸς ὃν ἐδείκνυεν ἰδιαιτέραν ἀγάπην. Ὁ ὑπηρέτης οὗτος ἦτο ὁ Ἀντώνιος.

Ὀρφανὸς ἀπὸ τῆς βρεφικῆς ἡλικίας, εἶχε περισωθῆ καὶ ἀνατραφῆ ἐν τῷ φρουρίῳ καὶ εἶχε προσηλωθῆ εἰς τοὺς κυρίους του ὡς εἰ οὗτοι ἦσαν οἱ γονεῖς του, ἡ οἰκογένειά του. Δι' αὐτὸν, δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη πατρὶς ἐκτὸς τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου, ἄλλη ἀγάπη ἐκτὸς ἐκείνης ἣν ἔτρεφε πρὸς τοὺς οἰκοῦντας ἐντὸς αὐτῶν. Φίλος μᾶλλον ἢ ὑπηρέτης, ὁ Ἀντώνιος ἦτο οἱονεὶ μέλος τῆς οἰκογενείας των Κερμαδὲκ. Ἀλλοίμονον! ὁ Θεὸς ἐπεφύλαττεν αὐτῷ τὴν ὀδύνην νὰ ἐπιζήσῃ πάντων τῶν ἄλλων μελῶν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκος ὁ ΙΣΤ'. Ὁ Γεώργιος ἠδύνατο νὰ λάβῃ παρὰ τῇ νέᾳ βασιλείᾳ τὴν προσήκουσαν αὐτῷ θέσιν διά τε τὸ ὄνομα καὶ τὰς ἰδίας στρατιωτικὰς ὑπηρεσίας του. Οὐδὲ ἐσκέφθη τοῦτο, ἀλλ' ἐνησχολεῖτο ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν δύω νέων υἱῶν του, τοῦ Ῥενὲ καὶ Ῥαοὺλ, ὁ δὲ γέρων πατήρ του ἐνίσχυεν αὐτὸν καθ' ἑκάστην εἰς τὰς διαθέσεις αὐτοῦ ταύτας πρὸς τὸν ἐν τῷ φρουρίῳ βίον.

«—Πίστευσέ μοι, Γεώργιε, τῷ ἔλεγε συχνὰ ὁ γέρων κόμης, βίωσον διὰ παντὸς τὴν ἤρεμον καὶ γλυκεῖαν ταύτην ζωήν. Εἶσαι εὐτυχὴς ἐδῶ, ἡ δὲ πάλη τῆς φιλοδοξίας καὶ ὁ θόρυβος τῆς αὐλῆς οὐδέποτε θὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν γαλήνιον εὐδαιμονίαν σου.»

Ἐνίοτε, ὡς εἰ ἦτο ὑπὸ τὸ κράτος ὀλεθρίου προαισθήματος, ὁ γέρων ἐπέλεγεν:

«Ἂν ποτὲ τὸ ξίφος καὶ ἡ πίστις σου φανῶσι χρήσιμα τῷ βασιλεῖ, εἶμαι πεπεισμένος ὅτι θέλεις λησμονήσει τὸν εὐδαίμονα τοῦτον βίον ἵνα ἀκολουθήσῃς εὐγενῶς τὰ παραδείγματα τῆς ἀφοσιώσεως τῶν προγόνων σου. Ἀλλὰ τοῦ κινδύνου παρελθόντος οἱαιδήποτε καὶ ἂν σοὶ προσμειδιάσωσιν εὔνοιαι, ἀναμνήσθητι τῆς παρακλήσεώς μου καὶ ἐπάνελθε εἰς Κερμαδὲκ. Ἐνταῦθα ὑπάρχει ἡ γαλήνη καὶ ἡ εἰρήνη τῆς καρδίας· ἐὰν θελήσῃς νὰ μεταβάλῃς τύχην, θέλεις ἀπολέσει ταύτας διὰ παντός!»

Τὸ ἀκόλουθον ἔτος δύω συμβεβηκότα ἔφερον σχεδὸν ταυτοχρόνως εἰς τὸ φρούριον τὴν χαρὰν καὶ τὴν λύπην. Ἡ γέννησις μιᾶς κόρης ἐπλήρωσε τὰς εὐχὰς τῆς δεσποίνης τοῦ Κερμαδὲκ, ἐλύπησε δὲ πάντας ὁ θάνατος τοῦ γέροντος κόμητος Ῥενώ. Ἡ κόρη ὠνομάσθη Ἄρτεμις· ἡ παρουσία αὐτῆς καὶ αἱ φροντίδες ἃς ἀπῄτει ἠδυνήθησαν μόλις

νὰ πληρώσωσι τὸ κενὸν ὅπερ ὁ γέρων δεσπότης ἀφῆκεν εἰς τὸ ῥρούριον.

Ὡς νεωτέρα κατὰ πολὺ τῶν ἀδελφῶν της, ἡ Ἄρτεμις ἐγένετο τὸ τρυφερὸν τῆς οἰκογενείας ἀπάσης μέλημα. Καθ' ὅσον ἡλικιοῦτο, ἔβλεπον συναναπτυσσομένην μετ' αὐτῆς μεγίστην ζωηρότητα, ἥτις κατεγοήτευε τὸν πατέρα της, ἀλλ' ἥτις ἀνησύχει πολὺ δικαίως τὴν δέσποιναν Κερμαδέκ.

Ὁ Ῥενὲ καὶ ὁ Ῥαοὺλ εἶχον παιδαγωγὸν ἱερέα εὐπαίδευτον καὶ πεφωτισμένον, εἰς ὃν ὁμοίως ἐνεπιστεύθησαν τὴν ἀνατροφὴν τῆς Ἀρτέμιδος. Αὕτη, πεπροικισμένη μετὰ νοημοσύνης προώρου, ἠγάπησε θερμότατα τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας καὶ ἐμελέτα μετὰ θέρμης τοιαύτης ὥστε ἤθελε πάθει ἡ ὑγεία της, ἂν μὴ ἐνίσχυε ταύτην διὰ σωματικῶν κόπων καὶ ἀσκήσεων.

Ὁ κόμης, γοητευμένος ἐκ τῶν προόδων τῆς θυγατρός του, εὐχαριστεῖτο νὰ τῇ διηγῆται τὰ στρατιωτικὰ ἀνδραγαθήματα τῶν προγόνων του. Ἐθέλγετο δὲ ἐκ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τὸν ὁποῖον ἐξήγειρον παρόμοιαι διηγήσεις ἐν τῇ νεαρᾷ ταύτῃ κεφαλῇ. Ἡ κόμησσα ἔπασχεν ἀκούουσα τὴν Ἄρτεμιν φθονοῦσαν τὴν τύχην διαφόρων ἡρωΐδων τῆς ἱστορίας, καὶ ᾤκτειρεν ἀπὸ τοῦ μυχοῦ τῆς καρδίας της τὴν ὅλως ἀνδρικὴν ἀνατροφὴν ἣν ἔδιδον αὐτῇ.

Ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἡ Ἄρτεμις εἶχε λάβει παρὰ τοῦ πατρός της μαθήματά τινα ἱππασίας. Δεκατριέτις, ἁμαζὼν τελεία, συνώδευε πανταχοῦ τὸν πατέρα καὶ τοὺς ἀδελφούς της, ἐπιδεικνύουσα τοιαύτην ἰταμότητα καὶ ἀδιαφορίαν πρὸς τοὺς κινδύνους, ὥστε κατέπληττε πολλάκις καὶ τοὺς τρεῖς. Ἐνίοτε συνώδευεν αὐτὴν μόνος ὁ Ἀντώνιος· τὸ τρελλὸν τότε παιδίον ᾐσθάνετο εὐχαρίστησιν νὰ διπλασιάζῃ τὸ παράβολον αὐτοῦ, ἵνα ὁ γηραιὸς ὑπηρέτης διατελῇ εἰς διηνεκῆ τρόμον.

Ὑπερήφανος ὁ κόμης ὅτι εὕρισκεν ἐν τῇ κόρῃ του τὰς ἰδιότητας ἃς ἄλλοτε ηὐχήθη νὰ εἶχεν ἡ κόμησσα, κατέκρινε ὅμως τὸ παράτολμον αὐτῆς, ὅπερ ἠδύνατο νὰ τῇ προξενήσῃ σπουδαῖα δυστυχήματα· ἀλλὰ συνάμα, τυφλούμενος ἐκ τῆς στοργῆς, δὲν διέβλεπεν ἐπακριβῶς τὰ ἀτοπήματα ἅτινα ἠδύναντο νὰ προκύψωσιν, ἐν τῷ μέλλοντι τῆς Ἀρτέμιδος, ἐκ τοῦ τοιούτου βίου. Μᾶλλον προορατικοί, ὁ Ἀββᾶς καὶ ἡ κόμησσα, ἐθλίβοντο ἀμφότεροι, χωρὶς νὰ ἔχωσι τόσην ἐπιῤῥοὴν ἵνα φέρωσι μεταβολὴν διαρκῆ.

Ἐν τούτοις ἡ ἀγαθοτέρα καὶ γενναιοτέρα ψυχὴ ἐκρύπτετο ὑπὸ τὸ τολμηρὸν τοῦτο καὶ ἀποφασιστικὸν ἐξωτερικόν. Ἡ Ἄρτεμις οὐδένα τεθλιμμένον ἐγκατέλιπεν ἀπαραμύθητον, οὐδένα ἀσθενῆ ἄνευ βοηθείας, καὶ οὕτω πάντες ἐγνώριζον καὶ πάντες εὐλόγουν αὐτὴν εἰς τὰ πέριξ. Ἐν μέσῳ αὐτῶν μάλιστα τῶν ξένων αὐτῇ ἀσκήσεων εἰς ἃς ἐδίδετο, ἐδείκνυε λεπτοτάτην αἰσθητικότητα.

Ἡμέραν τινὰ, ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν ὅπλων, ἐκτύπησε τὸν Ῥενὲ ἐπὶ τῆς καρδίας.

— Κάλλιστα, ἀνέκραξεν ὁ κόμης. Ἂν ἡ πάλη σας ἦτο ἀληθὴς θὰ εἶχες ἤδη φονεύσει τὸν ἀντίπαλόν σου.»

Ἡ νέα κόρη ὠχρίασε καὶ ἔῤῥιψε μετὰ φρίκης τὸ ὅπλον μακρὰν αὐτῆς καὶ πολλαὶ ἡμέραι παρῆλθον μέχρις οὗ ἀποφασίσει νὰ ἐγγίσῃ ξίφος· ἀλλ' ἡ συνήθεια ἐπανέφερεν αὐτὴν ἀνεπαισθήτως καὶ πάλιν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ὁπλασκίας.

Ἄλλοτε, χωρισθεῖσα τῶν ἀδελφῶν της ἐν τῇ θήρᾳ, ἐπανῆλθεν πρὸς αὐτοὺς κλαίουσα.

— Τί ἔχεις, ἀδελφή μου; τὴν ἠρώτησεν ὁ Ῥαοὺλ ἀνήσυχος· μήπως ἐπληγώθης;

Ἡ Ἄρτεμις ἔφερεν αὐτὸν ἐκεῖ πλησίον καὶ δεικνύουσα αὐτῷ μικρὰν δορκάδα ἣν εἶχε φονεύσει:

— Ὄχι, εἶπε μετὰ φωνῆς ἠλλοιωμένης, δὲν ἐπληγώθην· ἀλλὰ τὸ δυστυχὲς αὐτὸ ζῶον δὲν ἐφονεύθη ἀμέσως. Τὸ εἶδον νὰ δακρύῃ ἐν τῇ ἀγωνίᾳ του, καὶ ἔκλαυσα μετ' αὐτοῦ καὶ ἐμέμφθην ἐμαυτὴν διὰ τὴν σκληρότητά μου.

Τοιαῦται τινὲς σκηναὶ ἐπαρηγόρουν ἐνίοτε τὴν κόμησσαν ἐλπίζουσαν ὅτι θέλει ἐπαναφέρει ἐπὶ τέλους τὴν Ἄρτεμιν εἰς τὰς ἀληθεῖς τῶν δεσποινῶν ἐνασχολήσεις, καὶ ἐδιπλασίαζε τότε τὰς προσπαθείας αὐτῆς καὶ τὰς συμβουλάς. Ἴσως ἤθελε τὸ κατορθώσει εἰ μὴ ἐπήρχετο μετὰ μικρὸν ἡ ἐπανάστασις καὶ αἱ συνακολουθήσασαι ταύτην καταστροφαί.

II

Ἐνῷ οἱ ἐνιαυτοὶ οὕτω διέρρεον γαλήνιοι καὶ εὐτυχεῖς εἰς Κερμαδὲκ, τοὺς Παρισίους ὑπόκωφος συνετάρασσε σάλος, ὅστις καθ' ἑκάστην ἐλάμβανε εὐρυτέρας διαστάσεις.

Ἡ ἀτυχὴς φυγὴ τοῦ δυστήνου Λουδοβίκου ΙΣΤ' ἐξήγειρε τὴν ὀργὴν τοῦ λαοῦ. Καθ' ὅσον ὁ κίνδυνος ηὔξανεν αἱ τάξεις τῆς εὐγενείας ἠραιοῦντο περὶ τὸν σαλευόμενον θρόνον· καθ' ἑκάστην νέαι οἰκογένειαι ἀπήρχοντο ζητοῦσαι εἰς τὴν ξένην τὴν ἀσφάλειαν ἣν ἡ πατρίς των ἠρνεῖτο αὐταῖς. Ὁ κόμης ἀνεμνήσθη τότε τῆς οἰκογενειακῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα ἀφοσιώσεως καὶ τὰς νωπὰς ἔτι παραγγελίας τοῦ γέροντος πατρός του. Ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς Παρισίους, εἰ καὶ προσεγγίζων τὸν θρόνον ἐν τοιαύτῃ ἐποχῇ διεκινδύνευε προφανῶς. Ὁ κόμης τὸ ἤξευρεν· ἀλλὰ δὲν ἐδίστασε νὰ ἀναχωρήσῃ, κωφεύων εἰς τὰς ἱκεσίας τῆς κομήσσης. Ὁ Ρενὲ καὶ ὁ Ραοὺλ τὸν παρεκάλεσαν νὰ τοῖς ἐπιτρέψῃ νὰ συνοδεύσωσιν αὐτὸν, ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη.

Ἡ κόμησσα ἐφοβεῖτο τὰ πάντα ὡς ἐκ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ συζύγου της, τὸν ὁποῖον οὐδόλως εἶχε μετριάσει ἡ ἡλικία, καὶ εἶχε θλιβερὰς προαισθήσεις, γνωρίζουσα ὅτι οὐδαμῶς ἤθελε φεισθῆ τῆς ζωῆς του ἐὰν αἱ περιστάσεις τὸ ἀπήτουν. Ὁ Ἀντώνιος, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ κύριός του δὲν ἐπέτρεψεν ὁμοίως νὰ τὸν συνοδεύσῃ, προέτεινεν εἰς τὴν κόμησσαν νὰ μεταβῇ κρύφα εἰς Παρισίους, ἵνα κατοπτεύῃ τὰ διαβήματα τοῦ κυρίου του καὶ ἐπαγρυπνῇ ἐπ' αὐτοῦ, χωρὶς ὁ κόμης νὰ τὸ γνωρίζῃ.

Ὁ πιστὸς ὑπηρέτης ἀπῆλθε συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῶν εὐχῶν τῆς οἰκογενείας ἁπάσης, καὶ ἐγκατεστάθη, ἐπιτυχῶς, πλησίον τοῦ μεγάρου ἐν ᾧ ὁ κόμης κατώκησεν.

Ἐν Παρισίοις ὁ κόμης κατεῖδεν ἔτι σαφέστερον τὴν ἐλεεινὴν θέσιν τῆς μοναρχίας. Ὁ βασιλεὺς, αἰχμάλωτος ἐν τοῖς ἀνακτόροις του, δὲν κατεῖχε πλέον ἢ κενὸν τίτλον, ὅστις, ὁμοίως ὡς ἡ ἐλευθερία ἤθελον μετ' οὐ πολὺ τῷ ἀφαιρεθῇ.

Ὁ κόμης παρουσιάσθη εὐθὺς εἰς τὸν βασιλέα καὶ ἐζήτησε θέσιν τινὰ ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας τῆς ἀθυμίας καὶ τοῦ τρόμου, ἡ ἐθιμοταξία εἶχε σχεδὸν λησμονηθῆ, ὥστε ὁ κόμης ἐλάμβανε ποτὲ μὲν μετὰ τοῦ βασιλέως, ποτὲ δὲ μετὰ τῆς Μαρίας Ἀντωνιέττας μακρὰς καὶ σχεδὸν φιλικὰς συνεντεύξεις.

Ἡμέραν τινὰ, περὶ τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου, εὗρε τὴν βασίλισσαν σχεδὸν μόνην εἰς τὰ δώματά της καὶ παραδεδομένην εἰς μεγίστην ἀθυμίαν. Προσεπάθησε νὰ τὴν ἐνθαρρύνῃ προσποιούμενος ὅτι δὲν διέβλεπε κίνδυνον τινὰ καὶ σχεδὸν τὸ κατώρθωσεν. Ἐν μέσῳ τῶν ἀλλεπαλλήλων αὐτῶν μεταπτώσεων ἤλπιζεν ἐνίοτε ἡ ταλαίπωρος βασίλισσα, ἀλλὰ ταχέως ἐπανήρχετο εἰς τὴν πραγματικότητα καὶ τότε ἦτο ὀδυνηρόν.

Ἡ Μαρία Ἀντωνιέττα ἐφέρετο πρὸς τὸν κόμητα ὡς φίλη, ἀφ' οὗ ἔμαθε τὰς ὑπηρεσίας του καὶ τὴν διακεκριμμένην θέσιν ἣν ἔσχεν ἄλλοτε ἡ οἰκογένειά του.

— Διατί λοιπὸν, τῷ εἶπε ποτὲ, ἐμείνατε ἐπὶ τοσοῦτον καιρὸν μεμακρυσμένος, ἐνῷ ἠδύνασθε νὰ εὕρητε ἐν τῇ αὐλῇ τὴν θέσιν ἣν εἴχετε δικαίωμα νὰ ἀπαιτήσητε; Ἤδη πλέον, ἀλλοίμονον! ἡ εὔνοια τοῦ θρόνου εἶναι κινδυνώδης τιμή!

— Οἱ Κερμαδὲκ ἐφύλαξαν τὴν ὑπερηφάνειάν των ἀπωλέσαντες τὰ πλούτη αὐτῶν, Κυρία, ἀπεκρίθη εὐγενῶς ὁ κόμης. Αἱ ὑπηρεσίαι αὐτῶν ἦσαν ὁ ἀφιλοκερδὴς καρπὸς ἀφοσιώσεως εἰλικρινοῦς, καὶ οὐδεμίαν ἄλλην ἠξίουν ἀμοιβήν. Ἂν μὴ οἱ κίνδυνοι, οἱ περιστοιχοῦντες ἤδη τὴν μοναρχίαν, δὲν μὲ ἀπέσπων ἐκ τοῦ ἀναχωρητηρίου μου, οὐδέποτε ἤθελον ἐπανίδει τὸ ἀνάκτορον τοῦτο.

Οἱ λόγοι οὗτοι, οἱ τόσον ἁπλοῖ καὶ τόσον ἀληθεῖς ἅμα, συνεκίνησαν ἰσχυρῶς τὴν Μαρίαν Ἀντωνιέτταν. Ἡ συνομιλία παρετάθη ἐπὶ μακρὸν καὶ ὁ κόμης τοῦ Κερμαδὲκ ἔδειξε τοιαύτην πίστιν, τόσον ἀπόλυτον πρὸς τὴν μοναρχίαν προσήλωσιν, ὥστε ἡ βασίλισσα ἐθλίβη βαθύτατα ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποδείξῃ πρὸς αὐτὸν ἐπαξίως τὴν εὐγνωμοσύνην της.

Πλησίον αὐτῆς ἔκειτο δοχεῖον μεστὸν τεχνιτῶν ἀνθέων· ἀπέσπασεν ἓν ἐκ τούτων καὶ μετὰ θλιβεροῦ μειδιάματος:

«—Λάβετε τὸ ῥόδον τοῦτο, κόμη, τῷ

εἶπε· δὲν δύναμαι πλέον σήμερον νὰ κάμω ἐκλογὴν τῶν μνημείων τῆς φιλίας μου ἀλλὰ θέλετε φυλάξει, ἐλπίζω, τὸ εὐτελὲς τοῦτο δεῖγμα τῆς εὐγνωμοσύνης μου, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ἀφοσίωσις ἡμῶν θέλει δώσει ἀξίαν τινά. Θὰ ἐπέλθῃ ἡμέρα, ταχέως ἴσως, καθ' ἣν δὲν θὰ ἔχω οὐδὲ ἓν ἄνθος νὰ σᾶς προσφέρω...

Ἐν δάκρυ ἔσταξεν ἐπὶ τοῦ ῥόδου ὅπερ ἐκράτει ἔτι εἰς τὴν χεῖρά της.

Ὁ κόμης ὑπέκλεινε βαθύτατα καὶ ἐδέχθη μετὰ σεβασμοῦ τὸ δῶρον τῆς βασιλίσσης του.

— Ὁ Θεὸς θέλει σώσει τὸν βασιλέα διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς Γαλλίας, Κυρία εἶπεν, ἀλλ' οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦναι αἱ περιστάσεις ἃς ἐπιφυλάσσῃ ἡμῖν τὸ μέλλον, ὀμνύω εἰς τὸν Θεὸν νὰ ἐργασθῶ ὑπὲρ ὑμῶν μέχρις ἐσχάτης πνοῆς. Θὰ κληροδοτήσω εἰς πάντας τοὺς ἐμοὺς τὸ βαρύτιμον δῶρον τῆς Υ. Μεγαλειότητος, καὶ πιστεύσατέ μοι, ἐνόσῳ ἐνυπάρχει σταγὼν αἵματος εἰς τὰς φλέβας ἑνὸς Κερμαδὲκ, θὰ διδαχθῇ νὰ τὴν χύσῃ δι' ὑμᾶς καὶ τοὺς ἀπογόνους ὑμῶν.

Ὁ κόμης ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποσχέσεις του. Ἡ ὄχλος ἐμυκᾶτο φοβερὸς καὶ ἀπειλητικὸς, φρουρῶν πάσας τὰς ἐξόδους τῶν ἀνακτόρων· πάντες ἐν τοῖς ἀνακτόροις διῆλθον τὴν νύκτα ἐκείνην μὲ τὰ ὅπλα εἰς χεῖρας. Ἡ ἐπαύριον ἦτο ἡ ὀλεθρία ἡμέρα τῆς 10 αὐγούστου, καθ' ἣν ἀπολέσθη ἡ μοναρχία.

Εἶναι γνωστὴ ἡ ἡρωϊκὴ ἀλλ' ἀνωφελὴς ἀντίστασις τῶν τελευταίων ὑπερασπιστῶν τοῦ Κεραμεικοῦ, οἵτινες, καὶ μετ' αὐτὴν ἔτι τὴν ἀναχώρησιν τοῦ βασιλέως, προσεπάθησαν ἀκόμη νὰ σώσωσι τὴν ἐκπνέουσαν μοναρχίαν. Ὅτε πᾶσα ἐλπὶς πλέον ἀπώλλετο, οἱ πλεῖστοι τούτων ἐσφάγησαν ἀποσυρόμενοι, ὀλίγιστοι δὲ μόνον κατώρθωσαν νὰ ἐξέλθωσι τῶν ἀνακτόρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ κόμης.

Εἰς μικρὰν ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων ἀπόστασιν ἀνεγνωρίσθη ἐκ τοῦ ἱματισμοῦ του, περιεκυκλώθη ὑπὸ στίφους μαινομένων, κατὰ τῶν ὁποίων δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτόν. Πληγεὶς βαρύτατα κατὰ τὸν δεξιὸν βραχίονα ἔμελλε νὰ σφαγῇ ἀναμφιβόλως ἢ νὰ ῥιφθῇ εἰς τὸν Σηκουάναν, ὅτε φωνὴ νέα ἠκούσθη.

— Σταθῆτε, μὴ φονεύσετε τὸν ἀριστοκράτην αὐτόν. Προτιμώτερον νὰ τὸν φυλάξωμεν εἰς τὴν Μονὴν, καὶ νὰ δώσῃ λόγον εἰς τὴν λαιμητόμον.

Ὁ κόμης μόλις ἤκουσε τοὺς λόγους τούτους· ἐξηντλημένος πλέον ἐκ τῆς ῥοῆς τοῦ αἵματος, ἔπεσε λειπόθυμος. Ὁ προλαλήσας ὑπέλαβε τότε:

— Ἄ! ἰδοὺ ἔπεσε! Δὲν ἠμπορεῖ νὰ μεταχθῇ μακρύτερον πρὸς τὸ παρόν· ἂν θέλετε νὰ μ' ἀκούσητε, πολῖται, ἂς τὸν φέρωμεν μεν εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἐδῶ πλησίον, δύω βήματα, ἕως ὅτου νὰ ἠμπορέσῃ νὰ περιπατήσῃ. Ἐκεῖ μὴ σᾶς μέλει, θὰ τὸν φυλάξω ἐγώ, ὅσον τὸ δυνατὸν καλλίτερα.

Ἠκουλούθησαν τὴν συμβουλὴν ταύτην, καὶ ὁ κόμης ἐκομίσθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀγνώστου προσωρινῶς ἕως οὗ ὡδηγηθῇ εἰς τὴν «τελευταίαν του κατοικίαν» ὡς ἔλεγον οἱ ἄγριοι αὐτοῦ φύλακες.

Ὅτε ὁ κόμης ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἔβαλε κραυγὴν ἐκπλήξεως, διότι ἀνεγνώρισε πρὸ αὐτοῦ, ἱστάμενον καὶ θεραπεύοντα τὰς πληγάς του, τὸν Ἀντώνιον. Οὗτος τῷ ἐπέβαλε σιωπὴν διὰ νεύματος ἱκετευτικοῦ καὶ δεικνύων αὐτῷ τὸ παρακείμενον δωμάτιον.

Ἐν τῷ δωματίῳ ἐκείνῳ τρεῖς ἄνδρες εἶχον μείνει ἵνα φυλάξωσι τὸν αἰχμάλωτον, ἀλλὰ τῇ προνοίᾳ τοῦ Ἀντωνίου ἐκάθηντο πέριξ τραπέζης μεστῆς ποτηρίων καὶ φιαλῶν βυθισμένοι εἰς μέθην ἐσχάτην.

— «Δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ! ἀγαπητέ μου κύριε, εἶπε χαμηλῇ τῇ φωνῇ ὁ Ἀντώνιος, μὴ κινῆσθε καθόλου καὶ προσποιηθῆτε τὸν κοιμώμενον. Μετ' ὀλίγον πάντες αὐτοὶ θὰ κοιμηθῶσι καὶ ἐλπίζω νὰ διαφύγωμεν ἐντεῦθεν.

— Καλῶς! Ἀλλὰ τί ἦλθες νὰ κάμῃς εἰς Παρισίους; ἠρώτησεν ἔτι ὁ κόμης, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἡ ἔκπληξις ὑπερίσχυε τῆς ἰδέας τοῦ κινδύνου.

— Θὰ σᾶς τὸ εἴπω ἀργότερα· ἀλλὰ δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ! σιωπὴ, ἂν θέλετε νὰ μὴ ἀπολεσθῶμεν ἀμφότεροι.

Ὁ κόμης ὑπήκουσεν. Ὁ Ἀντώνιος δὲν εἶχεν ἀπατηθῆ· οἱ φύλακες ἦσαν μετὰ μικρὸν ἀνίκανοι νὰ ἴδωσι τὴν φυγήν των. Ἐπανῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ κυρίου του καὶ ἐνέδυσεν αὐτὸν βρακίον καὶ ἐπενδύτην

ἐκ χονδροῦ ὑφάσματος καὶ τοῦ ἔθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸν πῖλον ἑνὸς τῶν φυλάκων, ὥστε τὸν κατέστησεν ἀγνώριστον.

Ὁ κόμης ἔλαβεν ἐκ τοῦ ἐπενδύτου του ὃν ἀφῆκεν ἐπὶ τῆς κλίνης, μικρόν τι ἄνθος, τὸ ῥόδον τῆς βασιλίσσης, τὸ ἠσπάσθη εὐλαβῶς καὶ τὸ ἔκρυψεν εἰς τὸ στῆθός του· εἶτα ἐξῆλθε τῆς οἰκίας ἀπαρατήρητος ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου.

Οἱ δύω φυγάδες ἔφθασαν σπεύδοντες εἰς τὸν Σηκουάναν. Ὁ κόμης προσέβλεψε τὸ ὕστατον τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κεραμεικοῦ καὶ ἐδάκρυσεν ἐπὶ τῇ ἀναπολήσει τῆς καταστροφῆς ἥτις πρό τινων ὡρῶν ἐπῆλθεν εἰς αὐτά.

Ἐπορεύθησαν μετὰ προσοχῆς διὰ τῶν μᾶλλον ἐρήμων ὁδῶν καὶ ἔφθασαν εἰς τὸ προάστειον τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ, τὴν δὲ πρωΐαν ἦσαν πλέον μακρὰν τῶν Παρισίων.

Ὁ Ἀντώνιος ἠγόρασε παρά τινος γεωργοῦ μικρὸν ὄχημα καὶ ἵππον καὶ οὕτω ὡδήγησε τὸν κύριόν του βραδέως, διότι ἠνωχλεῖτο ἐκ τῶν πληγῶν του, εἰς Κερμαδὲκ, ὅπου ἡ οἰκογένεια ἅπασα εὑρίσκετο εἰς φοβερὰν ἀγωνίαν, ὡς μὴ λαβοῦσα πρὸ καιροῦ εἰδήσεις οὔτε παρὰ τοῦ κόμητος, οὔτε παρὰ τοῦ Ἀντωνίου.

Ὁ Ῥενὲ καὶ ὁ Ῥαοὺλ, ἰσχυρῶς ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἐνθαῤῥυνόμενοι, πρὸ πολλῶν ἡμερῶν ἤθελον νὰ μεταβῶσιν εἰς Παρισίους, ἀλλ' ἐκωλύθησαν ὑπὸ τῶν ἱκεσιῶν τῆς κομήσσης, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπομείνῃ νὰ διακινδυνεύσωσι τρεῖς ἔτι προσφιλεῖς αὐτῇ ὑπάρξεις.

Ἡ ἐπάνοδος τοῦ κόμητος ἐνέπλησε πάντας χαρᾶς ἀμυθήτου, ὁ δὲ Ἀντώνιος ἐγένετο ἡ λατρεία πάντων· ὁ γέρων ὑπηρέτης δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τὴν πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην τῆς οἰκογενείας, τόσον ἐνόμιζε φυσικὸν τὸ ὅτι διεκινδύνευσεν αὐτὸς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ κυρίου του. Ἡ Ἄρτεμις μάλιστα ἔδωκεν αὐτῷ, κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, δεῖγμα ἀγάπης περὶ τοῦ ὁποίου οὐδέποτε ὡμίλει χωρὶς νὰ δακρύσῃ.

Ἐν τῇ ἐνθουσιώδει αὐτῆς διαχύσει τῆς εὐγνωμοσύνης της ἀπεφάσισε νὰ δώσῃ εἰς τὸν πιστὸν ὑπηρέτην ὑπόμνημα ἀναμιμνήσκων αὐτῷ τὴν εὐτυχῆ ταύτην ἡμέραν, καὶ ἠθέλησε νὰ μάθῃ παρὰ τοῦ ἰδίου τί ἦτο αὐτῷ εὐαρεστότερον.

Ὁ γέρων ἀπεποιήθη ἐπὶ πολὺ, ἀλλὰ πιεζόμενος ζωηρῶς ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἀπεκρίθη τέλος συγκεκινημένος:

— Ἐπειδὴ ἀπολύτως θέλετε νὰ εἴπω τὴν γνώμην μου, θὰ τολμήσω νὰ σᾶς ζητήσω μίαν ἀμοιβήν. Ὅτε ἦσθε παιδίον, δεσποινὶς, καὶ σᾶς ἐχόρευον ἐπὶ τῶν γονάτων μου, μὲ ἐφιλεῖτε ἐνίοτε, ὅπως οἱ ἀδελφοί σας ἔπραξαν σήμερον τὴν πρωΐαν: τοῦτο ἦτο ἡ μεγαλειτέρα μου εὐτυχία!...

Ἡ Ἄρτεμις δὲν τὸν ἀφῆκε νὰ τελειώσῃ. Ἐπήδησεν ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ του καὶ τὸν ἠσπάσθη πολλάκις μετὰ ψυχικῆς διαχύσεως.

— Ἐπιφυλασσομένη σοι καὶ ἄλλην ἀμοιβὴν, εἶπεν εἶτα μειδιῶσα ἡ γενναία κόρη. Ἀλλ' ὁ Ἀντώνιος δὲν τὴν ἤκουσεν· εἶχεν ἤδη μακρυνθῆ ταχέως κλαίων ἀπὸ χαρὰν καὶ συγκίνησιν.

(Ἕπεται συνέχεια.)

Ἀρ. Βαμπᾶς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀττικὸν ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1873 ὑπὸ Εἰρηναίου Ἀσωπίου, τῇ εὐνοϊκῇ συμπράξει φιλοκάλων λογίων. Ἔτος Ζ'. Ἐν Ἀθήναις 1872.

Ἑπόμενοι εἴς τε τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Παρθενῶνος, ὀφείλοντος περὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ἐλαφρὰν φιλολογίαν ἄγρυπνον καὶ φίλιον ὄμμα, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὸ δίκαιον αἴσθημα τῆς ἀγάπης πρὸς τὰ καλὰ ἐκεῖνα ἔργα, ἅτινα ὡς ἔρημα ἄνθη φύονται ἐν τῇ στείρᾳ φιλολογικῇ ἐποχῇ ἡμῶν, λαμβάνομεν ἀνὰ χεῖρας τὸν ἐτησίως ἐκδιδόμενον περικαλῆ φάκελλον, ὑπὸ τοῦ κυρίου Εἰρηναίου Ἀσωπίου, καὶ ὑπὸ τὸ ἄβρὸν ὄνομα Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον.

Ἀληθῶς δὲ εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ὑπείκομεν εἰς τὴν δικαίαν ἀγάπην, καθ' ὅσον τοῦ ἔτους τούτου μάλιστα ἡ ποικίλη πανδαισία τοῦ κυρίου Ἀσωπίου ὑπερτερεῖ καθ' ἡμᾶς πάσης ἄλλης προηγουμένης τοῦ αὐτοῦ, σαφὲς δεῖγμα, ὅτι καὶ ἐν τοῖς σμικροῖς ἐν Ἑλλάδι, οἷα ἡ ἐλαφρὰ φιλολογία, καὶ ἐν τοῖς μεγίστοις παρ' ἡμῖν, οἷα τὰ μεταλλεῖα, ὁσημέραι χωροῦμεν ἐπὶ τὰ πρόσω. Ἵνα δὲ,

κατὰ τὸ χάριεν λόγιον, ἀπὸ Διὸς ἀρξώμεθα, δῆλον ὅτι τοῦ κυρίου Ἀσωπίου ἐπὶ τοῦ προκειμένου, αἱ χαρίεσσαι ἐπιφυλλίδες, ἃς ἐν τῷ τοῦ ἔτους τούτου ἡμερολογίῳ του δημοσιεύει, ὑπὸ τοὺς τίτλους Ἐπινομὶς, Ἡ σὴ μέχρι τάφου, Οἱ συρμοὶ, Ἰλισσὸς καὶ Φάληρον, καὶ τὸ ἀγλαὸν κρύφωμα τὰ Πολιτειογραφικὰ, εἰσὶ μετὰ ἀφθόνων παλμῶν τῆς καρδίας καὶ πνευματωδῶν σπινθήρων ὡραϊσμέναι, ἅμα δὲ καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ φιλοκάλου αἰσθήματος καὶ τῆς φιλοπόλιδος κριτικῆς. Λέγομεν φιλοπόλιδος καὶ φιλοκάλου αἰσθήματος, διότι οἱ πλεῖστοι τῶν παρ' ἡμῖν, οἷς ἀνατίθεται καὶ τῶν δημοσίων καταστημάτων ἡ ἀνέγερσις καὶ ἡ τῆς εὐπρεπείας καὶ καλλονῆς τῆς πολεως προσοχὴ, σωτήρια καὶ ἀναμφήριστα θὰ ἤντλουν διδάγματα, ἐὰν προτοῦ καταθάπτωσι κολοσσιαῖα οἰκοδομήματα εἰς τέλματα καὶ χάνδακας ἔρριπτον μικρὸν τὸ βλέμμα ἐπὶ τῶν μελετῶν τοῦ κυρίου Ἀσωπίου. Ἐν αὐταῖς θὰ διέβλεπον πόσον κτυπᾷ κακῶς εἰς τὰ ὄμματα καὶ προσβάλλει τὸ αἴσθημα τοῦ καλοῦ παντὸς πεπολιτισμένου ὁπωσδήποτε ἀνθρώπου τὸ κακόζηλον καὶ ἀγροῖκον καὶ μωρὸν ἔν τε τῷ ἠθικῷ καὶ ὑλικῷ κόσμῳ, ὡς αἴφνης θὰ ἦτο καὶ αὐτὴ ἡ ἐν τῇ Αἰολικῇ ὁδῷ ἐγκατάστασις νεκροπομποῦ καταστήματος, περὶ οὗ τόσον χαριέντως καὶ ψεκτικῶς γράφει ὁ κύριος Ἀσώπιος ὅτι μὴ δυνηθεὶς ὁ κύριός του νὰ ἀποζήσῃ ἐκ τῶν ζώντων ἐτράπη ἐπὶ τοὺς νεκρούς. Ἐν γένει δὲ ἐν ὅλαις ταῖς γραμμαῖς τοῦ κυρίου Ἀσωπίου θάλλει ἀκμαία ἱλαρά τις καὶ φιλομειδὴς θυμηδία, ἐν ᾗ ἰδίως ἀιαλάμπει τὸ δημοκρατικὸν αἴσθημα ἔτι καὶ ἐν αὐτῷ τῷ περὶ τῶν ᾠδικῶν παρ' ἡμῖν καφενείων λόγῳ του, ἐν ᾧ ποιούμενος μνείαν καὶ παραβολὴν τῶν διαφόρων ἀοιδῶν καὶ τῆς ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκροατῶν ἐπιφερομένης καθάρσεως καὶ θεραπείας ἐκ τοῦ ᾄσματος, κατὰ τὸ παθολογικὸν δελτίον τῆς 557 σελίδος, φαίνεται προτιμῶν σατανικῶς τὰς δημοκρατικὰς Γαλλίδας, ὧν τὸ ἔμβλημα εἶναι γέλως. Καίτοι ἡ φιλομειδὴς καὶ φιλόγελως αὕτη θεὰ Δημοκρατία μεταβάλλεται, ἐνιαχοῦ παρὰ τῷ κυρίῳ Ἀσωπίῳ εἰς αἱματοχαρῆ Ἐρινύα, ὡς ἐν σ. 561, ἔνθα ὁ κύριος Ἀσώπιος εὔχεται νὰ εἴχε τὸ πετρέλαιον τῆς παρισινῆς κοινότητος (Commune) διὰ νὰ κατακαύσῃ τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ.

Ὡραῖα ἐπίσης καὶ πλήρη χάριτος μελετήματα εἰσὶν Ὁ ἐν τοῖς ὕδασι μικρὸς κόσμος, τοῦ κυρίου Δ. Μαυροκορδάτου, Τὰ ἐν τοῖς ἀμφιθεάτροις τῶν Ῥωμαίων θεάματα τοῦ κυρίου Κ. Ν. Κωστῆ, Αἱ ἀρχαιολογικαὶ ἀνασκαφαὶ ἐν Αἰγύπτῳ τοῦ μόνου παρ' ἡμῖν διακεκριμένου αἰγυπτιολόγου Τ. Δ. Νερούτσου, αἱ ἀποδημητοῦ ἀναμνήσεις καὶ ὁ Ἅγιος Νικόλαος, τοῦ κυρίου Ν. Δραγούμη, ἅπερ καὶ ἄλλοτε μετὰ μεγίστης ἡδονῆς ἀνέγνωμεν ἐν τῇ Πανδώρᾳ, Τὰ ἐν Ἅδῃ δικαστήρια καὶ τὸ Πλανητικὸν σύστημα, τῶν κκ. Δ. Κοκκίδου, καὶ Τιμ. Δ. Ἀμπελᾶ, ὡς ἐπίσης αἱ Ἀνασκαφαὶ τῆς Τρῳάδος ὑπὸ τοῦ κ. Schliemann, καὶ ἡ μετὰ πολλῆς εὐαισθησίας καὶ παθολογικῆς βαθύτητος γεγραμμένη ψυχολογικὴ ἀνατομία τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κυρίου Κ. Δηλιγιάννη, ἐν ᾗ ὄπισθεν τοῦ ἐν ἐπιφυλλίδι αἰσθηματικωτάτου ψυχολόγου, διαγινώσκεται ὁ ψυχρὸς ἀνατόμος καὶ βαθὺς ἰατρός. Ὅ,τι ὅμως καταστίλβει ὡσπερεὶ ἀδάμας καὶ στεφάνωμα τοῦ Ἡμερολογίου εἶναι ἡ πλήρης λεπτότητος, χάριτος καὶ καλλιεπείας μετάφρασις τοῦ Ἐνὼχ καὶ Ἄρδεν ὑπὸ τοῦ κ. Βαμπᾶ, ἐν ᾧ ποιητικῷ ἀριστουργήματι διακρίνεται ἡ γενναία καὶ ἡρωϊκὴ καρδία τῶν Ἄγγλων ποιητῶν, ἔτι καὶ ἐν τοῖς λυρικοῖς ἐπυλίοις τοῦ Alfred Tennyson. Πρὸς τὸ ἀνωτέρω μετάφρασμα ἕπονται δεύτερα Ἡ πρασινοπλόκαμος νηρηΐς, ὁ Ἄγγλος καὶ ὁ Λαζαρόνος τοῦ Dumas, ὁ Δημοσθένης καὶ ἡ παιδικὴ αὐτοῦ ἡλικία διεσκευασμένον κατὰ τὰς ὡραίας τοῦ Perrot μελέτας, ἐπίσης Ἓν μυστικὸν, διήγημα τοῦ ὁποίου ἐξ ἀκατανοήτου σε-

μνοτυφείας ὁ κύριος Ἀσώπιος ἀπέφυγε νὰ ὀνομάσῃ τὸν χαριέστατον συγγραφέα Paul de Kock. Τοιαῦτα ἔπονται ἐπίσης Τὰ παραδείγματα τῶν ἡμερῶν ἐκ τῶν τοῦ Herder καὶ ἡ ἁρπαγὴ τῆς Ἑλένης τοῦ Lope de Vega. Πρὸς τοῖς ἀνωτέρω παρελείψαμεν τὸ Πασχάλιον τὸ ἑορτολόγιον καὶ τῆς σελήνης τὰς φάσεις ἐν ἀρχῇ τοῦ ἡμερολογίου, τῶν ὁποίων βεβαίως δὲν εἶναι πιστὴ ἀνταύγεια αἱ ἐν τῷ τέλει τοῦ ἡμερολογίου κακῶς κατὰ τὸ σύνηθες σωρευόμεναι ποιήσεις τῶν ΚΚ. Ἀρ. Βαλαωρίτη, Γ. Παράσχου, Ἰω. Καμπούρογλου, Π. Ματαράγκα, Σπ. Λάμπρου, Α. Κατακουζηνοῦ καὶ Μαριέττας Π. Μπέτσου.

Τοιοῦτο τὸ τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους Ἡμερολόγιον, ὅπερ ἐν τούτοις πολλὰ ἀπέσπασε μυρολόγια τοῦ ἐκδότου διὰ τὴν γνωστὴν ἀπάθειαν τῶν ἐν Ἑλλάδι συνδρομητῶν, καὶ ὅπερ ἡμεῖς ἐν τέλει, παραβάλλοντες πρὸς τὰ προγενέστερα, δυνάμεθα ν' ἀναφωνήσωμεν τὸ τοῦ Θεοκρίτου, καὶ διὰ τὸν κύριον Ἀσώπιον καὶ διὰ τοὺς συνδρομητάς του καὶ διὰ τοὺς φιλοκάλους λογίους συνεργάτας του

Τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.

ΠΑΡΘΕΝΩΝΟΣ

ΕΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

Ἐντὸς μικροῦ λήγει τὸ δεύτερον ἔτος ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ΠΑΡΘΕΝΩΝΟΣ. Τὴν ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ τούτου φύλλου ἀπεφασίσαμεν πρὸ διετίας, ὁρμώμενοι ἐκ τῆς ἰδέας ὅτι σύγγραμμά τι, τακτικῶς κατὰ μῆνα δημοσιευόμενον, προσφέρον δὲ τοῖς συνδρομηταῖς αὐτοῦ ὕλην ποικίλην πρὸς ψυχαγωγίαν εὐπρόσδεκτον καί πως λυσιτελὲς ἤθελεν ἀποβῇ. Διότι μετὰ τὰς τοσαύτας τοῦ κοινωνικοῦ βίου φροντίδας καὶ πικρίας, ἅμα τῷ ἐφημέρῳ πέρατι τῶν αἰτιῶν, λαμβάνει πᾶς ἄσμενος φύλλόν τι εἰς τὰς χεῖρας, ὅπως, εἰς ὡραιότερον καὶ ἰδανικώτερον ἀφιέμενος κόσμον, λησμονήσῃ τὰς τοσοῦτον ὀχληρὰς καὶ πολλάκις ἀηδεῖς εἰκόνας καὶ συναισθήσεις, ὡς τοῦτο μάλιστα συμβαίνει ἐκεῖ, ὅπου καὶ αἱ φροντίδες τοῦ βίου βαρύτεραι, πλειότεραι καὶ μεγαλείτεραι, ἀλλ' ἐπίσης καὶ εὐγενεῖς καρδίαι πλειότεραι, καὶ ἀνατροφῆς εὐμοιρήσασαι ἀνωτέρας· συνεπῶς ἐκεῖ, δῆλον ὅτι ἐν Εὐρώπῃ, οἱ παρέχοντες ἀνάπαυλαν, ἠθικὴν ἰδίως, πολλάκις δὲ καὶ φῶς πραῦ καὶ ποικίλον, ὡς τοιοῦτοί εἰσιν οἱ ἐκδόται περιοδικῶν συγγραμμάτων καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀγάπην ἐπέσπασαν ἁπάντων, καὶ περιουσίας καταπληκτικὰς ἤντλησαν ἀπὸ τῆς εὐτερποῦς αὐτῶν ἐργασίας.

Τὴν ἔκδοσιν τοῦ ΠΑΡΘΕΝΩΝΟΣ ἀπεφασίσαμεν, οὐχὶ βεβαίως ὅπως ἐκ ταύτης πλουτήσωμεν, ὡς οἱ ἐν Εὐρώπῃ συνάδελφοι ἡμῶν, διότι πρόχειρα εἴχομεν τὰ παραδείγματα πάντων σχεδὸν τῶν πρὸ ἡμῶν ἐκδοτῶν περιοδικῶν φύλλων, οἵτινες ὁλοκλήρους πολλάκις ἐσπατάλησαν περιουσίας, χωρὶς νὰ ἐγγίσωσιν οὐδὲ κερμάτιόν τι τοῦ θυλακίου τῶν πλείστων, ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἐπὶ πολλὰ ἔτη συνδρομητῶν των· ἀλλὰ πεποιθότες ὅτι ἡ ἐξημέρωσις τῆς ψυχῆς, ἡ αἴσθησις τοῦ καλοῦ καὶ ὁ ἀληθὴς ἔρως τῶν γραμμάτων χωροῦσιν ἐπὶ τὰ πρόσω καὶ ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν, ἠθελήσαμεν ὅπως τὸ ἐφ' ἡμῖν ἔστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον συντελέσωμεν εἰς τὴν φιλολογικὴν πρόοδον καὶ διαμόρφωσιν τοῦ ἔθνους ἡμῶν. Εὐμοιρήσαντες δὲ τῆς ἀρρωγῆς καὶ συμπράξεως παντὸς γλαφυροῦ καὶ ἐπιχάριτος καλάμου τῆς νεωτέρας παρ' ἡμῖν φιλολογίας, ἠρξάμεθα πρὸ διετίας τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ τούτου συγγράμματος, καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης προσεπαθήσαμεν ὅπως ἐπιφέρωμεν πάσας τὰς ἐφικτὰς βελτιώσεις, προσφέροντες τοῖς ἀναγνώσταις ἡμῶν ὕλην ἐκλεκτὴν καὶ κατὰ μέγα μέρος πρωτότυπον, ὡς περὶ τούτου δύναται πᾶς νὰ πεισθῇ ῥίπτων ἁπλοῦν βλέμμα εἰς τὸν προσηρτημένον πίνακα τῶν περιεχομένων τοῦ πρώτου καὶ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων δέκα τοῦ δευτέρου τόμου φυλλαδίων· ἐν τῷ πίνακι τούτῳ θέλει ἴδει μεταξὺ τῶν ὀνομάτων τῶν συντακτῶν τὰ ὀνόματα τῶν προσφιλεστάτων τοῖς Ἕλλησι ποιητῶν, καὶ τῶν διασημοτέρων λογίων, οἷα τοῦ Γ. Παρά-

σχου, Ἀχ. Παράσχου, Σ. Ν. Βασιλειάδου, Δ. Κ. Παπαρρήγοπούλου, Ἀγγέλου Βλάχου, Ἐμμ. Δ. Ῥοΐδου, Ν. Γ. Πολίτου, Ἀρ. Βαμπᾶ, Ἰω. Καμπούρογλου, Π. Ἰ. Φέρμπου, Τ. Ἀμπελᾶ, Ἀλ. Σκαλίδου, Μ. Π. Λάμπρου, Νεοκλέους Καζάζη, Ἀλ. Κατακουζηνοῦ, τοῦ γηραιοῦ καθηγητοῦ τῆς ἱστορίας Κ. Παπαρρήγοπούλου, τῶν κκ. Ν. Δαμασκηνοῦ καὶ Ν. Χ. Νικολαΐδου, καθηγητῶν ἐπίσης τοῦ Πανεπιστημίου, τῶν κκ. Δ. Κ. Κοκκίδου, καὶ Mich. Deffner, ὑφηγητῶν, τοῦ κ. Ἐμμ. Μανιτάκη, συνταγματάρχου καὶ διευθυντοῦ τῶν δημοσίων ἔργων, καὶ τοσούτων ἄλλων.—Ἐκτὸς δὲ τοῦ ἐκλεκτοῦ τῆς ὕλης, κατεβάλομεν πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως κοσμήσωμεν τὸν ΠΑΡΘΕΝΩΝΑ δι' εἰκόνων, ὧν τινὲς ἐχαράχθησαν ἐν Εὐρώπῃ, αἱ πλεῖσται δὲ ὑπὸ τοῦ παρ' ἡμῖν διακεκριμένου καλλιτέχνου Περ. Σκιαδοπούλου. Καὶ τεμάχια δὲ μουσικῆς ἐν τοῖς πρώτοις φυλλαδίοις ἐδημοσιεύσαμεν, καίτοι ἁδρὰν ἀπῄτουν δαπάνην, τριακοσίων καὶ ἐπέκεινα δραχμῶν ἕκαστον.

Ἴσως πολλοὶ τῶν κυρίων συνδρομητῶν καὶ ἀναγνωστῶν τοῦ ΠΑΡΘΕΝΩΝΟΣ ὑποθέτουσιν ὅτι ἡ ἔκδοσις ἑνός τινος περιοδικοῦ, τοῦ μεγέθους καὶ τῆς ἄλλης διακοσμήσεως καὶ φιλοκαλίας τοῦ ΠΑΡΘΕΝΩΝΟΣ, εἶναί τι μικρὸν καὶ ἀνέξοδον. Δυστυχῶς τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω! Διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ΠΑΡΘΕΝΩΝΟΣ κατεβλήθη ὁλόκληρος συνήθης περιουσία ἑλληνική, ἕκαστον δὲ φυλλάδιον ἀπαιτεῖ δαπάνην ἀνωτέραν μισθοῦ ὅλου Ἕλληνος ὑπουργοῦ. Ἀντὶ ὅμως τῶν μεγίστων τούτων δαπανῶν καὶ τῶν ἄλλων κόπων, οὓς ἡ Διεύθυνσις ὑφίσταται τοσαύτην ἐκ μέρους τῶν κκ. συνδρομητῶν ἀπαντᾷ ἀκηδίαν περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων αὐτῶν, τοσαύτην πανταχοῦ παρατηρεῖ ἀδιαφορίαν, ὥστε ἐνίοτε ὑποθέτει μή τι ἀληθῶς πάρεργον πράττει καὶ ἄσκοπον, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ὠφελίμου καὶ τοῦ τερπνοῦ· ἤθελε δὲ περὶ τούτου πεισθῆ, ἐὰν δὲν ἔβλεπεν ὅτι τὴν αὐτὴν ὑπέστησαν τύχην καὶ ἄλλα πρὸ τοῦ ΠΑΡΘΕΝΩΝΟΣ περιοδικὰ συγγράμματα, ὧν ἡ ἔκδοσις πρὸς ἐθνικὴν ζημίαν ἔπαυσεν ἐκ τούτου, ἡ Πανδώρα, ἡ Εὐτέρπη ἡ Μνημοσύνη, ὁ Φιλίττωρ, ἡ Χρυσαλλὶς καὶ τοσαῦτα ἄλλα.

Ἐν τούτοις μεθ' ὅλα ταῦτα τολμῶμεν καὶ πάλιν μετὰ πλειοτέρας τῆς ἐλπίδος καὶ θερμοτέρου τοῦ θάρρους νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ἔκδοσιν τοῦ ΠΑΡΘΕΝΩΝΟΣ, ἡμεῖς μὲν ὑπισχνούμενοι νὰ συναγείρωμεν ὑπὸ τὰ φύλλα τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν κατὰ πᾶσαν δεκαπενθημερίαν τὰς καλλίστας ἀπαρχὰς τῆς ἑλληνίδος ποιήσεως καὶ πᾶν ὅ,τι ἄξιον λόγου εἰς πεζὸν λόγον ἤθελέ τις ἐλπίσει νὰ ἴδῃ προσανακύπτον ἐν τῷ φιλολογικῷ ὁρίζοντι τῆς Ἑλλάδος, ἐν οἷς καὶ δράματα, καὶ διηγήματα καὶ μυθιστορίας πρωτοτύπους, καὶ καλλύνωμεν πᾶν φυλλάδιον διὰ πολλῶν εἰκόνων ἐν Εὐρώπῃ ἢ ἐνταῦθα καλλιτεχνημένων, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ μουσικῆς Ἑλληνίδος μουσουργοῦ, ἐν ξένῃ γῇ, φιλομουσοτέρᾳ βεβαίως τῆς πατρίδος ἡμῶν, ἀπολαμβανούσης τῆς ἐκτιμήσεως καὶ τοῦ δικαίου τοῦ κοινοῦ θαυμασμοῦ· ἓν δὲ μόνον παρὰ τῶν παλαιῶν καὶ τῶν ἐγγραφησομένων νέων ἡμῶν συνδρομητῶν ἐξαιτούμενοι, τὴν ΠΡΟΠΛΗΡΩΜΗΝ τῆς συνδρομῆς, εἴτε ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις γραφεῖον ἡμῶν, εἴτε εἰς τοὺς κατὰ τόπους ἀνταποκριτάς μας. Ἄνευ τοῦ ὅρου τούτου ΟΥΔΕΝΑ θέλομεν θεωρήσει συνδρομητήν, διότι τρανῶς πλέον κατεδείχθη ὅτι ἡ ἔλλειψις τοῦ ὅρου τούτου, ὅστις κανὼν ἀπαράβατος ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ δημοσιογραφίᾳ θεωρεῖται, ὑπῆρξεν ἡ ἀληθὴς αἰτία τῆς καταστροφῆς τῶν πλείστων ἐν Ἑλλάδι ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν φύλλων. Πεποίθαμεν δὲ ὅτι τὸ εὐτελὲς τῆς συνδρομῆς, (ἥτις ἐν τῷ ἐσωτερικῷ οὐδὲ πέντε καθ' ἑκάστην λεπτὰ εἶναι), θέλει παρακινήσει πάντα φιλόμουσον ὅπως ἐγγραφῇ συνδρομητής, διότι ἄλλως ἄνευ τῆς ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς καὶ ἀῤῥωγῆς τῶν δυναμένων συνδραμεῖν, ὁποῖοι τοσοῦτοι παρ' ἡμῖν τυγχάνουσι, περιοδικόν τι φύλλον ὡς τὸ ἡμέτερον, ἐπασχολούμενον δῆλον ὅτι περὶ τὴν καλλιτεχνίαν, τὴν ἱστορίαν, καὶ ἰδίως περὶ τὴν νέαν ἡμῶν φιλολογίαν, διεπόμενον ὑπὸ τὸν μέχρι τοῦδε ἐπικρατήσαντα ὀλέθριον ἀστέρα τῆς παγετώδους ἀδιαφορίας, καὶ περιπίπτον ἐν μέσῳ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ὡς μέχρι τοῦδε, οὐ-

δεμία ἀμφιβολία ὅτι θὰ ἔπασχεν ὅμοια τοῖς τοῦ Ὀρφέως, πλανηθέντος ἐν μέσῳ τῶν βαρβάρων ἐκείνων Θρακῶν καὶ ἀνηλεῶς διασπαραχθέντος,—ὡς ἡμεῖς ἐπὶ διετίαν διασπαραττόμεθα, πολλὰ καθ' ἑκάστην ὑφιστάμενοι καὶ οὐ σμικρὰ ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ΠΑΡΘΕΝΩΝΟΣ ζημιωθέντες.

Ἡ Διεύθυνσις τοῦ ΠΑΡΘΕΝΩΝΟΣ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ Α'. ΕΤΟΥΣ.

Α'. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Συνοπτικὴ περιγραφὴ τῆς ὑλικῆς προόδου τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ Ἐμμ. Μανιτάκη, Διευθυντοῦ τῶν δημοσίων ἔργων ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν. σ. 1-8. 57-64.—Σκέψεις ἐπὶ τοῦ σχεδίου τοῦ ἀστυκοῦ Ἑλληνικοῦ κώδικος, ὑπὸ Ν. Δαμασκηνοῦ καθηγητοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. σ. 8-11. 382-385.—Ἑταιρία Πρόνοια. σ. 40.

Β'. ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ὑπὸ Δ. Κ. Παπαρρηγοπούλου. σ. 11-18—Καρδία, ψυχή, συνείδησις, ὑπὸ Κ. Ι. Λαζαρίδου σ. 298-301.—Ἡ ἔμψυχος θρησκεία, ὑπὸ Δ. Κ. Παπαρρηγοπούλου, σ. 393-397. 457-459.

Ἱστορία τῆς φιλοσοφίας:—Διογένης ὁ κυνικός, ὑπὸ Δ. Κ. Παπαρρηγοπούλου σ. 193-196.

Γ'. ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἱστορία.—Οἱ Ῥωμαῖοι δοῦλοι καὶ ὁ χριστιανισμός, ὑπὸ Ἐμμ. Δ. Ῥοΐδου σ. 43-46. 108-110. 167-170.—Πολιτικαὶ δίκαι. Ὁ στρατάρχης Νεῦ (1815) ὑπὸ Φουκιέ, (μετάφρασις). σ. 66-78. 151-167. 203-219. 275-292.—Βάπτισις τῆς ἡγεμονίδος τῶν Ῥώσσων Ὄλγας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὑπὸ Κ. Παπαρρηγοπούλου. σ. 91-93.—Ἰωάννης Δούκας Βατάτσης, ὑπὸ Κ. Παπαρρηγοπούλου, σ. 257-267.—Ῥήγα τοῦ Φιλοπάτριδος, Νέα πολιτικὴ διοίκησις τῶν κατοίκων τῆς Ῥούμελης, τῆς Μ. Ἀσίας, τῶν μεσογείων νήσων καὶ τῆς Βλαχομπογδανίας, ὑπὸ Π. Χιώτου, σ. 506-512. 545-556.

Βιογραφία:—Ἡ Ἄρτεμις τοῦ Ποατιέ· σ. 64-66.—Βενιαμὶν Δισραέλης (ἐκ τοῦ γαλλικοῦ, ὑπὸ Θ. Ι. Τυπάλου) σ. 94-99.—Πέτρος Βεραντζέρος, ὑπὸ Νεοκλέους Καζάζη σ. 129-149.—Νινὼν Δελανκλώ, σ. 149-151.—Ἡ ὡραία Γαβριέλλα σ. 200-203.—Περίεργος ἀπολογία (Δίκη Θ. Καΐου), ὑπὸ Μ. Κυργουσίου, σ. 227-228.—Ἡγήσιππος Μορῶ, ὑπὸ Ν. Καζάζη, σ. 322-335.—Νικολάου Μανιάκη βίος καὶ τὰ σωζόμενα συγγράμματα, ὑπὸ Π. Χιώτου, σ. 416-427. 445-452.

Δ'. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ

Ὁ ποταμὸς Στὺξ (Μετάφρασις) σ. 116-118.—Διερεύνησις τῶν κατὰ τὴν Ἀβυσσινίαν ὁμόρρων ποταμῶν τοῦ Νείλου, ὑπὸ Σαμουὴλ Βέϊκερ, (μετάφρασις) σ. 480-488. 496-506. 565-575. 605-613.

Ε'. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Καπιτώλιον, ὑπὸ Σ. Λογιωτατίδου, σ. 170-178—Οἱ ἐν Αἰγίνῃ ὑπόγειοι τάφοι, ὑπὸ Σ. Λογιωτατίδου. σ. 340-346.—Ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βιβλιοθήκη. σ. 375.—Ῥωμαίας κόσμος ἐπὶ Αὐγούστου, μετάφρασις Ν. Γ. Μοσχοβάκη. σ. 399-405. 466-473. 575-582. 633-637. 675-681.

ΣΤ'. ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

Συλλὼκ καὶ Ἰεσικὰ (εἰκὼν Προσαλέντου) ὑπὸ Α. Βαμπᾶ.

Ζ'. ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μελέτη περὶ Πολυβίου, ὑπὸ Κ. Εὐσταθοπούλου. σ. 650-692.—Ὠδή, μουσική, χορὸς καθ' Ὅμηρον, μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ Ἰω. Ε. Πετρίτσης. σ. 687-688.

Βιβλιογραφία: Ἀγγέλου Βλάχου Κωμῳδίαι, ὑπὸ Ν. Καζάζη σ. 346-351.—Ἀγορά, κωμῳδία ὑπὸ Δ. Παπαρρηγοπούλου, ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου σ. 522-527.—Εἰρ. Ἀσωπίου Ἀττικὸν ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1872, ὑπὸ Ν. Γ. Π. σ. 582-583—Ν. Γ. Πολίτου, Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, ὑπὸ Ι. Κ. σ. 688.

Η'. ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

Κλήδονες, ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου. σ. 224-227. 377-382.—Ὁ γάμος παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἕλλησιν, ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου σ. 335-340.—Φαρμακεύτριαι καὶ Μάγισσαι ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ'. ὑπὸ Ἠλ. Ποταμιάνου. σ. 433-445. 513-521. 625-632.

Θ'. ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Νεοελληνικὴ μυθολογία Νεράϊδες ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου σ. 489-495. 551—564. 601-605.

Ι'. ΦΥΣΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

Περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἀνππτύξεως δυνάμεως ἐν τοῖς σώμασι τῶν ζώων ('Εκ τοῦ γερμανικοῦ τοῦ Mohr, μετάφρασις Δ. Κ. Κοκκίδου.) σ. 196-200.—Περὶ σπόγγων. ('Εκ τοῦ γαλλικοῦ, ὑπὸ Ν. Γ. Μοσχοβάκη) σ. 267-275.—'Απὸ τῆς γῆς εἰς τὴν σελήνην. ('Εκ τοῦ 'Ιταλικοῦ) σ. 301-304.

ΙΑ'. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑΙ

'Η ὡραία Γαβριέλλα. Μυθιστόρημα Αὐγούστου Μακὲ, μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Α. Σκαλίδου καὶ Ι. Φραγκιᾶ (ἐν παραρτήματι) σ. 1-236.

Μία νὺξ ἐν χαρτοπαιγνίῳ (μετάφρασις Α. Γ. Σκαλίδου) σ. 18-24.—'Η θυσία τοῦ Βεετχόφεν, ὑπὸ Σ. Λογιωτατίδου. σ. 32-43.—'Ανανδρία (μετάφρασις Α. Γ. Σ.) σ. 48-51.—'Ο κόμης 'Ιδανόφσκης, ὑπὸ Λ. Γ. Παναγιωτοπούλου σ. 110-116. 183-192. 139-246. 304-313.—'Εν μυστήριον ('Εκ τοῦ γαλλικοῦ) σ. 118-127.—Μυθιστόρημα πλουσίου νέου. ('Εκ τοῦ 'Ιταλικοῦ ὑπὸ Γ. Κ. Σφήκα) σ. 178-183.—'Ο ἄγνωστος Θεὸς ὑπὸ Γεωργίας Σάνδης (μετάφρασις) σ. 229-237.—Καταδίκου ἀθωότης. (μετάφρασις) σ. 246-256. 355-365. 385-393. 459-466. — Μάθημα ἐγκαίρως δοθὲν (ἐκ τοῦ 'Ιταλικοῦ) ὑπὸ Γ. Κ. Σφήκα) σ. 313-319.—Μαρίνα (ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Α. Ι. 'Ολυμπίου) σ. 351-355.—Οἱ δύο ἀδελφοὶ ὑπὸ Α. Β. σ. 410-416.—Μαγδαληνὴ (μετάφρασις) σ. 532-537.—Θεοβάλδος (ἐκ τοῦ γαλλικοῦ) σ. 539-544. 592-598. 662-669.—'Η ἀποκοπεῖσα χεὶρ, διήγημα ἀνατολικὸν τοῦ Γερμανοῦ Hauff, μετάφρ. Δ. Ποταμιάνου σ. 638-647.—Μὴ ἀπελπίζεσθε, Διήγημα 'Ελίζης Zwonar, (μετάφρ. Γ. Κ. Σφήκα) σ. 669-674.

ΙΒ'. ΠΟΙΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΜΑΤΑ

Δράματα καὶ κωμῳδίαι: Σαίξπηρ, 'Ιουλία καὶ 'Ρωμαῖος (μετάφρασις) σ. 24-32 103-108. 219-224. 292-298. 365-375. 405-410. 452-457. 613-625.—Ποίαν γλῶσσαν λαλοῦσιν ἐν τῷ οὐρανῷ. Χίμαιρα, ὑπὸ Σ. Ν. Βασιλειάδου. σ. 78--91. 'Ο μάγειρος γραμματεύς. Κωμῳδία μονόπρακτος. ('Εκ τοῦ 'Ιταλικοῦ) σ. 527-532. 583-590.—'Ο ἐγωϊσμὸς παντοῦ, ὑπὸ Alph. Karr (Du bas en haut) μετάφρ. Θ. Ι. Κολοκοτρώνη σ. 681-686.

Ποιήσεις:—'Ρεμβασμοὶ ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Μαρίας Πικέρνη, ὑπὸ 'Αχ. Παράσχου σ. 51-52. 127-128.—Μῦθος, ὑπὸ 'Αλ. Κατακουζηνοῦ σ. 56.—Τῇ Κορίᾳ Π. Ρ. ὑπὸ 'Αχ. Παράσχου.—Θρῆνος ἰατροῦ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Χαρ. Χριστοπούλου, ὑπὸ 'Αχ. Παράσχου σ. 428-429.—Φάσματα ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ποιήσεων τοῦ Βίκτωρος Οὐγκὼ, ὑπὸ 'Αχ. Παράσχου. σ. 478-479.—'Ανάμνησις τοῦ Παρθενῶνος, ὑπὸ Κλ. Παππάζογλου σ 538. Τὸ ναυάγιον, ὑπὸ 'Ιακ. Κριέλα σ. 591. 'Ασμάτιον ὑπὸ Schiller, μετάφρασις Ν. Σπαθῆ σ. 637.—'Η 'Ελμίννα ὑπὸ 'Ιω. Καμπούρογλου σ. 689.—Καὶ ἄλλο βῆμα ὑπὸ 'Ιω. Γ. Φραγκιᾶ σ. 690-692.—Εἰς τὸ λεύκωμα τῆς δεσποινίδος Α*** ὑπὸ Κλ. Παππάζογλου σ. 692.

ΙΓ'. ΑΝΑΜΙΚΤΑ

Πινακίδες, ὑπὸ Δ. Κ. Παπαρρηγοπούλου, σ. 46-48. 99-102. 237-239.—'Αξιώματα καὶ σκέψεις περὶ τῶν γυναικῶν ἐν γένει (Κατὰ Βαλζὰκ σ. 53-54.—Σκέψεις ἑνὸς, ὑπὸ Τριστανσ 429-432.—Κρώδυλος (Chignon) ὑπὸ Μ. Λιβανίου σ. 538-539. — 'Η προφητεία τοῦ Καζώτου, ὑπὸ 'Επ. Σχινᾶ σ. 556-559.—'Η μεταξὺ 'Αγγλίας καὶ Γαλλίας γέφυρα ὑπὸ Μ. Λιβανίου σ. 591-592.—Ποῖα ἐθεωρήθησαν πάντοτε ὡς γελοῖα, ὑπὸ Α. Γ. Σκαλίδου σ. 398-399.—Τοῖς συνδρομηταῖς τοῦ Παρθενῶνος σ. 649-650.

'Ανέκδοτα 54-56.

Αἰνίγματα σ. 56. 330. 376. 432. 488. 544. 600. 648. 693.

Πρόβλημα ζατρικίου σ. 320.

Μουσική. 'Αν ἔδρεψα ἓν ἄνθος, μουσικὴ Γ. Λαμπίρη.—'Ρεμβασμὸς, ποίησις Α. Βαλαωρίτου, μουσικὴ Γ. Λαμπίρη.—Στεναγμός. Ποίησις Δ. Β. 'Αθηναίου, μουσικὴ Γ. Λαμπίρη.

Εἰκόνες. 'Η Ἄρτεμις τοῦ Ποατιέ, σ. 65.—'Ανδριὰς Νεῦ σ. 73.—Ναπολέων καὶ Νεῦ σ. 75.—Ποταμὸς τῆς Στυγὸς σ. 117.—Νινὼν Δελανκλὼ σ. 149.—'Η μάχη τῆς Μοσκόβας σ. 160.—Τὸ Καπιτώλιον τῆς 'Ρώμης σ. 172.—'Η ὡραία Γαβριέλλα σ. 200.—'Η ὑποχώρησις τῆς Μόσχας σ. 205.—Θάνατος τοῦ Νεῦ σ. 290. — 'Ο Νεῦ νοσηλευόμενος σ. 291. — Παῦλος Σ. Ὅμηρος (ἐν παραρτ.)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΩΝ 10 ΕΚΔΟΘΕΝΤΩΝ ΦΥΛΛΑΔΙΩΝ ΤΟΥ Β'. ΕΤΟΥΣ.

Α'. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Περὶ τῆς ἀνικανότητος τῆς ὑπάνδρου γυναικὸς, ὑπὸ Ν. Δαμασκηνοῦ, καθηγητοῦ σ. 705-716.—Αἱ γυναῖκες καὶ τὸ βελλειάνειον δόγμα, ὑπὸ Τιμ. 'Αμπελᾶ, σ. 765-770.—Υἱϊκὴ στοργὴ (ἐκ τῆς περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου ὁμιλίας τοῦ Σιλβίου Πελλίκου· μετάφρ. Γ. Κ. Σφήκα) σ. 1065-1067.—'Η πατρικὴ ἐ-

ξουσία τῶν Ῥωμαίων, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὑπὸ Τιμ. Ἀμπελᾶ σ. 1077-1083.

Β'. ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιογραφία τοῦ δουκὸς Ῥισγελιέως, ὑπὸ Δ. Ε. Ποταμιάνου, σ. 722-727.— Σπυρίδων Τρικούπης σ. 1219-1227.

Γ'. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ

Ἡ Ἰαπωνία, ὑπὸ Ν. Κ. Χ. σ. 731-735.—Τὸ ἄντρον τοῦ διαβόλου, σ. 1240-1241.

Δ'. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Περὶ πάλης καὶ παλαιστῶν, ἐράνισμα, ὑπὸ Κ. Π. Λύτσικα σ. 716-722.—Βυζαντινὰ ἐθνόσημα, ὑπὸ Δ. Ῥοδοκανάκιδος σ. 853-857.

Ε'. ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

Ἡ ἐλεημοσύνη (ἔργον τοῦ κ. Δρόση) ὑπὸ Σ. Ν. Β. σ. 744-745.

ΣΤ'. ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἑλληνικὴ Φιλολογία. Ὠδή, μουσικὴ, χορὸς καθ' Ὅμηρον (μετάφρασις) σ. 812-814. 968-970.—Σαπφὼ, ὑπὸ Ἰω. Καμπούρογλου σ. 824-833. 865-877.—Διδάσκαλοι καὶ κληρικοὶ ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν ΙΖ'. ἑκατονταετηρίδα σ. 1008-1015.

Λατινικὴ Φιλολογία. Ἀποκολοκύνθωσις, ὑπὸ Δ. Κ. Παπαρρήγοπούλου σ. 949-952.

Μεσαιωνικὴ Φιλολογία. Ἱστορία τοῦ Πτωχολέοντος (Ἑλληνικὴ μεσαιωνικὴ διήγησις) ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου σ. 1125-1130.—Ἀπόκρυφα Εὐαγγέλια, ὑπὸ Δ. Κ. Παπαρρήγοπούλου, σ. 1162-1170. 12 0-1206.

Δημώδης Φιλολογία. Περὶ δημωδῶν παροιμιῶν, ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου σ. 921-930.—Ἄσματα δημοτικὰ τῶν Γάλλων: Τὸ ᾆσμα τοῦ Μαλμπρούγ. Ὁ μασσαλιωτικὸς θούριος (La marseillaire) ὑπὸ Ν. Γ. Π. σ. 1019-1024.—Ὁ μασσαλιωτικὸς θούριος ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου σ. 1089-1093.

Ποικίλη φιλολογία. Τὸ βιβλίον τῶν βιβλίων, ὑπὸ Σ. Λογιωτατίδου σ. 739-744. 805-807.—Προφητικὰ ἡμερολόγια, σ. 1188-1189.—Πρώτη ἀγγλικὴ ἐφημερίς, σ. 1189.

Βιβλιογραφία.—Ν. Γ. Πολίτου, Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, ὑπὸ Σ. Ν. Β. σ. 727-731.—D. Paparrigopoulos, Le choix d'une femme, comédie traduite par Em. Legrand, ὑπὸ Ν. Γ. Π. σ. 807-808.—N. Δ. Λεβίδου, Τὰ ἅγια λείψανα, ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου σ. 809-312.—Lettres de Constantin Stamatis, ὑπὸ Ν. Γ. Π. σ. 1134-1136.—Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ Μενδελσῶνος Βαρθόλδη, μετάφρ. Μ. Ι. Παπαρρήγοπούλου.—μετάφρ. Ἀγγέλου Σ. Βλάχου, σ. 1179-1181.—Ἀρ. Βαμπᾶ, Παιδικὴ βιβλιοθήκη, σ. 1181-1182.—Εἰρηνν. Ἀσωπίου, Ἀττικὸν ἡμερολόγιον διὰ τὸ ἔτος 1873, σ. 1242.

Ἀλλοδαπῶν κρίσεις περὶ Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων: Ι Νεοελληνικὰ ἀνάλεκτα· σ. 1015-1018. ΙΙ. Π. Λάμπρου, Νομίσματα Ἀμοργοῦ, σ. 1018-1019.—ΙΙΙ Ἀγγ. Βλάχου Κωμῳδίαι σ. 1039-1041. IV Ν. Γ. Πολίτου, Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων σ. 1041-1045.

Φιλολογικαὶ ἀγγελίαι. Ν. Γ. Πολίτου, μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων (παράρτ. β'. φυλλ.)—Γ. Μιστριώτου, Πλατωνικοὶ διάλογοι. Γοργίας. (παράρτ. ιϛ'. φυλλ.)—N. Nicolaidès, Analectes ou mèmoires et notes sur diverses parties des mathèmatiques (αὐτ.) — Μέλης, σύγγραμμα περιοδικόν, (αὐτ.)—Em. Legrand, Ἄσματα δημοτικὰ τῆς Ἑλλάδος (φυλλ. ιζ'.)—Σ. Ν. Βασιλειάδου Ἀττικαὶ νύκτες. (φυλλ. ιη'.)

Ζ'. ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

Λέξεων Ἱστορίαι ὑπὸ Ν. Γ. Π. (Κύριος Κυρία) σ. 952-953.—Τίς ἡ πρώτη γλῶσσα; (Σοφῶν γνῶμαι.) ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου σ. 983-987.—Περὶ τῆς διαπλάσεως καὶ προόδου τῆς γραφῆς (Κατὰ τὸ γερμανικὸν, ὑπὸ τοῦ Dr Mich. Deffner). σ. 1033-1038. 1130-1134. 1207-1212.

Η'. ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Νεοελληνικὴ μυθολογία. Γίγαντες Ἥρωες, ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου σ. 761-765. 817-824.—Τύχη, Μοῖραι, ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου σ. 877-889.—Ἡρακλῆς, Μίδας, ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου σ. 1045-1049.

Θ'. ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

Ἡ μαγεία παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἕλλησιν (ἀποσπάσματα), ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου σ. 1093-1105.—Ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τὰ κατὰ τὴν τελευτήν· ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου σ. 1137-1144. 1193-1200.

Ι'. ΦΥΣΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ.

Λόγος προεισαγωγικὸς εἰς τὴν πειραματικὴν φυσικὴν, ὑπὸ Σ. Ι. Κεσσίσογλου σ. 735-739. 797-805.—Ὁ ἀνώτατος βαθμὸς τῆς θερμοκρασίας εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου, σ. 1189-1190.

Κεμάδος θήρα ἐν Ἀφρικῇ, μετάφρ. Ν. Γ. Μοσχοβάκη, σ. 851-853. — Αἱ λευκαὶ ἄρκτοι (κατὰ τὸ γαλλικὸν) ὑπὸ Π. σ. 1217-1219.

Τινὰ περὶ ἀδάμαντος ὑπὸ Ξ. Λάνδερερ σ. 1014-1015.

Ἱστορία τῆς τροφῆς τοῦ ἀνθρώπου, μετάφρασις Π. σ. 1182-1185.

ΙΑ.' ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑΙ

Ἡ ὡραία Γαβριέλλα, μυθιστόρημα Αὐγούστου Μακὲ, μετάφρασις Α. Ι. Σκαλίδου καὶ Π. Ι. Φέρμπου (Συνέχεια). Ἐν παραρτήματι. σ. 257-496.

Οἱ λαζαρόνοι τῆς Νεαπόλεως καὶ ὁ ἅγιος Ἰωσήφ, ἐκ τῶν τοῦ Al. Dumas μετάφρ. Ν. Γ. Π. σ. 773-784.—Μαθηταὶ ἐκπαιδευτηρίου ἐν ἀμάξῃ, κατὰ τὸν Paul de Kock ὑπὸ Ν. Γ. Π. σ. 842-851.—Οἱ ἀστέρες ἔμποροι τῶν ὁδῶν σ. 857-863. 903-910.—Τὰ ἐκ τῆς ὁμωνυμίας δυστυχήματα, ὑπὸ Ν. Γ. Π. σ. 930-936.—Ἡ 1002α νὺξ, κατὰ τὸν Ἀμερικανὸν Edgar Poë, σ. 963-968. 988-993.—Διὸς Ἔρωτες: Εὐρώπη, ὑπὸ Σ. Ν. Β. σ. 977-983.—Ἀπίθανος ἱστορία, κατὰ τὸν Xav. de Montépin, ὑπὸ Ν. Γ. Π. σ. 1049-1065.—Ἱστορία ἑνὸς φαντάσματος (κατὰ τὸν Dickens) ὑπὸ Ν. Γ. Π. σ. 1171-1173.—Ὁ καλίφης πελαργός. (Ἀνατολικὸν διήγημα) Κατὰ τὸ γερμανικὸν τοῦ Hauff, ὑπὸ Ν. Γ. Π. σ. 1175-1179. 1212-1217.—Τὸ λευκὸν ῥόδον τῶν Κερμαδὲκ, μετάφρασις Ἀρ. Βαμπᾶ 1226-1235.

ΙΒ'. ΠΟΙΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΜΑΤΑ

Ἀπομνημονεύματα τοῦ Διαβόλου, δρᾶμα μετάφρασις σ. 747-750. 784-796. 834-841. 910-918. 953-965. 995-1010.—Ὁ ἐγωϊσμὸς παντοῦ κωμῳδία Alph. Karr, μετάφρ. Θ. Ι. Κολοκοτρώνη (Συνέχεια) σ. 751-757.—Φάων χαρακτὴρ, ὑπὸ Δ. Κ. Παπαρρηγοπούλου σ. 771-775.—Ἡ ἐν ὥρᾳ γάμου, ἠθοποιΐα μονόπρακτος, ὑπὸ Ἰω. Καμπούρογλου σ. 889-903. 937-948.—Ἐρνάνης Οὐγκὼ, μονόλογος Καρόλου, μετάφρασις Γ. Παράσχου σ. 974-976.—Δὲν ἠξεύρει γράμματα, κωμῳδία εἰς πρᾶξιν μίαν, κατὰ τὸ γερμανικὸν, ὑπὸ Ἀγγ. Σ. Βλάχου σ. 1067-1077.—Ἀνταπόδοσις, χαρακτὴρ πολιτικὸς ὑπὸ Δ. Κ. Παπαρρηγοπούλου σ. 1105-1108.—Διὸς ἔρωτες. Σεμέλη. (Vaudeville) ὑπὸ Σ. Ν. Β. σ. 1109-1124.—Ἀττικαὶ νύκτες, Ἡ Δημοκρᾶτις, ὑπὸ Σ. Ν. Βασιλειάδου, σ. 1145-1162.

Διὰ τοὺς γάμους τοῦ φίλου μου Α. Ἰσμυρίδου, ὑπὸ Ἰω. Καμπούρογλου σ. 757-758.—Οἱ Κρῆτες ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ. σ. 758.—Μῦθοι ὑπὸ Ἀλ. Κατακουζηνοῦ σ. 760.—Τὰ μνήματα, ποίημα ἀνέκδοτον Δ. Σολωμοῦ σ. 814.—Πρὸ τοῦ κατόπτρου, ὑπὸ Ἰω. Καμπούρογλου σ 814.—Ἀσμάτιον, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, σ. 815.—Ὁ θάνατος τοῦ Λέοντος Καλλέργου, ὑπὸ Τ. Ἀμπελᾶ σ. 863.—Πικρίας ᾆσμα, ὑπὸ Κλ. Παπάζογλου σ. 864.—Τὸ ᾆσμα τοῦ Ὀρφέως, ὑπὸ Σ. Ν. Βασιλειάδου σ 918.—Τὸ ᾆσμα τοῦ Λωτοῦ, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ σ. 9 9.—Ἐκ τῶν τοῦ Β. Οὐγὼ ᾀσμάτων αἱ Ποιναὶ, μετάφρ. εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ὑπὸ Ε. L. σ. 920.—Εἰς τὸν Βύρωνα, ὑπὸ Ἀλ. Σούτσου σ. 973-974.—Πόθος, ἀνέκδοτον ποίημα Σολωμοῦ σ. 974.—Μοῦσα δραπέτις (Σάτυρα) ὑπὸ Ἰω. Καμπούρογλου σ. 1030—1032.—Ποιητὴς θνήσκων, ὑπὸ Ἰω. Καμπούρογλου, σ. 1191-1192.

ΙΓ'. ΑΝΑΜΙΚΤΑ

Ἐν τῷ ἔαρι, μετάφρ. Ν. Γ. Μοσχοβάκη σ. 745-746.—Κλειδοκύμβαλα, σ. 1189.

Μυρία ὅσα (Τὰ περιεργότερα τῶν τεχνῶν, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλολογίας). 971-973. 1025-1028. 1083-1086. 1185-1188. 1242-1248.

Μωσαϊκὸν, σ. 1190-1191. — Ἀνατολικὰ ἀποφθέγματα, σ. 1241-1242.

Ἀνέκδοτα σ. 759. 815-816. 1028-1030. 1086-1088.

Αἰνίγματα σ. 760.

Αὐσις γρίφων σ. 816. 864. 920. 976. 1032. 1088. 1156. 1192. 1248.

Λογοπαίγνια. 1088. 1156.

Εἰκόνες. Σαπφὼ (ἐν παραρτ.) σ. 873.—Βύρων 973. — Ἡ ἁρπαγὴ τῆς Εὐρώπης σ. 981.—Ῥήγας ὁ Φερραῖος σ. 1090 (ἐν παραρτ.) — Συγκριτικὸς πίναξ τῶν διαφόρων ἀλφαβήτων· (λιθογρ. παράρτ. φυλλ. κ'.) — Σπυρίδων Τρικούπης, σ. 1220. — Ἁλιεῖς προσβαλλόμενοι ὑπὸ λευκῶν ἄρκτων (ἐν παραρτ.) σ. 1219.—Τὸ ἄντρον τοῦ διαβόλου (ἐν παραρτ.) σ. 1240.

Γρῖφοι. σ. 816. 864. 920. 976. 1032. 1088. 1156. 1192. 1248.

ΤΟ ΑΝΤΡΟΝ ΤΟΥ ΔΙΑΒΟΛΟΥ

Ἡ ὀπὴ ἢ τὸ ἄντρον τοῦ Διαβόλου (Devil's hole), *σπήλαιον ὡραιότατον καὶ μέγιστον κεῖται ἐν* Derbyshire *τῆς Ἀγγλίας.*

Τὸ ἄντρον τοῦτο σχηματίζεται ἐν μέσῳ γιγαντιαίων βράχων, φαιὸν μᾶλλον ἢ μέλαν ἐχόντων χρῶμα, ἐγειρομένων δὲ σχεδὸν κατὰ κάθετον εἰς ὕψος τριακοσίων περίπου ποδῶν. Ὁ θόλος, ὁ σχηματίζων τὸ στόμιον τοῦ ἄντρου τούτου περιγράφει καμπύλην ἑκατὸν εἴκοσι

ποδῶν. Κατ' ἀρχὰς, ὅταν τις εἰσέρχηται οὐδὲν δύναται νὰ διακρίνῃ ἐν τῇ φρικώδει σκοτίᾳ, ἥτις ἐπικρατεῖ ἐν αὐτῷ· βαθμηδὸν ὅμως οἱ ὀφθαλμοὶ συνειθισθέντες βλέπουσι πενιχροτάτας τινὰς καλύβας, κατοικουμένας ὑπὸ πτωχῶν ἀνθρώπων, οἵτινες πορίζονται τὰ πρὸς τὸ ζῆν πλέκοντες σχοινία καὶ ὁδηγοῦντες τοὺς περιηγητὰς εἰς τὸ ἄντρον. Εἰς τὴν εἴσοδον ὑψοῦνται ὡς ἀπαίσιος οἰωνὸς μακρὰ καὶ λεπτὰ ξῦλα, σχῆμα ἀγχόνης ἔχοντα, ἅτινα χρησιμεύουσιν ἁπλῶς πρὸς πλοκὴν τῶν σχοινίων. Εἰς ἀπόστασιν ἑξήκοντα ποδῶν ἀπὸ τῆς εἰσόδου ὁ θόλος κλίνει καὶ σχεδὸν ἐγγίζει τὴν γῆν· τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἐκλείπει καὶ μόνον διὰ δᾳδῶν δύναταί τις νὰ προχωρήσῃ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ θόλος εἶναι χαμηλὸς ἐπὶ πολλὴν ὥραν προχωρῇ τις κύπτων. Εἰς τὸ πρῶτον δὲ ἀπαντώμενον ἀνοικτὸν μέρος ὑπάρχει μικρά τις λίμνη, εὖρος ἔχουσα πεντήκοντα περίπου ποδῶν. Ταύτην παρελθὼν φθάνει τις εἰς αἴθουσαν ἀπέραντον ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε οὐδαμῶς αἱ δᾳδες δύνανται νὰ φωτίσωσιν ἐξ ὁλοκλήρου αὐτὴν, καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ καταμετρηθῇ τὸ ὕψος καὶ τὸ βάθος αὐτῆς, ἀκολούθως εἰς δευτέραν λίμνην εὐρυτέραν τῆς πρώτης· ταύτην οἱ περιηγηταὶ διέρχονται ἐπὶ τῶν νώτων τῶν ὁδηγῶν. Εἴς τινα μέρη τὸ ὕδωρ σταλάζει καὶ πίπτει ὡς λεπτὴ βροχή. Ὀλίγον ἀπωτέρω εἰςχωρεῖ τις εἰς αἴθουσαν, ἐν ᾗ τὰ σκότη εἰσὶν ἔτι φρικωδέστερα· ἡ αἴθουσα αὕτη καλεῖται ἄδυτον (chancel).

«Εἰς τὸ μέρος τοῦτο, λέγει τις περιηγητὴς, ἡ θανάσιμος σιγὴ, ἥτις ἀπὸ τῆς εἰσόδου ἐπικρατεῖ καὶ τοσοῦτο τὴν καρδίαν πιέζει, διακόπτεται ἀποτόμως διὰ τραχέων ᾀσμάτων καὶ παταγωδῶν ἤχων, προερχομένων ἐκ τῶν ἀνωτάτων τοῦ σπηλαίου μερῶν· τούτους δὲ ἐκπέμπει χορὸς γυναικῶν καὶ παιδίων, τοποθετημένων εἰς τὸ κοίλωμα βράχων ἄνωθεν τοῦ ἀδύτου, ἀλλ' εἰς μικρὰν ἀπόστασιν. Οἱ ὁδηγοὶ κινοῦσι τὰς δᾳδας αὐτῶν καὶ δεικνύουσι τὰ ταλαίπωρα ταῦτα ὄντα ὠχρὰ καὶ ἡμίγυμνα, ῥίπτοντα τοὺς θλιβεροὺς αὐτῶν στόνους ἐπὶ τῶν ζοφερῶν ἐκείνων ἀβύσσων. Εἶναι αἱ σύζυγοι αὐτῶν, εἶναι τὰ τέκνα των, ἅτινα ἐδιδάχθησαν οὕτω νὰ παριστῶσι εἶδος φανταστικοῦ μέρους ἐν τῷ φρικτῷ τούτῳ θεάματι. Πᾶς ἐπαναβλέπων τὸ φῶς αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἀνακουφισθέντα ἀπὸ μεγάλου βάρους· φαίνεται αὐτῷ ὅτι ἐπὶ ὁλόκληρον ἡμέραν ἔφερε τὸ βάρος ὁλοκλήρου τοῦ βράχου ἐκείνου ἐπὶ τοῦ στήθους του.»

ΑΣΙΑΤΙΚΑ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ

Ἑβραϊκά.

Οἱ ἄνθρωποι λέγουσιν εἰς τὴν σφῆκα: «Οὔτε τὸ μέλι σου, οὔτε τὸ κέντρον σου.»

*

Τὸ στερεὸν ξύλον καίεται χωρὶς νὰ κάμνῃ θόρυβον· ἐν ᾧ δεμάτιον ἀκανθῶν καιόμενον θορυβεῖ καὶ τρίζει καὶ λέγει: «Εἶμαι ξύλον καὶ ἐγώ.»

*

Οἱ ὑποκριταὶ κλέπτουσι τὸ δέρμα, ὅπως κατασκευάσωσιν ὑποδήματα διὰ τοὺς πτωχούς.

*

Ἡ κάμηλος ἐζήτει κέρατα καὶ ὁ Κύριος ἀφείλετο ἀπὸ αὐτῆς καὶ τὰ ὦτα.

*

Δυστυχία εἰς τὸν οἰκοδομοῦντα μεγάλην πύλην, χωρὶς νὰ ἔχῃ ὄπισθεν οἰκίαν!

—

Ἰνδικά.

Ὁ Θεὸς ἔδωσεν ὅπλα εἰς ὅλους· εἰς τὴν τίγριν τοὺς ὄνυχας, εἰς τὸν ὄφιν τὸν ἰὸν, εἰς τὸν μῦν τοὺς ὀδόντας, εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν συκοφαντίαν.

*

Ἐὰν φονεύσῃς τὸν ἐχθρόν σου, εἶσαι βέβαιος ὅτι τῷ ἔκαμες κακόν;

*

Ἡ ἠχὼ δὲν ὁμιλεῖ ποτὲ ἀφ' ἑαυτῆς... οὔτε ὁ λαός.

*

Οὐ δεῖ πεποίθησιν καὶ πίστιν ἔχειν εἰς βασιλεῖς, εἰς γυναῖκας, εἰς ποταμοὺς, εἰς ὀνυχοφόρα θηρία, εἰς κερατοφόρα ζῶα, καὶ εἰς ξιφηφόρους ἀνθρώπους.

*

Δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ τις φιλίαν πρὸς ἐχθρὸν καὶ ἂν οὗτος σύντονον φιλίαν δεικνύει· τὸ ὕδωρ καὶ θερμανθὲν, σβεννύει τὸ θερμὸν πῦρ.

*

Ὁ μὲν ἐλέφας ἀναιρεῖ διὰ τῆς προς ψαύσεως, ὁ δὲ δράκων διὰ τῆς πνοῆς, ὁ δὲ βασιλεὺς διὰ τοῦ μειδιάματος, ὁ δὲ κακὸς διὰ τῆς τιμῆς.

—

Ἀραβικά.

Ἡ θρησκεία ἀναχαιτίζει τὸν ἄνθρωπον, ὡς ὁ χαλινὸς ἀναχαιτίζει τὸν ἵππον.

*

Μόνος ὁ ἡμίονος ἀρνεῖται τὴν καταγωγήν του. Ἐρωτηθεὶς ποτε, — Τίς εἶναι ὁ πατήρ σου, ἡμίονε; ἀπεκρίνατο: — Ὁ ἵππος εἶναι θεῖός μου.

*

Ὁ σωθεὶς διὰ τῶν ποδῶν του, ἐσώθη ἐπίσης καλῶς, ὡς καὶ ὁ σωθεὶς διὰ τῶν βραχιόνων του.

*

Προτιμώτερον νὰ κοιμηθῇς λυπημένος παρὰ μετανοημένος.

*

Ὅταν ὁ ὁμιλῶν εἶναι ἀνόητος, ὁ ἀκούων πρέπει νὰ εἶναι φρόνιμος.

*

Ἀγόραζε πάντοτε ἵππον ταχύποδα· ὅταν διώκῃς φθάνεις, ὅταν διώκησαι δὲν φθάνεσαι.

*

Καὶ ὁ ἀετὸς αὐτὸς δὲν δύναται νὰ πετάσῃ χωρὶς πτερά.

*

Ὅταν ὁ ποντικὸς βιάζηται, ἡ γάτα χαίρεται.

*

Ὁ σοφὸς εἰς τὴν πατρίδα του εἶναι ὡς ὁ χρυσὸς εἰς τὸ μεταλλεῖόν του.

ΜΥΡΙΑ ΟΣΑ

*** ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ. — Ἐτελεύτησεν ὁ διάσημος Ἄγγλος μυθιστοριογράφος Lytton Bulwer, οὗ τὰ μυθιστορήματα: Τελευταῖαι ἡμέραι Πομπηΐας καὶ Ῥιένζης, πρὸ πολλοῦ γνωρίζει τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν ἐκ τῶν γλαφυρῶν μεταφράσεων τοῦ ἀοιδίμου Ζαλοκώστα καὶ τοῦ κ. Ν. Δραγούμη. Ἐτάφη δὲ τὴν 13]25 Ἰαν. ἐν Westminster, ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ Ἁγίου Ἐδμόνδου, παρὰ τὸν τάφον ἑνὸς τῶν προγόνων του, τοῦ Humphrey Bouchier, φονευθέντος κατὰ τὸ 1470 ἐν τῇ παρὰ Barnet μάχῃ, ἣν ὁ Bulwer ἐν τῷ μυθιστορήματί του ὁ Τελευταῖος τῶν Βαρώνων περιέγραψε.

* Ὁ Ἄγγλος ποιητὴς Longharth ἀπέθανε κατ' αὐτὰς ἐν Παρισίοις. Ὁ νεκρὸς αὐτοῦ μετεκομίσθη εἰς Ἀγγλίαν.

* Ἡ κυρία Gertrudis Comez de Avellamda, ἡ Σάνδη τῆς Ἱσπανίας, ἐτελεύτησε κατ' αὐτὰς ἐν Μαδρίτῃ. Ἦν δ' αὕτη διάσημος ποιήτρια, καὶ ἀξιόλογα δραματικὰ ἔγραψεν ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων κατ' ἐξοχὴν διακρίνονται ὁ Saül καὶ ὁ Munio Alfonso.

* Ἐτελεύτησε κατ' αὐτὰς ἐν Παρισίοις εἰς ἡλικίαν 74 ἐτῶν ὁ Stanislas

Julien, μέλος τῆς γαλλικῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ πολλῶν ἄλλων ἀκαδημιῶν. Ὁ Stanislas Julien εἶχεν ἐγκύψει ἰδιαζόντως περὶ τὴν μελέτην τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν. Ἐγνώριζε κατὰ βάθος τὴν κινεζικὴν, ἐξ ἧς πολλὰ συγγράμματα μετέφρασε, τὴν σανσκριτικὴν, τὰς ταρταρικὰς διαλέκτους καὶ ὅλας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας.

* Ἐτελεύτησε προσέτι ὁ διακεκριμένος Πολωνὸς συγγραφεὺς Ἰωσὴφ La Kaszewicz ἐν τῇ ἰδιοκτησίᾳ του Targoszice, ἐν ἡλικίᾳ, 71 ἐτῶν.

* Ἀναγγέλλεται ἡ δημοσίευσις ἀνεκδότων ἔργων τοῦ Λαμαρτίνου, μετὰ σημειώσεων τοῦ Laprade. Μεταξὺ τῶν ἔργων τούτων συγκαταριθμοῦνται ἀνέκδοτοι στροφαὶ τῆς Λίμνης, τῶν Ποιητικῶν ἁρμονιῶν νέα ποιήματα καί τις τραγῳδία Μήδεια.

* Ἐτελεύτησεν ὁ κόμης Ségur, μέλος τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ὑπερενενηκοντούτης. Κυριώτερα συγγράμματα αὐτοῦ εἰσὶν ἡ Ἱστορία τοῦ Ναπολέοντος καὶ τῆς μεγάλης στρατιᾶς κατὰ τὸ ἔτος 1812, ἡ Ἱστορία τῆς Ῥωσσίας, καὶ Ἱστορία τις Καρόλου τοῦ Η'. βασιλέως τῆς Γαλλίας.

* Κατά τινα ἐφημερίδα τὸ μόνον ἰδιόχειρον χειρόγραφον τοῦ Σαίξπηρ, κατεστράφη ἔν τινι πυρκαϊᾷ ἐν Φιλαδελφείᾳ, κατὰ τὴν 15]25 Ἰανουαρίου· τὸ χειρόγραφον δὲ τοῦτο ἐξετιμᾶτο ἀντὶ 80,000 φράγκων.—Ἐν τούτοις ἔχει ἀποδειχθῆ ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων καὶ τῶν φίλων τῶν αὐτογράφων ὅτι οὐδὲν ἕτερον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Σαίξπηρ σώζεται, ἐκτὸς τεσσάρων μόνον αὐτογράφων ὑπογραφῶν. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ ἐν Ἀμερικῇ καταστραφὲν χειρόγραφον ἦν ἀντίγραφον γεγραμμένον ὑπό τινος ἠθοποιοῦ τοῦ δραματικοῦ θιάσου τοῦ περικλεοῦς Ἄγγλου ποιητοῦ.

* Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν La Verité sur le masque de fer ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις, ὑπὸ τοῦ κ. Th. Iung, ἀξιωματικοῦ τοῦ ἐπιτελείου, βιβλίον ἐν ᾧ λύεται ἐπὶ τέλους τὸ περὶ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ σιδηροῦν προσωπεῖον ἄλυτον μέχρι τοῦδε ἱστορικὸν ζήτημα. Γνωστὸν ὅτι ἐπὶ τῆς βασιλείας Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'. καθείρχθη ἐν ταῖς φυλακαῖς τῆς Βαστίλλης καὶ μετὰ ταῦτα ἐν ταῖς τοῦ Πινιερὸλ καὶ τῶν Ἐξοριῶν (Exiles) ἄγνωστός τις σιδηροῦν πάντοτε φέρων προσωπεῖον, καὶ μετὰ μεγίστης ἐπιτηρούμενος αὐστηρότητος. Τίς ἦτο ὁ μυστηριώδης ἐκεῖνος δεσμώτης καὶ τίνος ἕνεκεν ἡ φρικώδης αὕτη τῷ ἐπεβλήθη τιμωρία; οἱ ἱστορικοὶ τὸ ἠγνόουν καὶ παντοειδεῖς ἐξέφερον εἰκασίας· καὶ ὁ μὲν Βολταῖρος ὅστις πρῶτος ἐποιήσατο λόγον περὶ τοῦ ἐπεισοδίου τούτου τῆς ἱστορίας τοῦ ΙΔ'. Λουδοβίκου, ὑποθέτει ὅτι ἦν υἱὸς νόθος Ἄννης τῆς Αὐστριακῆς· ὁ δὲ διάσημος μυθιστοριογράφος Al Dumas ἐν τῷ ὑποκόμητι τῆς Βραζελόννης, διατείνεται ἑπόμενος τῇ γνώμῃ τοῦ Sismondi καὶ πολλῶν ἄλλων, ὅτι ὁ ἄγνωστος οὗτος ἦν ἀδελφὸς δίδυμος Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'. ἄλλοι λέγουσιν ὅτι ἦτο ὁ δοὺξ τοῦ Βωφὸρ ἢ ὁ δοὺξ τοῦ Μομμοὺθ, ἄλλοι ὅτι ἦτο ὁ ὑπουργὸς Φουκὲ, ἄλλοι τὸν θέλουσιν Ἀρμένιον πατριάρχην καὶ ἄλλοι ἄνθρωπον τοῦ δουκὸς τῆς Μαντούης.

Ἀλλ' ὁ κ. Iung, ἀναδιφῶν ἐν τοῖς Ἀρχείοις τοῦ Πολέμου διάφορα ἔγγραφα, εὗρε τυχαίως πολυπληθῆ ἔγγραφα ἀφορῶντα τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Ἐκ τῶν ἐγγράφων δὲ τούτων ἐξάγεται ὅτι τὸ σιδηροῦν προσωπεῖον ἔκρυπτεν εὐπατρίδηντινὰ τῆς Λοῤῥαίνης, συνταγματάρχην τοῦ ἱππικοῦ, ἀνδρεῖον δὲ καὶ τολμητίαν, ὅστις ὡς ἡ ἀστυνομία ἀνεκάλυψεν ἦν μέλος συνομωσίας, εὐρυτάτας ἐχούσης διαστάσεις, σκοπούσης δὲ νὰ δηλητηριάσῃ τὸν βασιλέα. Φαίνεται δὲ ὅτι αἱ διάφοροι καὶ τοσοῦτον ἀντιφατικαὶ πρὸς ἀλλήλας εἰκασίαι περὶ τοῦ σιδηροῦ προσωπείου, προῆλθον ἐκ τῶν κιτρίνων μύθων (contes jaunes), ποικίλων ψευδῶν ἱστοριῶν, ἃς ὁ δεσμοφύλαξ αὐτοῦ de Saint-Mars διηγεῖτο εἰς τοὺς περιέργους, πρὸς ἀπόκρυψιν τῆς ἀληθείας.

* Ἡ ἐπὶ τῶν Ὀλυμπίων ἐπιτροπὴ προεκήρυξεν ὡς θέμα διαγωνίσματος διὰ τὴν προσεχῆ τρίτην Ὀλυμπιάδα τοῦ ἔτους 1874 τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιήσεως ἐξ ἀρχῆς, ἤτοι ἐκ τῆς πρώτης χρήσεως τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης μέχρι τῆς ἀφίξεως εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ βασιλέως Ὄθωνος τοῦ Α'. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ ταύτῃ θέλουσιν ἐξετάζεσθαι, κατὰ τὴν προκήρυξιν τῆς ἐπιτροπῆς, ὑπὸ γλωσσικὴν τεχνικὴν καὶ μετρικὴν ἔποψιν πάντα τὰ ποιήματα τὰ ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ κατὰ τὸ εἰρημένον χρονικὸν διάστημα πεποιημένα· προσέτι δὲ θέλουσι παρεμβάλλεσθαι ἑκάστοτε καὶ αἱ ἀναγκαῖαι βιογραφικαὶ καὶ βιβλιογραφικαὶ εἰδήσεις. Τῷ ἀριστεύσαντι ἀπονεμηθήσεται βραβεῖον ἐκ δραχμῶν χιλίων. Τὰ δὲ ποιήματα θέλουσιν εἶσθε δεκτὰ εἰς τὸ γραφεῖον τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ὀλυμπίων μέχρι τῆς 20 μαΐου τοῦ 1874, ὅτε θέλουσιν ὑποβληθῇ εἰς τὴν κρίσιν τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, ἥτις καὶ θέλει ἀπονείμει τὸ βραβεῖον κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς Ὀλυμπιακῆς τελετῆς ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Πανεπιστημίου.

* Οἱ Ἄγγλοι προτίθενται νὰ μετακομίσωσι τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὀβελίσκον, γνωστὸν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Βελόνη τῆς Κλεοπάτρας, καὶ νὰ ἱδρύσωσιν αὐτὸν ἐπὶ τῆς νέας προκυμαίας τοῦ Ταμέσιως. Ἡ δαπάνη τῆς μετακομίσεως ὑπελογίσθη εἰς 15,000 λίρας στερλίνας.

* Αἱ κατὰ τὴν θέσιν τοῦ Διπύλου ὑπὸ τῆς ἐνταῦθα ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας γινόμεναι ἀνασκαφαὶ ἐξακολουθοῦσι δραστηρίως. Ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Σεπτεμβρίου, ὡς σημειοῖ ὁ κ. Στ. Κουμανούδης ἐν τῷ Ἀθηναίῳ, «ἐξακολουθούντων τῶν ἔργων σχεδὸν ἄνευ διακοπῆς, ἀπεκομίσθησαν πολλὰ χώματα ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν τῆς γραμμῆς τοῦ ἀρχαίου τῆς πόλεως περιβόλου καὶ ἀνεδείχθη οὗτος κάλλιον, ἀφοῦ μάλιστα κατεδαφίσθησαν ἄσημά τινα καὶ μεταγενέστερα προσκτίσματα συνεχόμενα αὐτῷ, ἐξ ὧν ἐξήχθησαν καί τινα γλυπτὰ τεμάχια καὶ κιονίσκοι ἐπιτύμβιοι. Ἀλλὰ ὁ κύριος σκοπὸς τῶν ἀνασκαφῶν τούτων, ἡ ἀνάδειξις τοῦ Διπύλου ἡ ἀναμφισβήτητος, εἰσέτι καθ' ὁλοκληρίαν δὲν ἐπετεύχθη, ἅτε ἐπιπροσθούντων κατ' ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν θέσιν ἑνὸς παλαιοῦ ὑδραγωγείου ὄχι σπουδαίου καὶ τῶν νέων σωλήνων τοῦ ἀεριόφωτος τῆς πόλεως. Δι' ὃ καὶ μέχρις οὗ τὰ κωλύματα ταῦτα ἀρθῶσι, ἡ Ἑταιρία μετήγαγε τοὺς σκαφεῖς εἰς τὴν πλησίον ἀρχαίαν νεκρόπολιν καὶ δὴ εἰς τὸν νοτίως τῆς ἁγ. Τριάδος ἠρέμα ὑψούμενον χῶρον, ὀλίγον παρέκει τοῦ γνωστοῦ μεγάλου μνήματος τῆς Δημητρίας καὶ τῆς Παμφίλης, καὶ ἐκεῖ κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας ἀπεκαλύφθησαν πολλοὶ τάφοι καί τινα μνήματα, ὀλίγα μὲν κατὰ χώραν ἱδρυμένα, τὰ δὲ πλείονα καταπεπτωκότα καὶ ἀνήκοντα εἰς τὴν τάξιν τῶν κοινοτέρων, πλὴν ὅτι ἓν τούτων, μένον κατὰ χώραν, ἔχει τινὰ μακρόθεν βλεπόμενον ἐπιφάνειαν, διότι παριστᾷ γυναῖκα ἀνάγλυπτον φυσικοῦ μεγέθους, ἀκέφαλον νῦν, καθημένην δὲ πλαγίως ἐπὶ θώκου, τοῦ ὁποίου τὸ ἐπικάλυμμα σώζει λείψανα ἐρυθρᾶς βαφῆς.

»Ἀφοῦ ἱκανὸν χρόνον ἐξηκολούθησαν αἱ σκαφαὶ περὶ τοὺς τόπους τούτους καὶ ἠνοίχθησαν καί τινες τάφοι, ἄλλοι μὲν κοινοῖς λίθοι κτισταὶ, ἄλλοι δὲ κεράμεοι, περιέχοντες πλὴν τῶν ὀστῶν ἢ τῆς τέφρας πράγματα μετρίως λόγου ἄξια, μετήχθησαν πάλιν οἱ σκαφεῖς πρὸς τὸ μέρος τοῦ Διπύλου, καὶ ἐκεῖ πρὸς νότον μὲν τῶν δύο οἷον πύργων βάσεων, τῶν πρότερον ἀποκαλυφθεισῶν, ἐνδοτέρω δὲ τῆς τοῦ περιβόλου γραμμῆς, ἐφάνησαν τοῖχοί τινες κοινοὶ ὡς διαχωρίσματα οἰκήσεων, ἐπὶ ἑνὸς δὲ τοίχου μεγαλολίθου καὶ παχέος, χωροῦντος ἀπὸ τοῦ νοτιωτέρου πύργου πρὸς τὰ ἔσω τῆς πόλεως, ἄδηλον πόσον, ἐφάνη εἰς ἱκανὸν βάθος θυρὶς μὲ σιδηρᾶς παχείας κιγκλίδας, ἣν τινες ἐθεώρησαν ὡς εἱρκτῆς τινος παρὰ τὸ Δίπυλον θυρίδα, ὄχι ἴσως ἀτόπως· νοτιώτερον δὲ, ἐντὸς ἄλλου περιτοιχίστου ἀμελέστερον χώρου, ἔχοντος δὲ καὶ ἀτέχνους δύο κλίμακας, ἀπεκα-

λύφθη εἰς βάθος δύο περίπου μέτρων κάμινος κεραμέως κτιστὴ, τετράγωνος ἔξωθεν, τὸν δὲ ἔσω θόλον ἔχουσα ἐστηριγμένον καταμεσῆς ἐπὶ στύλου πεποιημένου ἐξ ἐπαλλήλων τροχοειδῶν κεράμων καὶ ἐπιχρίστου. Ἡ ἄνω στέγασις εἶναι ἐπίπεδος καὶ ἔχει περὶ τὰς 70 τρύπας διεσπαρμένας συμμέτρως καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειάν της, ἵνα δι' αὐτῶν ἐξέρχηται ὁ καπνός. Εὑρέθη δὲ ὁ πλησίον χῶρος ἀνάπλεως κοκκινοχώματος, καὶ λύχνοι ἐξ αὐτοῦ ἐξήχθησαν πήλινοι ὄχι ὀλίγοι, κοινοῦ σχήματος, μὲ κοσμήματα μόνον, ὄχι δὲ παραστάσεις· τὸ δὲ κυριώτερον καὶ ἐκφραστικώτερον, μῆτραι λύχνων γύψιναι περὶ τὰς εἴκοσι, καλῶς διατηρούμεναι.»

*** ΘΕΑΤΡΟΝ—ΜΟΥΣΙΚΗ.—Ἐν τῷ Γαλλικῷ θεάτρῳ (Théatre Français) τῶν Παρισίων, παρίσταται ἤδη ἡ Marion de Lorme, δρᾶμα τοῦ Οὐγκὼ, οὗ ἡ πρώτη παράστασις ἐγένετο τῷ 1831 ἡ δὲ τελευταία τῷ 1852. Ἡ συῤῥοὴ τοῦ πλήθους εἶναι μεγίστη, πᾶσαι δὲ τοῦ θεάτρου αἱ θέσεις εἰσὶν ἐκ τῶν προτέρων ἐνοικιασμέναι διὰ τεσσαράκοντα παραστάσεις. Ὡς τεκμήριον τοῦ μεγάλου ἐνδιαφέροντος ὅπερ κινεῖ ἡ παράστασις τοῦ δράματος τούτου ἀναφέρομεν ὅτι ἡ ἀγγλικὴ ἐφημερὶς Dailly Telegraph (Ἡμερήσιος Τηλέγραφος) τὴν πρωΐαν τῆς ἐπαύριον τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἐδόθη ἡ πρώτη παράστασις ἐδημοσίευσεν ἔκθεσιν καὶ περιγραφὴν τῆς παραστάσεως ἐκ 400 στίχων διὰ λεπτοτάτων ἐκτετυπωμένων χαρακτήρων, ἃς τηλεγραφικῶς εἶχε λάβει.—Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι ὁ κώδων ὅστις ἐν τῷ θεάτρῳ σημαίνει τὴν ὥραν τῆς θανατικῆς ἐκτελέσεως τοῦ Διδιέρου καὶ τοῦ Σαβερνῶ, εἶναι ὁ αὐτὸς κώδων ὅστις κατὰ τὴν 24 Αὐγούστου 1572 ἔδωσε τὸ σημεῖον τῆς ἐνάρξεως τῶν σφαγῶν τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου.

Ὁ ποιητὴς μονάζων ἐν Guernesey, ἣν ἀπὼν κατὰ τὴν ἐπανάληψιν ταύτην τῆς παραστάσεως τοῦ δραματος του. Ἀπολογούμενος δὲ διὰ τοῦτο γράφει τὰ ἑξῆς ἐν τῷ προλόγῳ τῆς νέας ἐκδόσεως τοῦ δράματος τούτου:

«Ἡ ἐπὶ σκηνῆς τῆς Marion de Lorme ἐμφάνισις χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1831. Τεσσαράκοντα δυο ἔτη χωρίζουσι τὴν πρώτην ταύτην παράστασιν ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐπαναλήψεως. Ὁ συγγραφεὺς ἦτο νέος τότε, ἤδη εἶναι γέρων· τότε ἦτο παρὼν, ἤδη ἀπών· τότε εἶχε πρὸ αὐτοῦ τὴν ἐλπίδα, ἤδη ἔχει ὄπισθέν του τὴν ζωήν.

»Ἡ ἀπουσία του κατὰ τὴν ἐπανάληψιν ταύτην ἴσως φανῇ ἑκουσία, ἀλλὰ δὲν εἶναι τοιαύτη. Οἱ ἄνθρωποι οὓς προειδοποιοῦσιν αἱ λευκαὶ τρίχες, καὶ πρὸ τῶν ὁποίων ὁ χρόνος εἶναι βραχὺς, ἔχουσιν ὅπως περαιώσωσιν ἔργα, εἶδος διαθήκης τοῦ πνεύματός των. Δὲν ἔχουσιν οὔτε μίαν ἡμέραν νὰ χάσωσιν, διότι δυνατὸν ἀποτόμως ἐπελθὸν τὸ τέλος νὰ διακόψῃ τὴν ἐργασίαν των· ἐκ τούτου αὐστηρὰ ἐπίσταται ἀνάγκη ἀπουσίας καὶ μονώσεως. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει καθήκοντα πρὸς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ. Ἄλλως δὲ πᾶσαι αἱ ἀναχωρήσεις ἀπαιτοῦσιν ἑτοιμασίας τινὰς, ἡ εἴσοδος εἰς τὸ ἄγνωστον προσμένει πάντας ἡμᾶς, ἡ δὲ μόνωσις καὶ ἡ ἀπουσία εἰσὶν εἶδος λυκαυγοῦς, παρασκευάζον τὴν ψυχὴν εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην σκοτίαν, καὶ εἰς τὸ μέγα ἐκεῖνο φῶς.

»Ὁ συγγραφεὺς αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ δώσῃ λόγον τῆς ἀπουσίας του εἰς τοὺς εὐαρεστουμένους νά τον ἐνθυμῶνται. Οὐδὲν ἤθελε τὸν πικράνει πλειότερον τοῦ νὰ φανῇ ἀχάριστος.»

* Ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ προσεχοῦς Ἰουνίου τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἐν Παρισίοις θεάτρου de la Gaîté ἀναλαμβάνει ὁ γνωστὸς μουσικοδιδάσκαλος Offenbach.

*** ΤΕΧΝΑΙ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ.—Αἱ τελευταῖαι εἰδήσεις περὶ τοῦ διασήμου περιηγητοῦ Livingstone φθάνουσι μέχρι τῆς 20 Σεπτεμβρίου. Ὁ Livingstone ἔλαβε τὰ ὑπὸ τοῦ Stanley σταλέντα βοηθήματα, καὶ τῆς ὑγείας του βελτιωθείσης ἀρκούντως, ἤρξατο νὰ περιηγῆται εἰς τὴν χώραν Οὐρορί.

* Πολὺς λόγος γίνεται ἐν Εὐρώπῃ

περὶ νέας τινὸς ἐφευρέσεως τοῦ κ. Bessemer, ἐξουδετερούσης τὸν σάλον τῶν πλοίων. Οὕτως οἱ ὑποφέροντες ἐκ ναυτίας δύνανται εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ταξειδεύωσι λίαν ἀνέτως μὴ πάσχοντες τὰ δυσάρεστα ἀποτελέσματα τὰ προερχόμενα ἐκ τοῦ κατὰ τὰς τρικυμίας σάλου. Ἡ ἐφεύρεσις τοῦ κ. Bessemer στηρίζεται ἐπὶ ἀρχῆς ἁπλουστάτης· ὁ μηχανισμὸς εἶναι ὅμοιος τῷ νῦν ἐν χρήσει διὰ τοὺς κρεμαστοὺς τῶν ἀτμοπλοίων λαμπτῆρας, ἐν μείζοσιν ὅμως ἀσυγκρίτῳ λόγῳ διαστάσεσι· συνίσταται δὲ εἰς τὴν κατασκευὴν ὁλοκλήρου κρεμαστῆς αἰθούσης, ἥτις ἐξαρτωμένη ἐξ ἑνὸς ἄξωνος διατηρεῖ πάντοτε, ἕνεκα τοῦ κέντρου τῆς βαρύτητος, κάθετον θέσιν, ἐν ᾧ τοῦ πλοίου τὸ κέλυφος κινεῖται. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀπὸ θέσεως εἰς θέσιν μετάβασις τῶν ἐπιβατῶν ἠδύνατο νὰ ταράσσῃ τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος, ὁ κ. Bessemer κατεσκεύασεν ὑδραυλικὴν μηχανὴν, δι' ἧς εἷς μόνος ἄνθρωπος κατορθοῖ νὰ ῥυθμίζῃ τὰς κινήσεις ὁλοκλήρου τοῦ μηχανήματος. Ἡ ἐφεύρεσις αὕτη τοῦ κ. Bessemer ἐξουδετεροῖ μόνον τὸν πρὸς τὰς πλευρὰς κατὰ πλάτος σάλον τῶν πλοίων· ὁ ἐφευρέτης ὅμως νομίζει ὅτι ὁ κατὰ μῆκος σάλος, ἢ ἡ ὕψωσις καὶ κατάδυσις τοῦ πλοίου, δύναται νὰ ἐλαττωθῇ ἂν τὸ πλοῖον κατασκευασθῇ πολὺ μακρόν. Ἤδη κατεσκευάσθη ἀτμόπλοιον κατὰ τὸν μηχανισμὸν τοῦτον, προωρισμένον νὰ διαπλέῃ τὸν πορθμὸν τῆς Μάγχης.

* Κατεσκευάσθη ἐν Λονδίνῳ διὰ τὸ ἀστεροσκοπεῖον τοῦ Greenwich τηλεσκόπιον, δι' οὗ ἡ ἀπὸ τῆς γῆς ἀπόστασις τῆς σελήνης ἐλαττοῦται κατὰ 382, 000 χιλιόμετρα, ὥστε διὰ τοῦ τεραστίου τούτου ἐργαλείου δύναταί τις νὰ βλέπῃ τὴν σελήνην εἰς ἀπόστασιν 128 χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ του. Ἐλπίζουσι δὲ ὅτι ἐντὸς μικροῦ θέλουσι κατασκευάσῃ καὶ τελειότερον τηλεσκόπιον δι' οὗ ἡ σελήνη θὰ φαίνεται εἰς ἀπόστασιν πέντε μόνον λευγῶν.

* Ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος ἄρχεται καταγινόμενος περὶ τὴν προσεχῆ διάβασιν τοῦ πλανήτου Ἀφροδίτης διὰ τοῦ ἡλίου. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι τοσούτῳ μᾶλλον ἀξιοπαρατήρητον, καθ' ὅσον καὶ σπανιώτατα συμβαίνει. Διότι τὸ πρῶτον μὲν παρετηρήθη κατὰ τὸν μῆνα νοέμβριον τοῦ 1631, ἀκολούθως τὴν 5 Ἰουνίου 1761, καὶ τὴν 3 Ἰουνίου 1769. Ἡ προσεχὴς διάβασις θέλει γίνει κατὰ τὸ 1874, ἡ δὲ μετ' αὐτὴν κατὰ τὸ 1882.

* Ὁ Γερμανὸς Ἐδουάρδος Heis ἐδημοσίευσεν ἀστρονομικὸν ἄτλαντα (Atlas coelestis novus), προϊὸν εἰκοσιεπταετοῦς ἐργασίας, οὗτινος καὶ αὐτὸς ὁ Οὐμβόλδος μετ' ἐπαίνων πολλῶν ἐν τῷ Kosmos ἐποιήσατο μνείαν. Ἐν τῷ Ἄτλαντι τοῦ κ. Heis καταγράφονται μόνον οἱ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοὶ ὁρατοὶ ἀστέρες· τὸ ἔργον ὅμως τοῦ Γερμανοῦ ἀστρονόμου ἔχει τοῦτο τὸ ἐξαιρετικὸν πλεονέκτημα, ὅτι ἀκριβέστατα ἐν αὐτῷ οἱ ἀστέρες καταγράφονται καὶ οὐχὶ ὡς φαίνονται τοῖς πολλοῖς, τοῦ συγγραφέως μεγίστην κεκτημένου καθαρότητα ὁράσεως. Οὕτως οἱ ἀστέρες, οὓς ἡμεῖς βλέπομεν μετ' ἀκτίνων, φαίνονται αὐτῷ ὡς φωτινὰ σημεῖα. Διὰ τοὺς κοινοὺς ὀφθαλμοὺς τὸ Ἄλφα τοῦ Αἰγόκερω, τὸ Ὠμέγα τοῦ Σκορπίου καὶ τὸ Ἐψιλὸν τῆς Λύρας εἰσὶν ἀστέρες ἁπλοῖ· ὁ κ. Heis ὅμως βλέπει αὐτοὺς διπλοῦς. Πάντες βλέπουσιν ἓξ ἄστρα ἐν τῇ Πλειάδι, ἐν ᾧ ἐν τῷ Ἄτλαντι καταγράφονται δώδεκα. Οἱ ἀστέρες οἱ παρατηρθέντες ὑπὸ τοῦ κ. Heis (ὧν τοὺς πολλοὺς μόλις ὀφθαλμὸς ὀξύτατος καὶ ἀρκούντως γεγυμνασμένος δύναται νὰ διακρίνῃ), ἀνέρχονται ἐν συνόλῳ εἰς 5,421· τούτων 3,968 παρατηροῦνται εἰς τὸ βόρειον ἥμισυ τῆς οὐρανίου σφαίρας, ἐξ οὗ προκύπτει ὅτι ὁ ἀριθμὸς πάντων τῶν διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ὁρατῶν ἀστέρων ἐν ὁλοκλήρῳ τῇ οὐρανίῳ σφαίρᾳ ἀνέρχεται εἰς 8,000 περίπου.

* Κατὰ τὴν παρισινὴν ἐφημερίδα Rappel μέλλει νὰ συστηθῇ ἐν Παρισίοις ἑταιρία, ἐκ μαγείρων καὶ γαστριμάργων, σκοπὸν προτιθεμένη νὰ διαδόσῃ καὶ ἀποδείξῃ ἐξαίρετον τὴν τροφὴν ἐκ κρέατος ζώων, ἅτινα ἀηδίαν μέχρι τοῦδε

τοῖς πᾶσιν ἐνέπνεον, οἷα αἱ κίσσαι, οἱ κόρακες, αἱ κορῶναι, οἱ ἀσπάλακες, αἱ ἰκτῖδες, οἱ ποντικοὶ κλπ. Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὰ ἄλλα ζῶα ἄγνωστον ἂν ὁ σκοπὸς τῆς ἑταιρίας ταύτης ἐπιτευχθῇ. Ὡς πρὸς τὴν ποντικοφαγίαν ὅμως, δὲν πιστεύομεν ν' ἀπαντήσῃ πολλὰ κωλύματα, διότι τὰ ἐκ ποντικῶν ἐδέσματα εἰσὶν ἂν ὄχι συνήθη, γνωστότατα ὅμως. Ἐκτὸς τῆς ἐποχῆς τῆς πολιορκίας τῶν Παρισίων, ἡ ποντικοφαγία ὑφίσταται, ὡς ἐπιστέλλει ἰατρός τις εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα, καὶ ἐν Βρυξέλλαις ἀπὸ τριῶν ἐτῶν. Ἔχει μάλιστα συστηθῆ καὶ ἑταιρία, ἧς τὰ μέλη ἅπαξ τοῦ ἔτους συναθροίζονται εἰς συμπόσιον, οὗ πάντα τὰ φαγητὰ συνίστανται ἐκ κρέατος ποντικοῦ «τοῦ θρεπτικοῦ τούτου καὶ τρυφερωτάτου κρέατος, τοῦ καθηδύνοντος τὸν οὐρανίσκον καὶ τῶν δυσκολωτέρων γαστριμάργων.» (Εἶναι ταῦτα λόγοι τῶν μελῶν.)

Ἡ χρῆσις τοῦ κρέατος τῶν ποντικῶν ὡς τροφῆς ἀνέρχεται εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους. Οἱ ἀρχαῖοι Ῥωμαῖοι ἔτρωγον φαιοὺς ποντικούς, μαγειρευομένους μετὰ βαλάνων καὶ καστάνων. Οἱ κάτοικοι τῆς Μαρτινίκης τρώγουσι, κατὰ τὸν Βυφφῶνα ἄνευ ἀηδίας μικροὺς ποντικούς, ἐπιζητοῦσι δὲ πρὸ πάντων τοὺς μοσχοποντικούς, οἵτινες εἰσὶν ἐξαίρετοι μαγειρευόμενοι φρικασσέ. Ἐν Κούβᾳ καὶ Ἰαμαϊκῇ οἱ ἀναρρίχηταὶ μῦς εἶναι ἓν τῶν κυριωτέρων φαγητῶν, ὡς καὶ ἐν Αὐστραλίᾳ οἱ βρασιλιανοὶ μῦς. Οἱ δὲ Κινέζοι περὶ πολλοῦ ποιοῦνται τὸν ζωμὸν ποντικῶν, εἰς ὃν προσθέτουσι νυκτερίδας, παλαιοὺς ἐξηραμένους ἰχθῦς, κοχλίας καὶ ἕωλα ᾠά. Ἔχουσι δὲ καὶ εἶδος ἐθνικοῦ φαγητοῦ, ἀποτελουμένου κατὰ μέγα μέρος ἐξ ἐγκεφάλων ποντικῶν. Τρώγουσι δὲ καὶ μῦς τεταριχευμένους. Ἡ μέθοδος δὲ δι' ἧς συλλαμβάνουσι τοὺς ποντικοὺς οἱ Κινέζοι εἶναι ἀρκούντως περίεργος. Εἰς τὰς ὀπὰς τῶν τοίχων θέτουσι φιάλας μὲ πλατὺν λαιμόν· οἱ μῦς κάμνουσι τότε ἐκεῖ τὴν φωλεάν των, αὐξάνονται καὶ πληθύνονται, καὶ συλλαμβάνονται οὕτως εὐκολώτατα.

* Τὴν 16 μαρτίου ἐν τοῖς Ἠλυσίοις πεδίοις τῶν Παρισίων γενήσεται ἔκθεσις γαστρονομικῶν προϊόντων. Ἀντικείμενα δὲ τῆς ἐκθέσεως εἰσὶ κατὰ πρῶτον μὲν λόγον πᾶν ὅ,τι τρώγεται καὶ πίνεται, ἀκολούθως δὲ πᾶν ὅ,τι χρησιμεύει εἰς τὸ τρώγειν καὶ πίνειν, ὡς μαγειρικὰ σκεύη, μαχαίρια, περόναι, ποτήρια, παροψίδες κλπ. θέλει δὲ γίνει καὶ μαγειρικὸς διαγωνισμός, ἐν ᾧ διαγωνισθήσονται οἱ βουλόμενοι καὶ αἱ βουλόμεναι τῶν μαγείρων καὶ μαγειρισσῶν. Ἡ ἔκθεσις αὕτη θέλει διαρκέσει μέχρι τῆς 1 Ἀπριλίου. Ὀκτὼ δ' ἡμέρας μετέπειτα ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ γεννήσεται ἑτέρα ἔκθεσις κυνῶν καὶ γαλῶν.

* Ἡ Ῥωσσικὴ κυβέρνησις ἐπέτρεψεν εἰς τὴν ἰατρικὴν ἑταιρίαν τῆς Πετρουπόλεως νὰ δεχθῇ τὴν ἐκ 200,000 φρ. δωρεὰν τῆς κυρίας Λιδίας Ῥοδστβέννα, πρὸς ἵδρυσιν ἰατρικῆς σχολῆς διὰ τὰς γυναῖκας. Ἡ γενναία αὕτη προσφορὰ τῆς φιλομούσου Ῥωσσίδος ἐχειροκροτήθη παρὰ παντὸς φιλελευθέρου καὶ φιλοπροόδου ἀνδρός, διότι εἶναι τὸ πρῶτον παράδειγμα γυναικὸς κληροδοτούσης τὴν περιουσίαν της ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης, καὶ οὐχὶ ὑπὲρ μοναστηρίων καὶ καλογήρων.

* Κατὰ τὰς ἐφημερίδας τῆς Οὐασιγκτωνίας ἀνεκαλύφθη ἐν Αὐστραλίᾳ νέον εἶδος ἄνθρακος, ὃν περ ὠνόμασαν λευκὸν ἄνθρακα. Ὁ ἄνθραξ οὗτος εἶναι ἀφθονώτατος, καίει δὲ εὐκόλως, καὶ δύναται νὰ πωλῆται εἰς εὐτελεστάτην τιμήν.

* Ἐν Ἰαπωνίᾳ εἰσήχθη τὸ εὐρωπαϊκὸν ἡμερολόγιον ἀπὸ τῆς 1ης Ἰανουαρίου τοῦ ἀρξαμένου ἔτους. Ὥστε οἱ Ἰάπωνες διαφέρουσιν ἤδη τῶν Εὐρωπαίων μόνον ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν τῆς χρονολογίας, διότι ἀριθμοῦσι τὰ ἔτη των ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ πρώτου Μικάδο (αὐτοκράτορος) καὶ ἡ 1η Ἰανουαρίου 1873 ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν πρώτην Ἰανουαρίου 2523 τοῦ ἰαπωνικοῦ ἡμερολογίου.

*** ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑΙ.—Ἀπὸ τοῦ 1859 μέχρι τοῦ 1869 συμπεριλαμβανομένου καὶ τούτου, 865 ἑκατομμύρια, 996,946 ἑτα-

ξείδευσαν διὰ τῶν γαλλικῶν σιδηροδρόμων. Ἐκ τούτων 65 ἐφονεύθησαν, 1825 δὲ ἐπληγώθησαν ἐν δυστυχήμασι συμβᾶσι εἰς διαφόρους γραμμάς. Ὥστε οὕτω παρουσιάζεται ἀναλογία ἑνὸς φονευθέντος ἐπὶ 13,523,014 ἐπιβατῶν, καὶ 1 πληγωθέντος ἐπὶ 675,927.

* Ἐν Παρισίοις τῷ 1869 ἔφαγον 2,622 ἵππους, 142 ὄνους καὶ 4 ἡμιόνους· τῷ 1872 ἵππους μὲν 5,034, ὄνους 675 καὶ 51 ἡμιόνους.

* Κατὰ τὴν ἐπίσημον στατιστικὴν τοῦ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ὑπουργείου τῆς Γαλλίας τὰ καταστήματα, ἐν οἷς πωλοῦσι φαγητὰ ἢ ποτὰ, ἤτοι οἰνοπωλεῖα, καφενεῖα, ξενοδοχεῖα κλπ. ἀνέρχονται καθ' ὅλην τὴν Γαλλίαν εἰς 382,206.

ΛΟΓΟΠΑΙΓΝΙΑ·

6

Ἕλλην ἔχων θυγατέρα,
Φρῖξον, τέκνον, τίς ἐστι;

Λύσις τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ φυλλαδίῳ λογοπαιγνίων.

4. Τί πρᾶγμα θέτουσιν ἐπὶ τῆς τραπέζης, κόπτουσι καὶ ὅμως δὲν τρώγουσι; — Τὰ χαρτία τοῦ παιγνιδίου.

5. Ποῦ εὑρίσκεται ὁ βασιλεὺς ὅταν δύσῃ ὁ ἥλιος; — Εἰς τὴν σκιάν.

ΓΡΙΦΟΣ

Θεὰ Ὀλύμπου.

ο

τα

τα

ΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΕΝ ΤΩ Θ'. ΦΥΛΛΑΔΙΩ ΓΡΙΦΟΥ.

Ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα.

(6 ὄνοι.—χ ὡς τόν.—Λέων.—τα.)